

T.C

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DURSUN AHMED NÂTIKÎ DİVANI: İNCELEME, METİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞBA ZİLİF

Tez Danışmanı

Doç.Dr.Mehmet ÖZDEMİR

Bilecik, 2019

10165278

T.C
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DURSUN AHMED NÂTIKÎ DİVANI: İNCELEME, METİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞBA ZİLİF

Tez Danışmanı

Doç.Dr.Mehmet ÖZDEMİR

Bilecik, 2019
10165278

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI
JÜRİ ONAY FORMU

BŞEÜ-KAYSIS Belge No	DFR-172
İlk Yayın Tarihi/Sayısı	03.01.2017 / 28
Revizyon Tarihi	
Revizyon No'su	00
Toplam Sayfa	1

Öğrencinin Adı Soyadı: Tuğba ZİLİF
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Programı : Yüksek Lisans
Tez Danışmanı : Doc. Dr. Mehmet ÖZDEMİR
Tezin Özgün Adı : Dursun Ahmed Nâtikî Divanı İnceleme - Metin
Tezin İngilizce Adı : Dursun Ahmed Nâtikî's Divan text - examination

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 28 / 08 / 2019

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY~~
~~ÇOKLUĞU~~ ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: Doc. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

Üye Dr. Öğr. Üyesi Zünyemin AYGIĞEĞİ

Üye : Doc. Dr. Hoc. İbrahim DEMİRKAZIK

Üye : .....

Üye : .....

İmza

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ..... / ..... / 20.... tarih ve
..... / ..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T 1225 Numarada Kayıtlı Divanın Transkripsiyonlu Metin ve İnceleme adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim

Tuğba ZİLİF

Tarih

İmza

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatı olarak adlandırdığımız dönem içerisinde pek çok şair ve divan bulunmaktadır. Bu divanların çalışılmamış olanlarını da arşivlerden bulup edebiyatımıza kazandırma düşüncesiyle Natiki Divanı'nı çalıştık.

Çalışmamızda İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi numara 1225'de yer alan Natiki Divanı'nı kullandık. Arapça ve Farsça beyitleri olduğu gibi çalışmamıza ekledik.

1199/1785 yılında doğan Natiki Koca Müftü adıyla tanınır. Erzurum'da ve Kars'da hem hocalık yapmış hem de dönemin önemli hocalarından dersler almıştır. Pek çok eserinde tahsil zamanında oluşturmuştur. Arapçayı çok iyi bilir.

Natiki Divanı'nı 1274 yılında tertib etmiştir.

“Kıldım tertīb-i dīvān-ı Nāṭıķī fi tāriḥ erbā' u seb'in u mieteyn u elf” (63a)

Mahlas olarak bazen Natık bazen Natiki' yi kullanmıştır.

Ġurbet dedikleri ħabirdir Nāṭıķ

Şimdi niçün dırsin serime ħurbet (8b/1)

Bu müfti Nāṭıķi yandı yakıldı

Niçe dilḥāneler bir dem yakıldı (24b/1)

Natiki dönemin önemli kişilerine tarih düşürmüştür. Bunların arasında valiler, paşalar, nazırlar da vardır. Tarih düşürürken ele aldığı konular da çeşitlilik gösterir. Doğum, ölüm, tayin çıkma, savaş, evlilik gibi.

Divanda kaside, gazel, rubai, kıta, murabba muhammes, ve tahmis nazım şekilleri yer almıştır.

Tez danışmanlığımı yapan hocam Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR'e ve yüksek lisans dersleri sırasında bilgilerini bize aktaran hocam Doç. Dr. Hacı İbrahim DEMİRKAZIK'a teşekkür ediyorum.

Tuğba Zilif
Bilecik 2019

ÖZET

Bu çalışmamızda asıl adı Ahmet Dursun (Efendi) olan Natık veya Natıki mahlasıyla şiirlerini yazan Ahmet Dursun Natıki Divanını inceledik. İncelemiş olduğumuz eserin nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nin 1225 numarasında kayıtlıdır.

Şairler, hayatlarının çeşitli zamanlarında yazmış oldukları şiirleri tek bir kitapta toplamış ve buna da Divan demişlerdir. Dönemin olaylarına ithafen yazılmış gazeller, kasideler,tarihler divana girecek olan şiirleri yavaş yavaş oluşturmaktadır. Şair divanını oluşturup kendine bir yer edinmek istemiştir. Klasik Türk Edebiyatına divan bırakan şairleri gün yüzüne çıkarmak ve şiirleri latinize etmek amacıyla da bu tez hazırlanmıştır.

Hazırladığımız Natıki Divanı'nın inceleme kısmı *Times New Roman*,metin kısmı *Minion Pro* fontu ile kurulmuştur.

Natıki adına kayıtlı Divan nüshaları üzerine bu zamana kadar üç tez yapılmıştır. Tezlerin nüshaları Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesinde 825 ve 963 numarada kayıtlıdır. Çalışmalardan ilki 2004 diğer ikisi de 2006 yılında yapılmıştır. Daha önce hazırlanmış bu tezlerle üzerinde çalıştığımız Natıki'nin benzer olmadığını gördük. Hazırladığımız bu Divanın sahibi Ahmet Dursun Efendi'dir. Divanda adı ve mahlası için şöyle demiştir;

İsm-i Aḥmet Nātıkī maḥlaş aña

Bāḳī Dursun ol laḳab lâzım saña

Çalışmamız iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde Natıki'nin hayatı,edebi kişiliği ve eserleri yer almaktadır. İkinci bölümde Natıki Divanının transkripsiyonlu metni vardır. Kaynakça ve İndeks ile de çalışmamız tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Divan,Divan Şiiri, Natıki,Gazel

ABSTRACT

In our study, we examined the Ahmet Dursun Natıki's Divan whose real name is Ahmet Dursun (Effendi), Natık or who writes his poems with the pen name which is Natıki. This number of the literary work we have examined is registered in library of Istanbul University with the number 1225.

Poems collected their poems, of which they had written in different times of their lives, in a single book and they called this "Divan". Gazelles, encomiums and chronicles which were written dedicating to events of the period forms the poems that will constitutes the Divan. The poet wished to create his own Divan and have his own place in the literature. This thesis is prepared in order to both bring a light to the poets who left dewan to Classical Turkish Literature and latinize the poems.

The examination part of Natıki Divan is written with the font of *Times New Roman*, and the text part of it is written by *Minion Pro* .

There has been 3 theses on the Divan numbers of which are registered to Natıki. These theses' numbers are registered in Yapı Kredi Sermet Çifter Library with the numbers of 825 and 963. The first study toke place in 2004 and the second study toke place in the year of 2006. We've seen that this Natıki thesis that we've studied on is not the same with the previous theses. The possesor of the Divan that we've prepared is Ahmet Dursun Effendi. In the Divan, his name and his pen name was inticated as;

İsm-i Ahmet Nâṭıķī maḥlaş añā

Bāķī Dursun ol laķab lâzım saña

Our study consists of 2 parts. Natıki's life, his lliterary identity and his works take place in the first part. Natıki's Divan's text with its transcription takes place in the second part. Our study is finished with the references and index.

Key Words: Classical Turkish Literature,Ottoman,Ottoman Poetry,Natıki,Lyrics

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

NATIKİ'NİN HAYATI ,EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1.NATIKİ'NİN HAYATI.....	2
1.2.EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	6
1.3.ESERLERİ.....	7
1.3.1.Divan.....	7
1.3.1.1.Divanda Geçen Unsurlar.....	10
1.3.1.1.1.Sevgili Teması ve Vasıfları.....	10
1.3.1.1.2.Peygamberler.....	11
1.3.1.1.2.1.Hz. Davud.....	11
1.3.1.1.2.2.Hz. Eyüb.....	11
1.3.1.1.2.3.Hz. Musa.....	12
1.3.1.1.2.4.Hz.Nuh.....	12
1.3.1.1.2.5.Hz.Yusuf.....	12
1.3.2.Mecma'ül Fevā'id ve Ma'denü'l Fera'id.....	14
1.3.3.Kirase-i Nâtıkā.....	14
1.3.4.Terceme-i Nâtikiyye.....	14
1.3.5.Nazm-ı Nâtiki.....	14
1.3.6.Takrizat-ı Ebyat Muhtasarü't Telhis Ma'al Berāhin-i ve't Tansis.....	15
1.3.7.Şerh-i Hediyyetü's Sıbyan.....	15

İKİNCİ BÖLÜM TRANSKRİPSİYONLU METİN

2.1. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	16
2.2.METİN.....	17
SONUÇ.....	219
KAYNAKÇA.....	220
İNDEKX.....	222
ÖZGEÇMİŞ.....	224

KISALTMALAR

A.g.e. : Adı geçen eser

G. : Gazel

Iyd. : İydiyye

K. : Kaside

Kş.: Koşma

Kt. : Kıta

Mf: Müfredat

Mh. : Muhammes

Mk: Mektup

Mn: Münacat

Mr: Mersiye

R. : Rubai

St. : Sitayiş

T. :Tarih

Th. : Tahmis

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Divanda Kullanılan Aruz Kalıplar.....	13
Tablo2 : Divandaki Şiirlerin Redifleri	13

GİRİŞ

Arap ve Fars edebiyatının tesiri altında , esaslarını İslam medeniyetiyle çizdiğimiz Klasik Türk edebiyatı , uzun yılları kapsamış bu bağlamda da pek çok eser ortaya konmuştur. Bu eserler şiiirlerle süslenmiştir. Şiiirlerin biçimleri gazel,kaside,mesnevi,rubai,tuyuğ,şarkı vb. olmuştur.

Şairler genellikle, bütün şiiirlerini Divan adını verdikleri tek kitapta toplamışlardır. Çeşitli zamanlarda yazılmış bu şiiirler bize, şair hakkında bilgiler verir. Bu bilgiler şairin kendi hayatından olabileceği gibi dönemin siyasi-sosyal şartları ve olayları da olabilmektedir.

Edebiyatımıza kazandırılan divanlar kadar arşivlerde okunmayı bekleyen pek çok divan vardır. Bu amaçla İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 1225 numarada kayıtlı Natiki Divanı'nı bu teze konu olarak seçtik. Bu çalışmanın amacı söz konusu tezi transkripsiyonlu şekilde Latin alfabesiyle aktarmak , divanı incelemek, bu mahlaslı şairleri birbirinden ayırıp kişi hakkında bilgi sahibi olmaktır.

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Natiki'nin hayatı , eserleri ve edebi kişiliğine değindik. Eserleri içinde bulunan ve bu teze konu olan Divan'ı hakkında bilgiler verdik. Divanda kullanılan rediflerin ve şiiirleri oluşturan vezinlerin tablosunu çıkarttık. Divan içinde yer alan kasidelerin kime yazıldığını listeledik.

İkinci bölümde Divan'ın transkripsiyonlu metni bulunmaktadır. Sonuç ve index ile çalışmamız tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

NATIKİ'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Natıkî'nin Hayatı

Çalışmamıza konu olan Natıkî'ye başlamadan önce kaynaklarda adı geçen ve tesbit edebildiğimiz Natiki mahlaslı diğer şairler hakkında bilgi verelim;

Natıkî¹, Musulludur. Farsça ve Arapça okumuştur.

Sirişkūñ nağdin ey çeşmüm o sîm-endāme ter göster
Kef-i pâyine 'arz it mâcerāyı bir hüner göster

Hemîşe sîne sūzān ol dilā nār-ı maḥabbetden
Ḥayāl-i yāre karşı çık şeb-i gamda fener göster

İrürse ḥançer-i müjgāmı bî-bāk ol kaşı rānuñ
Er ol meydān-ı 'ışık içre siper tütme ciger göster

Kemend-i zülf-i yāri tüt maḥabbet baḥrine gavs it
Ne deñli ḥuşk-i leb olsañ şadef gibi güher göster

Erbāb-ı nāzdan sermestdür ol gözleri āhū
.....ür sînede ey dil kebāb ol māḥazār göster

'Adem eyle vücūduñ Nāṭıķî fikr-i dehān ile
Bu esrār-ı nihāndan gayre şaķın bir eşer göster

¹ Solmaz,Süleyman, Gülşen-i Şuara, <https://ekitap.ktb.gov.tr> s.288 Ankara

Natiki² (ö.1129/1717) Edirne‘de doğdu. Asıl adı Mehmet‘tir. II.Mustafa‘nın yeniçeri ağası Doğramacı Mehmet Efendi‘nin gözetiminde yetişti.Yeniçeri ağalarına hizmet etti. Emekli olduktan sonra attarlık ve sarraflık yaptı.

Ne hoşdur ‘arız-ı dil-berde zülf-i ‘amber-bū
Buḥūr-ı Meryem olursa ‘aceb midir gīsū

Ruḥunda ḥāl-i siyeh dāğ-ı lāledir gūyā
Yā nāfedir ki bırakmış o gülşene āhū³

Nâtıkî⁴ Acem asıllıdır. Tarih ve kaside söyleme üstadıdır. Bir ara Bağdat‘a gitmiştir.

Üzerinde çalıştığımız Nâtiki ‘nin hayatı hakkında bazı kaynaklardan bilgiler edindik. Bu kaynakların yanında en önemli ve net bilgiler ise Divanın sonundaki hal tercemesinden edinilmiştir.

Şu üç kaynak çalışmış olduğumuz Ahmet Dursun Efendi hakkında bilgiye yer vermiştir.

Mehmet Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*

Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*

Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, *Erzurum Şairleri*

“Ahmed Dursun Efendi bin İshak Efendi bin Halil Efendi, Ardahan‘da 1199 (1785) senesinde Dedegül köyünde doğmuştur. Dört buçuk yaşında mekteb-i ebedhāneye başlamıştır. Beş yaşında Kur‘an‘ı hatm etmiştir. Şavşatlı Ahmet Efendi‘den Arapça dersleri almış yaş 15 olduktan sonra Kars‘a gidip eğitimine burada

² Doç.Dr.İpekten,Haluk vd, Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimleri Sözlüğü,Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,Ankara,1988, s.322

³ İnce Adnan, Tezkiretüş Şuara(Mirza-zade Mehmed Salim Efendi) (2018)S.419. Ankara

⁴ Doç.Dr.İpekten,Haluk vd,a.g.e. s.322

devam etmiştir. Kars müftüsü Süleyman Efendi'den icâzet almıştır. 33 yaşında Erzurum'a gitmiş burada Karanlı Vaiz Dursun Efendi Hoca adıyla tanınmıştır. Kars'ta tahsil zamanında "Acrumiyye" metnini şerh etmiş "Mecmaü'l Fevâ'id ve Ma'denü'l Ferâ'id" olarak isimlendirmiştir. Ve yine tahsilinde Farsçadan "Lugat-ı Hâcib'i Şevâhid-i Ebyât" ile şerh edip "Kirâse-i Nâtıkâ" olarak adlaştırmıştır. Yine tahsilinde İmâm-ı Azam Hazretlerinin "Maksûd" adlı kitabını "Terceme-i Nâtikiyye" olarak tercüme etmiştir. "Bâb-ı Surût Risalesi"ni de "Nazm-ı Nâtikî" diye isimlendirmiştir.

Erzurum şehrinde hem öğrenci olmuş hem de ders vermiştir. Yirmi beş sene de Lala Paşa Camiinde *Tefsir-i Beyzâvi*'yi hatm etmiştir. Öğrencilik zamanında *Muhtaşarı Ma'âni*'nin beyitlerini toplamış manasını ve bahirlerini belirlemiş ve takriz etmiştir. Dibâcesini Sultan Mecid Han'ın ismiyle tezyin etmiştir. "*Takrîzât-ı Ebyât Muhtaşarü't-Telhîs Ma'al Berâhin-i Ve't-Tanşîş*" adıyla isimlendirip devlete hediye etmiş ve değeri ona verilmiştir. Erzurum'da on bir sene müftülük yapmıştır. Yetmiş üç tarihinin sonunda uygun görülerek görevine son verilmiştir. Abdülmecid Han'ın duasını alıp divanını beyan etmiştir.

Ahmed Natiki de ;

*"Dedegüldür vatanım, maşkât-ı reisim amma
'Ayn-ı gül oldu 'ulûm içre bu rûhum, rûhum
Sebeb-i hâşilamız şehri-i 'ulûm-i Karş'dır
Sebeb-i rif'atimiz rütbe ile Erzen-i Rûm"*

buyurmuş ve teşekkür etmiştir. 73 tarihinde divanını hâk-pāye göndermiştir."

Natiki 1280 / 1863 tarihinde vefat etmiştir. Erzurum'da Kars Kapısı Kabristanında medfundur.

Natiki mahlası ve adıyla ilgili şu müfredi yazmıştır;

İsm-i Ahmet Nâtikî mahlaş aña

Bākī Dursun ol laḳab lāzım saña(Mf.10)

Küçük yaşta mekteb-i ebcedhāneye gitmiştir.Bununla ilgili şöyle der;

*Dünyāya geldim bir şabī zevḳ ile buldum çok ḥuṣūṣ
Mektepte ebced-hān olup şevḳ ile buldum çok ḥuṣūṣ (28b)*

Ders aldığı hocası Süleyman Efendi için şunları söyler ve ölümü için tarih düşürür.

*Nuṭḳ-ı pākı mecmu‘el baḥreyn idi her fende
Hem şecaāt hem diyānet hem de min-ehl-el şabūr*

*Hem ‘ulūm içre icāzet eyledi ‘ālemlere
Ders-i devrinde menāfi‘ buldu erbāb-el şu‘ūr*

*Gerçi yetmiş altı sālında ana erdi ecel
Cümle erbāb-ı ‘ilim hem ‘āleme oldu küsūr*

*Nāṭıḳā çekdi bedīller söyledi tārīḥini
‘Adne emr oldun Süleymān-ı zamān buldun surūr(1241) (18b)*

Divanından anlıyoruz ki Natiki'nin uzun süre beklediği, gelişiyile memnuluk getirten bir kızı olmuştur.1246 yılının Rebīyülāhirininin dördüncü günü kızı dünyaya gelmiştir.

*Vaḳı‘ā ḥasret-keş evlād idi çokdan berü
Şems-veş itti vürüdu ḡālibā bu ṭal‘ati*

*Çün Rebî'ul- āhirin dördüncü rûzi sâ'ati
Altı olduğda zuhûrı birle oldu şüreti*

*Lafzının târihi biñden iki yüz kırk altıdır
Söylendi dilde dâ'im 'İşmet'imdir 'izzeti(1246)(59a Tārîh-i Kerimem 'İsmet
Çadun)*

Bir de oğlu vardır;Oğlu 1248 yılında Şevval ayının 22. günü oğlu dünyaya gelmiştir.

*Biñ iki yüz kırk sekiz olduğda ol târih-i sâl
Toğdı İsmâ'il ferzenden o dem tâli '-i keşâd*

*Mâh-ı şevvâliñ yigirmi ikinci rûz bîl hamîs
Şubh-ı şādıkda şadâkat birle geldi baht-ı şād (13a.1-4)*

Nedim'in seni redifli gazelinden bir beyit, müfred olarak divanda kullanılmıştır.
*Bir elinde gül bir elde cām geldin sâkiyâ
Çanķısın alsam gül yâhud cāmı yâ seni*

1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Söz söylemedeki yetkinliğini böyle anlatmıştır;

*Nâñkî nuñkuñ ezelden saña bu şân verir
Gönlüne cezbe virür dañı zebân Mevlânâ(2b.1)*

Sadece nutk itdiğini fenalık ve kötülüğü karışmadığını söyler;

*Bu Nāṭıḳ nuṭḳ ider her rûz ne fıṣḳ u cevre meyl itdi
Hemân kûs-ı sa'âdetle mûkerrem eylesin eceli(59b.1)*

Söz söylemeyi ustalıkla işlediğini söyler;

*Daḫı sultânıma bir tuḫfe risâle-i te'lif
Eyledim cümle şanâ'atle belâğat-i icâd(13a.1)*

Gazellerinde âşık olmanın özelliklerini yansıtmıştır.

Aşıklığının ezelden gelmiş, öyle yaratılmış olduğunu söyler;

*Nāṭıḳâ ṭavrın ezelden 'aşk ile ma'mûrdur
İnçün böyle kılmışdır tecelli yüzün âğ(29b.5)*

Sevgiliden bir türlü ilgi görememektedir;

*Başımız üzre oturur ḫayli zamândur ammâ
Ne sorar ḫâlimi benden ne de merhem cânâ(6b.G.1)*

Divan edebiyatındaki sevgilinin özelliklerini de şiirlerinde kullanmıştır. Sevgilinin saçının kokusu misk, yanakları al, boyu uzundur;

*'İzârîñ lâl-i mercândır o mercân mercân-ı ḫamrâ
Saçñ bir misk-i aḫsendür o miskin revnaḳ-ı nesrâ(6b.1)*

*Boyun nîhâl-i 'ar'ardır o 'ar'ar 'ar'ar-ı kâmil
O kâmil kâmil-i kevser o kevser kevser-i iḫlâ(6b.1)*

Natiki küçük yaşlarda öğrendiği Arapça'yı şiirlerinde de kullanmayı ihmal etmemiştir. Divanda rastladığımız bazı Arapça ve Farsça beyitler :

1.3. ESERLERİ

1.3.1. Divan

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde 1225 numarada kayıtlıdır. 73 yapraktır. Talik yazıdır. Dibace ile başlar. Divanda 324 şiir vardır. Bazıları tarihli 15 kaside (ıydıyye, naat, mersiye, tevhid) 57 tarih, 111 gazel vardır. 1 münacat, 1 hasbihal, 1 kıta, 1 tanzir, 2 mektup, 1 tahmis, 2 muhammes, yer alır. 67 Rubai, 39 müfred ve 8 muamma divanın son sayfalarında ve düzenlidir. Sonunda hal tercemesi vardır. Divanın sonunda bir de fihrist yer alır.

Kasidelerinde bahsettiği kişiler şunlardır;

Hâzret-i Mevlânâ Ziyâ'eddin

Meḥmet Şa'îd Ğalip Pâşâ

İbrâ'il Nâzırî Aḥmed Pâşâ

Mîr-i Mîran Vâli-i Karş

Hâfîz 'Ali Pâşâ

Hüsrev Muḥammed Pâşâ

Hâzreti-i Mevlânâ Ebû Bahâ'eddîn

Tîmûr Ziyâ Pâşâ

Celâleddîn Muḥammed Pâşâ

Pehlivān İbrāhīm Pāşā

Ġalib Meĥmet Pāşā

Mehmed Emin Ra'ūf Pāşā

Tanzirini Me'mūnī Efendi'ye yapmıştır;

Buna ancak şabr iden Nāṭıķ dili sākitletir

Bir de şabr eyle müzeyyen bī-çāre Me'mūnedir(24b.1)

Necmī'nin gazeline tahmisini yapar ve yazma sebebini de açıklar;

Bu ğazel tahmisini emr itdi bir fāzıl meĝer
Aniçün tanzīm idüp Nāṭıķ bu dem düzdi dürer
Çok zamān oldu bu fetvā koymadı nazma eşer
Maṭla' Necm-i diyānet rūḥumuz her dem sūr
Vāķi'ā meşĝül idip men sevr-i fıķından ĝurer
Yoksa te'hīre sebep olmazdı bir fi'l diĝer
Gerçi esvede deĝil gönlüm sūr şān-ı hüner
Ma'rifet bābında yektā bir ğazel-i Necmī şükr
Şol ğazel Necmī'sini himmetle eyleser meĝer
Müftü-i Erzurüm Nāṭıķ itdi zer bāb gibi(58a.5)

1274 (1857) yılında divan tamamlanmıştır.

“Kıldım tertīb-i dīvān-ı Nāṭıķī fī tāriḥ erbā' u seb'in u mieteyn u elf”(63a)

“Dīvānın itmām eyledin Nāṭıķ bu dem kıldın firāĝ

Bir çıķdı tāriḥim dedim Sulṭān Mecīdi ĝāzi mı” (62b Tāriḥ-i Dīvān)

Divanını bitirdiĝinde yaşının yetmişe geldiĝini söyler ;

“Sinnüm yetişmiş yetmişe 'ilm ile girdim her işe” (62b Tāriḥ-i Dīvān)

1.3.1.1. Divanda Geçen Unsurlar

1.3.1.1.1. Sevgili Teması ve Vasıfları

Aşık yaratılış gereği aceleci ,telaşlı iken sevgili düşünerek hareket eden naz ve işvelidir.

Tab'-ı 'âşık hem harîş hem harîk hem ğarîb

Tab'-ı dilberdir teennî 'işve nâz ve cilvegir(19a.4)

Sevgili ,aşık her zaman kendini göstermez naz eder.Aşıklar ise bu yolda daima çile çeker.

Görmez oldu vech-i pākın dīde-i giryānımız

Bulmadı rāhında rāhat bu deli vīrānımız(26b.G.1)

Sevgilinin yüzü güneş gibidir.

Ki vechi şems-i enverdir ki sözi luṭf-ı iḥsāndır

Femi misk-i müzeyyendir ṭabībim sen şafā geldin(43b.2)

Boyu ince ve uzundur.

Yüküm gelmez gice gündüz senin derdinde kalmışdım

Ḳadd-ı 'ar'ar gül-i ra'nā gül endāmım şafā geldin(44a.3)

Sevgilinin dağınık zülüfleri aşıkları da perişan etmektedir.

Nāṭıkā nuṭkun ezelden saña bu şānı verir

Zülften olduk perīşān bīl maḳāmımdır serīr(23b.T.18)

Aşık daima sevgiliyi düşler ve onun yanmış gönlü sevgiliye kavuşmakla söner.

*‘Aşıkın endîşesi her rûz-ı şeb dilberdedir
Arzû-yı teşne-i dil ol lebleri kevşerdedir(19b.1)*

Sevgilinin kaşlarının şekli gökkuşağı gibidir.

*Çünkü ebrûları bîl kıvırcık
Anı çeşmimde nâr zannitdim(37b.2)*

Kirpikleri ok gibidir ve aşıkların gönlünü deler.

*Hâl-i hindûlar bu dem tuğrâsı fermân eylemiş
Tîr-i müjgânın efendim katl ider dilhânımız(26b.G.2)*

1.3.1.1.2. Peygamberler

1.3.1.1.2.1. Hz.Davud

Yehuda kabilesi ile İsrailoğullarının peygamberi.Dört semavî kitaptan Zebur ona indirilmiştir.Sesinin güzelliğiyle öne çıkmıştır.Onu dinlerken kendinden geçip ruhunu teslim edenler olurmuş. Bu şiirde de güzel sesine değinilmiştir.

*Hâzret-i Dâvud Nebînin hoş şadâsı hürmeti
Düşmenin dolansın temelden hân-mân olsun kesîr(23b.T.12)*

1.3.1.1.2.2. Hz.Eyüb

İsrailoğullarındandır. Sabırla önce çıkar.Bu sabır onun makamını yüceltmıştır.

*Hâzret-i Eyüp-i Enşârî maķâmı haķ için
Hem dahı Yûşa‘ Nebî enzâr kâmi haķ için(40b.1)*

1.3.1.1.2.3. Hz.Musa

İsrailoğulları peygamberlerindedir.Firavunla olan mücadelesinin sonucundaki başarıyı anlatmıştır.

*Muhtaşır olsun efendim bîl du‘â hengâmıdır
Fırst-i Mūsâ gibi fırsat vere Rabb-ı kâdîr(17b.20)*

*Hâzret-i Musa gibi hâl-i icâbet yâr kıl
Düşmeni bed-h‘âh iğrâk üzre pür dūd eyledi(55a.T.28)*

1.3.1.1.2.4. Hz.Nuh

Kavminin onu suçlaması üzerine ona inanan kişilerle gemiye binmesi ve tufanı dolayısıyla sıkça adı geçer. Hz. Nuh müminler ile gemiye bindi sonra tufan her yeri kapladı.Su dağları aştı.Yeryüzündeki insanlar ve hayvanlar tamamen yok oldu.

*Hâzret-i Nüh‘un tufânın vire âdâ üstüne
Düşmenin düşsün ayağa rûz-ı şeb olsun esîr(24a.T.20)*

1.3.1.1.2.5. Hz.Yusuf

İsrailoğulları peygamberlerinden Yakup peygamberin oğludur.Hayatı ve kıssası şiirlere konu olmuştur. Güzelliği dolayısıyla sevgili Yusuf‘a benzetilir. Çektiği sıkıntılar sonucu ferah bulması anlatılır.

*Sen gibi Yūsuf cemâli görmedi çok kimseler
Çeşm-i cādu âl-i ruḥlar sâmi‘m diḳkattedir(20a.4)*

*Çekmedikçe zahmeti kul olmaz anda iftirâh
Ançün derd-i belâdan Yūsufı buldu felâh (69a.Mf.1)*

Tablo 1

Divanda Kullanılan Aruz Kalıpları

Bahir	Sıra	Kullanılan Vezinler	Sayısı
Remel	1	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	115
Hezec	2	mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün	45
Recez	3	müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün	28
Remel	4	fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün	26
Hezec	5	mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün	20
Remel	6	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	14
Hezec	7	mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün	11
Muzari	8	mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün	10
Recez	9	müstef'ilün müstef'ilün	9
Remel	10	fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün	6
Hezec	11	mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün	4
Recez	12	müstef'ilātün müstef'ilātün	4
Hezec	13	mef'ülü mefā'ilün	3
Münserih	14	müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün	2
Müctes	15	mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün	2
Hezec	16	mef'ülü mefā'ilü fe'ülün	2
Muzari	17	mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün	2
Hezec	18	mefā'ilün mefā'ilün	1
Hafif	19	fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün	1
Mütekarib	21	fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül	1
Muzari	22	mef'ülü fā'ilātün	1
Seri	23	müfte'ilün müfte'ilün fā'ilün	1
		Rubai Vezni	3

Tablo 2

Divanda Kullanılan Redifler

Sayfa	Redif
2a	Mevlānā
7b	üzre nedendür bilmedim yā Rāb
8a	bilmem neydeyim yā Rāb
8a	gurbet
8b	et/olsun/geldik
9a	müşelles
10a	dū-çār olma hiç
10a	-ya her şabāh
10a	ol şūh
14a	şer'-i dīni ittiḥāz
14b	Ḥāzret-i Mevlānā'dır
15a	yeter
15a	-dır/-dir
15b	bulmaḫ ne mümkündür

15b-21a	var
16a	çok mudur
16b	eyler
17a-21b-22a-24a-25a-25b	-dır
18a	-dur
19a	-ındadır
19a	-i gör
19a-19b-20a	-dedir
19b	-in içindir
20a	ınızdan ver ḥaber
21b	olmuş gelir
22b	olur
23a	ider
24a	gelir

24b-25a	oluptur
26a	et bir kez
26b	-ımız
27a	-iñiz
27a	olur bir rûz
27b	ğayrıdan ümmîd kes
27b	ile düştü berâyiş
27b	yanar gönlümde bir âteş
28a	-a gelmiş
28a	-e konmuş
28a	Bulmuş
28b	Olmuş
28b	ile buldum çok huşûs
29a	eyledi yüz biñ şükür olmaz 'ivaż
29a	hüküm ile olmuş mazbûţ
29a	ider vâ'iz
30b	Yok
32a	-a bak
32b	nitsem gerek öpsem gerek
33a	İdik
33b	gibi bil
34a	olur ğayr değil
34b	Ol
36a	-i 'aşkıım
37b	Zannitdim
37b	Qıldım
38a	bir müşkil işim var benim
39a	bu cânım
39a	koymaz nedim
40a	yandı ciğerim bu dem
40a	Vermişim
40b	eden sensin İlâh'ül 'âlemîn
40b	hâķ için
41a	Oldun

41a	-dır gelen
41b	-sin
42b	bizim olsun
42b	Olan
42b-43a	-ından/inden
43b-44a	gün-be-gün
43b	-im şafa geldin
44b	rûz u şeb kân ağlasunlar ehl-i imân el-amân
46a	-sidir bu
46b	'adû
46b	-dır bu
47b	üzre
49b	bu gece
50a	eyle
50b	-ce
50b	-le
51b	-ya
52a-54b- 55b	eyledi
52b	oldı
53b-54a	-i
54a-57b	Geldi
56a	Oldu
56a	-si
56a	-ımda şâbit olmadı
57a	İ
57b	Gibi
58b	-umu
58b	-dan ğayrı
59b	beñzer mi
61a	Yetiştı
61b	maĥv eyledi dünyâ beni
66b	ne güç
69b	ne mümkündür

- 1.3.2. Mecma'ül Feva'id ve Ma'denü'l Ferâ'id:** *Acrumiyye* eserinin şerhidir.
- 1.3.3. Kirâse-i Nâtıka:** Farsça *Lugat-ı Hacib-i Şevâhid-i Ebyât* eserinin şerhidir.
- 1.3.4. Terceme-i Nâtikiyye:** İmam-ı Azam'ın *Maksud* adlı eserinin tercümesidir.
- 1.3.5. Nazm-ı Nâtiki:** *Bâb-ı Surût Risalesi*'ni çalıştığı eseri bu adla isimlendirmiştir.
- 1.3.6. Takrizât-ı Ebyât Muhtasarü't-elhis Ma'al-berâhîn-i ve't-Tansîs:**
Muhtasar'ül Ma'âni'nin beyitlerini şerh etmiştir ve hangi bahirlerden olduğunu

belirtmiştir. Devlete hediye etmiştir. Milli kütüphanede 381 numarada kayıtlıdır. 88 yaprak ve 21 satırdan oluşur. Yazı türü Nesih'tir.

1.3.7. Şerh-i Hediyetü's-Sıbyân: Bu Eser Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'nde 194 nolu numarada Ahmed Dursun Nâtıkî adına kayıtlıdır. 46 yaprak, 19 satırlı olan eser Vezir-i Azam Hüsrev Mehmed Paşa adına şerhedilmiştir. Ayrıca Nâtıkî'nin Divanında Hüsrev Muhammet Paşa adına yazmış olduğu bir kasidenin de mevcut olması bu eserin Nâtıkî'ye ait olduğunu göstermektedir.⁵

---

⁵ ERKAL, Abdulkadir, 'Ahmet Dursun Nâtıkî ve Divanı Üzerine' , Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 20, Erzurum, 2002, syf 131

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYONLU METİN

2.1. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ء : ʾ	ش : Ş, ş
ا : A, a, E, e	ص : S, s
آ : Ā, ā	ض : D, d, Ž, ž
ب : B, b	ط : T, t
پ : P, p	ظ : Z, z
ت : T, t	ع : ʿ
ث : S, s	غ : Ğ, ğ
ج : C, c	ف : F, f
چ : Ç, ç	ق : K, k
ح : H, h	ك : G, g, K, k, ñ
خ : H, h	ل : L, l
د : D, d	م : M, m
ذ : Z, z	ن : N, n
ر : R, r	و : V, v, O, o, Ö, ö, u, ü
ز : Z, z	ه : H, h, e
ژ : J, j	ي : Y, y, Ī, ī, i, i
س : S, s	خوا : H ^v ā, h ^v ā

METİN

[1b]

Ve minhü'l-hidâyeti ve't-tevfîk . Hâzâ Dîvân-ı Nâţîkî Aĥmed Dursun el-müftî bi-Medîne-i Erzurûm 'afâ 'anh. Ve tertîbi ve cem'îhi 'alâ tertîb-i ĥurûfû'l-hecâ'. Mine'l-evrâķeş 'şeyyet fî târîĥ-i sâl. Murġ-ı dil . Ve hüve erbe'atün ve seb'ün ve mi'etân u elfün. Min hicret-i men lehü'l-azze ve'ş şeref fî zemen'es şulţân ibnü's-şulţân Es şulţân el Ğazî 'Abdulmecid Ĥân İbn'üs şulţân el Ğazî Maĥmud Ĥân. İbn'üs şulţân el Ğazî 'Abdulĥamîd Ĥân min nesl-i âl-i 'Oşmân. Ebbedallâĥü salţanatîhi ilâ-yevmül'ĥaşri ve'l-mîzân naşrullâĥü cünûde. Ve min yu'inuhu ma'al fethu kılâ'u'l-'udvân yâ 'azîzü yâ müste'an . Yâ şâhibü'l-Ķur'an. Fî küllî vakti ve zamân. Âmin yâ mu'in.

Bâb-ı Ĥarf'ül Elifî

1

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bismillâĥirrahmânirrahîm

- 1 İbtidâ'-i 'aşķ idüp 'aşķında bulġil intihâ
Fâriġ-i dünyâ olup azâde olġil kıl şafâ
- 2 Nefs-i şümüñ aġzına ur bir licâm-ı mu'teber
Yoksa serkeşdür 'azîzâ 'aşķdan kılar cüdâ
- 3 Hem şerî'at birle olsun cümle ef'âlün senün
Hem ĥariķat içre bilgil terk-i 'aşķ-ı mâsivâ
- 4 Bil mecâz olsun mecâziñ soñunu terk eylegil
Gör ĥaķîķâtdur necâtiñ boş durur dâr-ı fenâ

[2a]

- 5 Gördüġün işitdüġün hep dutdüġün bir şey' olur
'Âlem-i 'ulyâya ķarşu maĥv olur renc ü 'añâ
- 6 Kıl tevekkül bâb-ı Mevlâda diyüp ĥasbî İlâĥ
Ķün ezel urdı ķalem n'oldıysa oldu mâcerâ

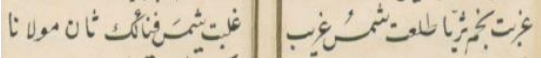
- 7 Nâṭikâ gezme fesâd içre olursun ser-nigûn
Terk kıl çün cezâ' bulasın 'ayn-ı şifâ

2

**Der-Nu'üt-ı Hâzret-i Mevlânâ Ziyâ'eddin Hâlid el-Bağdâdî Kıddise
Sırrıhu'l-'azîz**

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Bâreka'llâh zihî 'aşq-ı cihân Mevlânâ
'Arş-ı ferşinde bulan ulu nişân Mevlânâ
- 2 Niçe biñ ḥamd [ü] şenâ Hâlik'a kim itdi 'ilâc
Bunca dil-mürdelere viridi ki cân Mevlânâ
- 3 Maşrıq u mağrib[i] zabṭ itdi anuñ lezzâtı
Maḥlaş[ı] birle ziyâ viridi inân Mevlânâ
- 4 Niçe kes añladı bildi şeh-i 'âlî oldur
Âferîn dir melek ü ḥür-ı cinân Mevlânâ
- 5 Bülbül-i bâğ-ı ḥaқиkat 'âkif-i bâb-ı Hudâ
Fâ'il-i cümle nevâfil oқunan Mevlânâ
- 6 İsm-i pâkiñ disem ol altı yüz otuz beş olur
Dağı taḥlîde işâret kılınan Mevlânâ
- 7 Seni bir kimse ḥulûş ile edinse merkez
Şebhesiz buldı necâtı o nihân Mevlânâ
- 8 Dönülür vâriş aña kim ider ihyâ şer'i
Dağı feyzinde olur ins ile cân Mevlânâ
- 9 Bulunur cümle mekânda ḥulefâlar gerçi
Seniñ emrinde olur kıṭb-ı işân Mevlânâ
- 10 Beni mest eyledi küllî dağı meczûb kılup
Nefḥ-i şeyḥimde sezildi o zamân Mevlânâ
- 11 Bu hidâyet dağı tevfiq-i Hudâ'dan oldu
Bulamazdım niçe biñ sâl fiğân Mevlânâ

- 12
- 13 Hüsrev rûh-ı niyâzı daḥı cāmı Firdevs
Medḥiñ[i] kılsa taşaddı vir emân Mevlânâ
- 14 İki dünyâdaki sultân seni medḥ idegelür
Her taşarruf saña tevfiż olunan Mevlânâ

[2b]

- 15 Nâṭikî nuṭkuñ ezelden saña bu şân verir
Gönlüne cezbe virür daḥı zebân Mevlânâ

- 16

- 17 Muhtaşardur bu ma‘ânüm daḥı telvîḥ iledür
Belki bir tuḥfe-i râ‘ide beyân Mevlânâ

3

**Kaşide-i der-Sitâyiş-i Şadr-ı Sâbık Meḥmet Şa‘îd Ğalip Pâşâ Raḥmetu’llâhi
‘aleyh**

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Şükr ü minnet luṭf idüp Perverdigâr
Gönderüp mülk-i vücûda hoş şafâ
- 2 Künt-ı kenzen sırrını icrâ idüp
Aḥmed ü Muḥtâr’a olsun merḥabâ
- 3 Ümmetinden niçe kesler feyż alup
Zâhir ü bâṭındadır merd-i Hudâ
- 4 Şarḳ u ğarb [u] berr ü baḥre ḥükm ider
Âl-i ‘Oşmân pâdişâhı dâ’imâ
- 5 Anuñ için ol ricâlu’llâh heb
Cân u dilden himmet ider ğâlibâ
- 6 Çün fuzûlî çâr icrâ eyleyen
Faşl-ı gülde gönderür bir mehlikâ

- 7 Şu kudūmundan zemīn ihyā olup
Buldı dūnyā Hızr-veş neşv [ü] nemā
- 8 Çün şecer evrākın ihrāc eyledi
Tā'irān buldı bu dāğında rehā
- 9 Güller ol dem keşf-i astār eyledi
'Andelībāna olur hāyl-i sadā
- 10 Ehl-i dillerde bu dem şevk-i cedīd
Söyledir Cāmī gibi rengin edā
- 11 Mecma'ü'l-bahreyn bulduk biz bu gün
Hikmetü'l-'ayna nazardāruz şehā
- 12 Çün keşide oldı reyhānuñ bu dem
Cān dimāğında қоқар gül pīr-i mā
- 13 Şarf idüp himmet idüp idgāmile
Çün zamīrim rāci' oldı cā-be-cā
- 14 Çok muқaddem tāli geldi geçti heb
Müntecü'l-eşkāl olan geldi saña

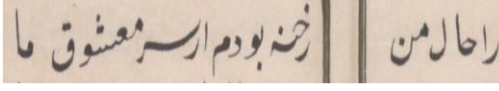
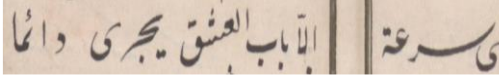
[3a]

- 15 Ma'rifet bābında meşhūr eylemiş
Her dü 'ālemde olur āña du'ā
- 16 Āferīn dir māhtāb-ı āfitāb
Āşaf-ı zīşāna eylerler şenā
- 17 Çün bu Erzurum'a⁶ (Arz-ı Rūm'a) eylerse nazar
Ehl-i hāl olur bütün şāhib-vefā
- 18 Çok zamāndur dürr-i yektā gelmemiş
İşte geldi eyle haққında revā
- 19 Şāhibü's-seyf ü 'ālem şāhib-қalem
Tab'-ı Mevlānā'dır ānuñ 'āşıkā

⁶ Kelimenin yazımında günümüz imlası esas alınmıştır.Divan'da bu kelimenin yazılışı için farklı imlalar da kullanılmıştır.

- 20 Çok zamandır böyle mesmü‘ eyledüñ
‘Aql-ı şâ’ib fikr-i rağbetdür bedâ
- 21 Bâ-ħuşûş eyler sehâ-yı Hâtem’i
Ĥubb-ı dervîşân olupdur reh-nümâ
- 22 Fi’l-ħakîķa nefis-i kâminden eşer
Vech-i pākında bulundu zâhirâ
- 23 Çün vürüd birle tebdîl eyledi
Ehl-i tuğyân eyledi vâveyletâ
- 24 ‘Alemleri dervîş olan ehl-i firâķ
Kûs-ı tablından olurlar ber-hevâ
- 25 Çünki fermâniñ mübeyyen eyledi
Cânib-i şarka ser-asker dâ’imâ
- 26 Devlet-i servet musaħħar zâtına
Şadr-ı sâbık bedr-i fâ’iķ bir semâ
- 27 Tuħfetü’l-emlâkdir seyrü’s-sülûķ
Nuħbetü’l-efkârdır vaķt-i nümâ
- 28 Böyle bir mânend-i Ĥüsrev gelmedi
‘İzzet-i şefķat müyesser dâ’imâ
- 29 Ĥabbezâ etvâr-ı erkâna hemîn
Hem şeri‘at hem řarîķat ‘arifâ
- 30 İsm-i pākîñ zıkr edenler feyz alır
Ol semiyî-i müctebâ Ĝalip Pâşâ
- 31 Ĥaķ Te‘âlâ zâtını Ĥıfz eylesün
Farķdan oldıķca devri dâ’imâ
- 32 Tûğ-ı sancâğın dem-â-dem eylesün
‘Âl-i ‘Oşmân ol ki sende şali‘â
- 33 Düşmeni bed-ħâvînin olsun ser-nigün
Ĥâk-i pâyüñ cümle nâsı tütîyâ

[3b]

- 34 Muhtaşır kıl zeylini mergübdur
Gerçi elfāzuñ dokunmaz Nāṭıķā
- 35 Şeş cihetden cevher-i tāriḥ denir
Şadr-ı sābıķdır efendim Ğālibā (1220)
- 36 Murğ-ı sāl olduķda tāriḥ murğdur
Çün tefe”ül eyledim buldum hümā
- 37 Vā’iz-i Karş’ı diyü meşhūr olup
Zāhir [ü] bāṭındadır bizde edā
- 38 Naķşibendī naķş olupdur bizlere
Cāmi’i Firdevsī Nizāmi ḥāmiyā
- 39 Gerçi eṭvārum zuhūrı penddir
Hem ḥaķıķat hem mecāza āşınā
- 40 Çarḥ-ı gerdün eylemiş ķademde nün
İstiķāmet üzre geldüm bābiña
- 41 Lāzım olur bende-i nāçizine
Bir ğazel inşād ide şafvet-nümā
- 42 Bu gönül pervane-tek vermez şadā
Bāb-ı ‘aşķa eylemişdür iķtidā
- 43 Ruḥları gül lebleri ḥamrā’ gör
Raķsda eyler nār-ı ‘aşķa ibtidā
- 44 Ğamzesi hindū zekān Rūmī ola
İşvesi dillerde eyler ictilā
- 45
- 46
- 47 Gösterirse vech-i pākın seyr ider
Aḥter-i şems-i ķamerler bir semā

- 48 Nāṭikā her dem bu sözler ilhamdır⁷
Söyleyen sen söyletendir ol Hudā

4

Der-Tārīḫ-i Şadāret ‘Azmi Hüsrev Meḥammed Pāşā

mef’ülü fā’ilātün mef’ülü fā’ilātün

- 1 Çünki saña sezādur luṭf-i Hudā ‘aṭādur
‘Ayn-ı hüdā bedādur şadr üzre ol hüveydā
- 2 Sulṭān hoş-emāna ‘Abdulmecīd Hān’a
Virsin ‘ömr-i zamāna taḥtında dā’im’ü’l-beḳā

[4a]

- 3 Vāḳi’ budur ki oldı ḫayrū’l-umūr gördi
Şeyḫü’l-vezīr buldı sulṭānımız sezārā
- 4 Maḡfūr-ı raḫmet itsin meşhūd-ı ru’yet itsin
Sulṭān-ı cennet itsin Maḫmūd Hān-ı ‘uḳbā
- 5 Lākin bu dā’i Nāṭık şiddetle oldı ḫāriḳ
Te’līf oldı lāyık-ı iḫzād-ı nev-ādārā
- 6 Çoḳdan beri efendim ‘ālemde dil-pesendim
Elṭāfiña çü bendim eyle sürür icrā
- 7 Söyle bu demde Nāṭık cevherlü dürlü tārīḫ
Çoḳdan ço şarda lāyık Hüsrev Meḥammed Pāşā(1255)

5

**Der-tārīḫ-i Mansıb-ı Sābıkā Vālī-i Bağdād Dāvut Pāşā yuḫişşuhu bi’l-luṭfi
Mā-yeşā**

mefā’ilün mefā’ilün fe’ülün

- 1 Biḫamdi’llāh seza-ender-sezādur
Efendim ḫā’izī ‘ilm-i Hudā-rā
- 2 Seniñ nām-ı begendük luṭf-ı ḫaḳdur
Muḳaddem vālī-i Bağdād-ı Dārā

⁷ Mısrada vezin kusuru yapılmıştır.

- 3 Fehimdâr olduğım zâhirle bâtın
Mükemmel zâtıña ‘ayn-ı kabâ-râ
- 4 Velâkin ister idim hâk-i pâya
Yüzüm sürem dem-â-dem mişl-i sârâ
- 5 Muḳadder böyle kıldı gurbet içre
Selâmet birle dâ’im ol şafârâ
- 6 Behey Nâṭık kelâmıñ zeylini kes
Belîğî aşınâ her fende mâşâ
- 7 Nüh eflâk nâzır oldı târîhiñe
Müşîr-i Anḳara Dâvûd Pâşâ(1255)

6

Der -târîḥ-i Devletlü ‘Oşmân Nürî Pâşâ

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Ḥabbezâ maṭla-ı envâr-ı vezâret geldi
Bu havâlî’i münevver ider oldı ḥaḳḳâ
- 2 Vâlî-i Erzen-i Rûm Muş ile Van el-ḥâķî
Cânib-i şarḳa ser-‘asker ne güzel luṭf u ‘aṭâ
- 3 Ne güzel şehre teşâdüf ki ḳudûm-ı ramażân
Ḳutlu gün bellü olur câ-be-câ oldı i‘lâ

[4b]

- 4 ‘Ömr-i sermed ile sulṭânımız olsun dâ’im
Bu mişl-i laṭîf ‘inâyetle vezîr-i ra’nâ
- 5 Nâṭıkâ dür gibi târîḥ tamâm itdin sen
Bîl müşîr oldı belli nûrumuz ‘Oşmân Pâşâ(1253)

7

**Der-târîḥ-i Vefât Ḥacı Ḥalîl Efendi El-Müfti Bi-Ḳarş İbni Süleymân
Efendi El-Müfti Bi-Medîne**

Ḳarş-ı Erzürüm Raḥimehüma’llâhu Te‘âlâ

müfte'ülün fâ'ilün müfte'ülün fâ'ilün

- 1 Çünkü bu müftü'l-enâm eyledi uqbāya rāh
Kıldı bu dünyāyı hep āh u enīn u fenā
- 2 İbn-i Süleymān idi derdlere dermān idi
Müfti-i zīşān idi eyledi 'ālem nidā
- 3 Vākı'ā Karş ehlini belki cihān ehlini
Hāşılı dīn ehlini eyledi hār ne sezā
- 4 'İlm-i şerīk olmuşuz hılme şerīk olmuşuz
Ābda şerīk olmuşuz vācib olupdur du'ā
- 5 Umarız Allāhdan oğlunu 'ālim idüp
Cedd-i Süleymān Efendi gibi virsin ziyā
- 6 Eyledüğüm āh [u] vāh firkat için Nāṭıkā
'Āleme virdi elem çünkü kesildi şadā
- 7 Biñ iki yüz elli bir birde çıkar tārīhi
Hācı Hālīl Efendi Firdevs buldu cehdā(1251 iḥrāc ile)

8

Der-tārīḥ-i Vefāt-ı Şarı Qurra el-Şarī

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Bu dünyādan ferāgat itmek için
Hudā'dan da'vet oldu Şarı Qurra
- 2 Ne da'vet belki luṭf-ı 'ayn-ı vuşlat
Semādan rahmet oldu Şarı Qurra
- 3 Egerçi ehl-i Karş'a hüzn virdik
Maḳāmıñ rif'at oldu Şarı Qurra
- 4 Niçe şākirdlerin eserince kaldı
Ezelden şefkat oldu Şarı Qurra
- 5 Seniñ nāmıñ bütün dünyāya şāmil
Eḥadden 'izzet oldu Şarı Qurra

[5a]

- 6 Bütün Karş ehli mâtem tutdı 'âlem
Serâdan 'uzlet oldı Şarı Kırrâ
- 7 O dem ki rûh-ı pâki gitdi 'arşa
Dinildi vuşlat oldı Şarı Kırrâ
- 8 Seniñ ef'âl u aqvâliñ hamîde
Anınçün himmet oldı Şarı Kırrâ
- 9 Bu demde Nâţıkâ söylendi târih
Mekânıñ cennet oldı Şarı Kırrâ(1238)

9

Der-târih İştâbl-ı 'Âmire Hâcı Memiş Ağa Sellema'llâhü Te'âlâ

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 İsm ile maḥlaş[1] bir pâşâ kerîm 'ü'ş-şânın
Sâye-i devlet kıldı seni a'lâ-i a'lâ
- 2 Vâkı'â sen gibi bir muḥlis bulmaz küberâ
Kavl [u] fi'lin ki muṭâbık olagelmış âqvâ
- 3 Sizi bir kerre görüp kılsa maḥabbet bir zât
Seni terk eylemez kimseye vermez aşlâ
- 4 Anaṭolu ḳoḳusu var ki maḥabbet ezeli
Ezelî lem yezelî virdi maḳâm-ı bâlâ
- 5 Bize ḥıdmet bu olur itmeli izhâr-ı nevâ
Çünkü gümrükci idiñ beldemize neşv ü nümâ
- 6 Vâkı'â Aḥmed Efendi bizi talţif itdi
Merci' sensin efendim anı bildim ḳaṭâ'
- 7 Çıkdı bir müjdecî Nâţık didi târiḥ-i tamâm
Rütbesi iştâbl Hâcı Memiş Beg ḥâlâ(1272)

10

Der-tārīḥ-i Maṣṣīb Devletlü Vecihi Pāşā Yesrullāh-ı Murāde Fi Külli Ğadāt ve ‘İşā

mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün

- 1 Şükürler bî-nihāya ṭali‘ler oldu mekşûf
Mânend-i āfitābān ṭulū‘ oldu i‘lā
- 2 Çünki bu maşrıḳ oldu mağrib gibi ḳaran[l]uḳ
Anaṭolı denildi buldı ziyā’-ı ḫālā
- 3 İtdi ezelde tevcīḥ bir vechile müvecceḥ
Gönderdi şarḳa şimdi müşīr-i ḳader i‘lā
- 4 Bağdād’a vāli oldu çokça menāzil aldı
Rütbe-be-rütbe buldu şulḥ-ı şalāḫı evfā

[5b]

- 5 Ni‘metler oldu şarḳa raḫmetler oldu şarḳa
Geldi bu müftī şevḳa şenālar itdi icrā
- 6 Ḳılmaḳ gerek edālar medḥ-i şenā-sezālar
Geldi bu dem şafālar Erzrüm⁸ ḳıldı iḫyā
- 7 Deḫ düş dürer düzende tārīḥ-i cevher ile
Erzrüm’a sāye-endāz ḫaḳḳā ki Vechi Pāşā(1282-10 iḫrāc 1272)

11

**Der -tārīḥ Vālī-i Erzürüm der-devletlü ‘Ārif Pāşā Yuḫişşu‘llāh-i Te‘ālā
Bī‘l Ḥayr-ı Mā Yeşā**

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Güzel ḫāl güzel māl güzel sāl gül-i ra‘nā
Güzel mesrūr güzel meysūr güzel mebrūr güzel dünyā
- 2 Gelüpdür Vālī-i Ḥarput bu Erzenrüm’a maṣṣıbla
Muvaffaḳ eylesin Yezdān umūrın dā’imā sehlā
- 3 Şerī’atce ḫaḳīkātce muḫabbetçe vezīr ekrem
Bunu kāmīl olan añlar ki bilmez nāsī-i sehlā

⁸ Vezin gereği Erzurum kelimesi bazı yerlerde Erzrüm olarak kullanılmıştır.

- 4 Muḳaddemce biraz meksūr-ı ḳalb olmuşidim ammā
Efendimiñ ḳudūmiyle ki mesrūr olmuşum ḫaḳḳā
- 5 Benim ḳannım bu ‘ālemde bu sāl içre olur ni‘met
Meşeldir ḳutlu gün belli ki maşrıḳdan olur peydā
- 6 Behey mergūb behey maṭlūb behey maḥbūb behey manşūb
Seniñ vaḳtinde ḫoş oldu bu ümmet cümlesi baḫşā
- 7 Çıḳınca yek bu tārīḫden hesab üzre olur Nāṭıḳ
Bu Erzenrüm’ı buldı gel ṭabībā ‘Ārif Pāşā (1303-30 *iḫrāc* 1273)

12

**Der-tārīḫ-i Cennet-zāde Ziyā Pāşā Yuḫişsu‘llāh-i Te‘ālā Bi‘l-Ḥayr-ı Mā
Yeşā**

mef‘ülü mefā‘ilün mef‘ülü mefā‘ilün

- 1 Sözüüm yaḳışır her dem medḫiñ ide gelmişdür
Gün yaḫşı olur ise ṭālī‘de olur ifşā
- 2 Ḥātem gibi vāḳi‘de iḫsān ide gelmişdür
Cennet gibi nām ile meşhūrdur ol baḫşā
- 3 İmrüz güzel rütbe manşıbdā olur zühre
Devrāniñ olur yaḫşı herkesde dir mā-şā
- 4 Baḫt üzre şafā eyle şadr üzre şenā eyle
Ḥil‘atle nidā eyle çüñküm bulunur inşā
- 5 Cevherle bu dem Nāṭıḳ tārīḫini Pāşāniñ
MİRÜ‘l-ümerā el-ān ḫaḳḳā ki Ziyā Pāşā (1272)

[6a]

13

Mu‘amma-güne Gazel

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

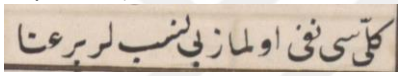
- 1 Yüz otuz ṭoḳsan ṭoḳüz yıl cem‘ olanda ey şehā
Öyle bir maḥbūb isim olmuş olur andan şafā
- 2 Vāḳi‘ā ‘abd-ı İllāhī seyre çıḳmışdır bu gün
Şaḫib-i zi‘n-nūr meşhūr bulmadı dār-ı fenā

- 3 Neylesin ‘āşık olan zāt bulmamış bir rişte’i
Dehr-i dūnuñ muḳtezāsı geh şafā geh[i] belā
- 4 Mīm görsem dā’imā üç zāta ṭab’ım meyl ider
Lām görsem nefretimden oluram şāhib-cezā
- 5 Nāṭıķā her söz içinde şıdık-ı kâzib gizlidir
Fecr-i kâzib maḥv olanda keşf olur bāb-ı du‘ā (1272)

14

Gazel

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Görmedüm dünyāda bir kesden vefā
Dā’imā eyler cefa-ender-cefā
- 2 Oḳunur zāhirde tilmizler veled

- 3 Beslesin bir cüz vey dā’im nān eyle
Kelb olur ḳapar ayağın bî-ḥayā

[6b]

- 4 Eylesin iḥsān iḥsān üstüne
Aşl-ı dūn itmez aña aşlā şenā
- 5 Nāṭıķā bildiñ şıdık [u] ḥā’ini
Genc olup târiḥiñ olmuşdur bedā (73)

15

Gazel

mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün

- 1 ‘İzārıñ la’l-i mercāndır o mercan⁹ mercān-ı ḥamrā
Saçıñ bir misk-i aḥsendür o miskiñ revnaḳ-ı nesrā
- 2 Hevā vechindedir sevdā o sevdā sevde-i Mecnūn
O Mecnūn mecnūn-ı Leylā o Leylā Leylā-i zībā

⁹ Uzatma kullanılmamıştır.

- 3 Baķışñ rabṭ-ı zābıtdır o zābıt zābıt-ı muḥriķ
O muḥriķ muḥriķ-i ṭālib o ṭālib ṭālib-i servā
- 4 Boyun nīhāl¹⁰-i ‘ar‘ardır o ‘ar‘ar ‘ar‘ar-ı kāmīl
O kāmīl kāmīl-i kevşer o kevşer kevşer-i ihlā
- 5 Dedin Nāṭıķī fāriķdir o fāriķ fāriķ-i sāķī
O sāķī sāķī-i muzmer o muzmer muzmer-i bālā

16

Gazel

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Başıımız üzre oturur ḥayli zamāndur ammā
Ne sorar ḥālimi benden ne de merhem cānā
- 2 ‘Özrini kıldı füzün ḳader-i ḳadre ḳalmaz
Bu ne zālim kişı dürr-i varımı kıldı yağmā
- 3 Ḥāk-pāyidir ne eyledüm irḥā’-yı ‘inān
Bu ḳadar nāz-ı niyāzım ne pül eyler ne de pā
- 4 Ne kelām üzre olur rabṭ bu fende ey dil
Bulmam faşlını bāb içre nedir Bārī-i Ḥudā
- 5 On iki ‘ilm bu Nāṭıķ oḳudur leyl u nehār
Ne dürür ‘ilm-i muḥabbet beni yandırdı şehā

17

Bāb-ı Ḥarf‘ül Bā’

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

[7a]

- 1 Yā Resūlu‘llāh şefā‘at eyle ol vaḳt-ı ḳarīb
Kimseden etmem recā’ı sensin ol ‘ādil ḥabīb
- 2 Tā ezelden naḳş olupdur cümle teblīğñ baña
Ümmetī dirsın önünde sensin ol şāḥib ḥabīb

¹⁰ Müstensih metin bazı Arapça kelimeleri yanlış yazmış.

- 3 Niçe feryād itmesin ol ‘āşık-ı¹¹ bî-çāreler
Tercümān sensin arada neylesün şeyh-i necīb
- 4 Menba‘-ı maḥlūk olupdur rūḥuñuñ sermāyesi
Hem vücūduñ raḥmeten li‘l-‘ālemīndir yā lebīb
- 5 Evliyā’ u enbiyānīñ serverisin her zamān
Cümle anda nefsi derken sensin ol şāfi‘ edīb
- 6 Öyle ikrār eyledim tā keşf olanda ol livā
Bil livā’ü’l-ḥamd olupdur ehl-i derde çün naşīb
- 7 Nāṭıķı küstāhlık birle niyāz ider saña
Yā nebi’ya’llāh ḥalāş it ol gün olduķda ḥaṭīb

18

Der-sitāyiş İbrā’il Nāzırı Aḥmed Pāşā Raḥmetu’llāhi ‘Aleyh

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ḥamdüli’llāh kim virildi malsa‘-ı ‘ālī cenāb
Ḥabbezā vaşf-ı ḥişālinde olurlar kām-yāb
- 2 Cevher zātında dürler dürr-i yektādır şehā
‘Aleme verir ziyā-ı şüret-i ‘adl-i ḥiṭāb
- 3 Menba‘-ı ‘ayn-ı şafādır āşaf-ı zi-şānesi
Merkez-i nūr-ı Ḥudā’dan geldi eṭrāfa cevāb
- 4 Hem-nişīn-şadr-ı şābık hem sipehsālār-ı şarḳ
Görmemişdür böyle bir bālā-nijād çarḳ-ı ṭolāb
- 5 Kanda feryād itmesün ol bülbül-i biçāreler
Gonce-veş oldu vezīri vālī’-i Arzrūm’a nāb
- 6 Tā ezelden görmemişdir böyle bir pāşā-yı dīn
Şems-i ḥāverden işāret şer‘-i ğarrā oldu tāb
- 7 Bir ḥuşuş icrāda ḥaḳḳ-ı Ḥaḳ’dan olmazlar ba‘id
‘Aşr-ı pākinde dirildi cümle ‘ālem nüh kıbāb

¹¹ Terkip yerine belirtme hali kullanmış.

- 8 Şoḥbeti ‘ayn-ı şifâdır emrdir nefs-i necât
Kurtulur ğamgîn olanlar sâyesinden bî-ḥisâb
- 9 Görmedi hem bilmedi bu âsumân bâ-tıbâk
Böyle bir mânend-i râġıb böyle bir Hüsrev cenâb
- 10 Emr ider şarka ğurûba cümleler münkâd olur
Serkeşi bed-nâm olanlar cümlesi olur kebâb

[7b]

- 11 İctimâ’ı k’ol şüreyyâ kâdrdir bedr-i münîr
Cümle itbâ’-ı kevâkib bundan eyle[r] iktisâb
- 12 Ol ḥümâyûn çetr-i bâlâ kehkeşân mânenddir
Kûs-ı ṭablında irişdi şad buġâta ıztırâb
- 13
- 14 İsm-i pâkinden sezildi şükr ü ḥamde bir nidâ
Nâm-ı Aḥmed Pâşâ’dır kim şadr-ı sâbık âfitâb
- 15 Gel gönül sen dâ’im ol kim ḥoş du’adan çok eşer
Virsin ol Perverdigârım her murâda fetḥ-i bâb
- 16 Gün-be-gün olsun resîde-i kısmet-i maṭlûb hep
Ser-te-ser bulsun merâtib her tevâbi’ şeyḥ [ü] şâb
- 17 Rûḥ-ı râġıbı niyâzı itseler medḥiñ eger
Ol Furât-ı nehrden bir şemme qalmazlar kitâb
- 18 Neylesün biçâre dil ‘acziñi kıldı i’tirâf
Bir şecâ’at kânıdır kim âferindir mâhtâb
- 19 Baḥş buyursın ol penâhım şâh-ı Maḥmûd’a anı
Ol dilîr pâdişâhıñ cümle ḥalka sâye-yâb
- 20 Kâdrini kılsın mu’allâ taḥt-ı baḥt üzre kadîm
Kendini ḥıfz itsün Allâh görmesin hiç inkılab
- 21 Nâṭikî nuṭkuñ ezelden qalmıyor pervâne tek
Elleriñ ref’ it du’âya İzid eyler müstecâb

- 22 Muhtaşır kılamak münāsib bu kelāmın zeylini
Olmasun taşdı'a bā'ış itmesünler der-rikāb
- 23 Müstezād olsun cihānda 'izz-i nūr-ı devletiñ
Ber-çarār itsün İlah'im tūğ-ı sancağın me'āb

19

Gazel

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Derūnum dāğ dāğ üzre nedendür bilmedim yā Rab
Şafāda nār u nār üzre nedendür bilmedim yā Rab
- 2 Muhaşşıl kendi kendimden uşandım bu cihān içre
Bu gönlüm hār hār üzre nedendür bilmedim yā Rab
- 3 Karīnem pür-'inād olmuş celisim pür-şedād olmuş
Cefāda kār kār üzre nedendür bilmedim yā Rāb
- 4 Benim zannım bu 'ālemde ne 'ālemler şafā eyler
Ne cāhil yār yār üzre nedendür bilmedim yā Rāb

[8a]

- 5 Ne hāşıl i'tibār-ı halkdan dūr ol behey Nāţık
Seniñ 'aşkında zār üzre nedendür bilmedim yā Rāb

20

Gazel

mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün

- 1 Hāsret-keş-i dildarım bilmem nideyim yā Rāb
Vuşlat-keş-i didarım bilmem nideyim yā Rāb
- 2 Yandırdı beni 'aşkı öldürdü beni şevki
Şohbet-keş-i aḥbārım bilmem nideyim yā Rāb
- 3 Her demde anıñ sırrı kalb üzre olur harı
Meylinde olur ikşār bilmem nideyim yā Rāb
- 4 Va'dinde ider halkı şadrında ider elfi
Hāl üzre ider eş'ār bilmem nideyim yā Rāb

- 5 Nâṭık seniñ ol nuṭkuñ nuṭkunda olan luṭfuñ
Her demde ider izhâr bilmem nideyim yâ Râb

21

Ḥarf'ül Tâ'

Vezin : 6+5 11'li Hece Ölçüsü

- 1 Bülüg-1 belâgat buldı bu cânım
O vaḳit de geldi serime ğurbet
Niçe gün niçe yıl ḳaldı durağım
Yine şimdi geldi ferime ğurbet
- 2 Şehr-i mübârekdir şehr-i Ramazân
Her çâķere eyler bir dürlü ihsân
Niçe kimselerde itdiler iz'ân
Anı da dolandı derime ğurbet
- 3 Keremler kânıdır ol Rabb-1 Vedüd
Kimiñ eyler hübûṭ kimisi su'üd
[8b] Kimi ke'l-'ademdir kimisi vücüd
Kimi de istiyor serime ğurbet
- 4 Hıfz ideyor seni ol Rabb-i Ḥâlîķ
Elbette gönderir rızķıñ ol Rezzâķ
Ĝurbet dedikleri ḳabirdir Nâṭık
Şimdi niçün dirsın serime ğurbet

22

Velehu Eyzan

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 İlâhî sen keremler şâhibisin cümleye luṭf et
Ḥuşûsâ 'âķl-1 nâ-mevcüd olan maḥlûķuña 'aṭf et
Bu 'âciz ḳullarıñ 'isyânını sen dâ'imâ leff et
Ki 'arş u levḥ [u] şıbyân ḥürmetine yiryüzün şarf et
Emândır el-emân yâ Rab bize rahmetlerin keşf et
'İnâyet eyle Yezdânım ulu ni'metlerin lutf et
- 2 Semâdan fetḥ u bârânıñ nuzül eyle şafâ olsun
İrişsin şarķ u ğarba intiḥâb üzre nevâ olsun
Şağîr u pîr u ḥayvâna seniñ rahmiñ ğidâ olsun
Yetim u ṭul [u] öksüze zeminiñ südvâ olsun

*Emāndır el-emān yā Rab bize rahmetlerin keşf et
İnāyet eyle Yezdānım ulu ni‘metlerin lutf et*

- 3 Utandırma bizi yā Rab seniñ dergāhıña geldik
Yüzü kara günahkārān recā‘-i māhıña geldik
Kimi sākit kimi Nāṭıķ bugün öz rāhıña geldik
Qabūl eyle du‘āmız ey hüdā biz şāhıña geldik
*Emāndır el-emān yā Rab bize rahmetlerin keşf et
İnāyet eyle Yezdānım ulu ni‘metlerin lutf et*

23

Velehu Eyzan

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1 Bu kadar feraḥ-ı dünyāniñ ey ṭālib-i rāḥat
Efrāḥ[1] daḥı şoñra virir kendüye şıķlet

[9a]

- 2 Şandük-ı şadefden iderim dürrümü iḥrāc
Elmās-ı cevāhir bulamam edeyim ülfet
- 3 Ol fitne viren çeşm-i ruḥun lāledir ey şāh
Cünbüş[i] anıñ za‘f-ı beden ‘āşıķa ‘illet
- 4 Pendimi egerçi begenir rüḥ-ı melekler
Muḥtār-ı şıḥāḥ üzre düşer bunlara diķķat
- 5 Nāṭıķ daḥı sen eyle bugün dünyādan āl öz
Enfās-ı mümeyyiz olana geldi bu ciḥet¹²

24

Tārīḥ-i Ğazel

mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün

- 1 Ḥikmetce oldu işler hey’etce oldu işler
İbretce oldu işler insān[a] geldi ḥayret
- 2 Bildiñ mi sen cihānı seyr eyle ḥükm-i şānı
Bulduķ emn [ü] emānı cihānı aldı ‘usret

¹² Yazım hatası yapılmıştır.

- 3 Hüküm ezelden olmuş levh üzre nakş olunmuş
Bildik bu demde n'olmuş 'âlemde oldı gayret
- 4 Meclisde oldı tebdîl haylice oldı tenzîl
Vecihî Paşa tenzîl 'ârifler itdi himmet
- 5 Altı cihet gözetdi târih-i cevher itti
Müftî Efendi Nâtiq 'azlinde giydi yüsr et (1267+6 ilhâk 1273)

25

Luğaz-ı Cân-fezâ Harf'ü's-Şâ Şeyh Mu'ammâsı

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Nedir ismin dedi cânım müşelles
Telaffüz eyle olsun hem müşelles
- 2 Didim şâhânedir ma'nîsi anıñ
Didi ma'nîleri olmuş müşelles
- 3 Didim ma'nîleri kandan gelürler
Didi her birleri olmuş müşelles
- 4 İki zâhir olmuşdur efendim
Biri vaqtinde olur hem müşelles
- 5 Didim Nâtiq bu remzi fehm idenler
Hemân dünyâda olsunlar müşelles

[9b]

Bâb-ı Harf'ül Cîm

26

Kaşide-i der-medh-i Mîr-i Mîrân Vâlî-i Karş

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gel berü ey fâ'ik-i nâs ister iseñ infirâc
Tal me'ânî yollarına kıl sülûk-ı intihâc
- 2 Âdem[i] ihyâ ider bir kez işit sen şoḡbetiñ
Dâ'imâ şadrında şâbit eylesün bî i'vicâc
- 3 Gerçi ḡâsid şerr-i naḡmetde olursa lâ-yesüd
Fırşat[ı] versin Te'âlâ himmet-i hünkâr 'ilâc

- 4 Bir Һuşuş ki aşl-ı bālā kendi hem i'lā nijād
Devr idelden gelmemişdir aşlā olmaz ihtilāc
- 5 Menba'-ı 'aynü'l-ma'arif ma'den-i kenzü'l-kemāl
Kāhir[i] a'dā'-yı dīndür rāğıb-ı zü'l-ihtiyāc
- 6 Hükmi-şer'iñ iktizāsınca olur her
Hamdüli'llāh ol İlāhī virdi bize böyle tād
- 7 Mīr-i mīrān-ı kerem ki destūruñ fevkindedir
Vālī-i serhad-ı menşūr emrine olup revāc
- 8 Karş'ı ma'mūr olalı itmiş degildir kimseler
Ol ki erbāb-ı 'ulūma itdi i'zāz-ı nitāc
- 9 Hem müdebbir hūşı anıñ zatı i'lā kendi bir
'Aşrının Rüstem-emīn[i] şübhe yoқdur gözün aç
- 10 Ruħı ra'nā-ı niyāzı medħ itmekde hilāl
Belki cām-ı 'işret itse bizlere ola
- 11 Bu çerağñ tārīhi hem mañşubuñ tārīhidir
Dā'imā itsin İlāhım gün-be-gün yansın sirāc (1224)
- 12 Cümle eyyāmiñ mürürunda ola devlet füzün
Tā ki a'dā'-yı münāfiқ yāne ola yalın aç
- 13 İdemem vaşfiñ şümārı lāzım oldu ihtişār
Līk Nātiқ bir du'ādır rüz-ı şebde elin aç
- 14 Bedr-i tāmında kurulsun pek dilāver serseri
Şad hezārān 'asker ile idesin dürlü mizāc
- 15 Fetħ ide inkār-ı bāb[1] yıldura her düşmeni
Cāhı şadrında otursun 'ömr oldıqça ücāc

Gazel

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

[10a]

- 6 Cevr ile me'lûf olan ma'sûka dūçâr olma hîç
Nâz ile ma'bûd olan maḥrûka dū-çâr olma hîç
- 7 Yânedir cevr [ü] cefâsı 'âşık-ı dil-keşleri
O mişillü bî-vefâ medkûka dūçâr olma hîç
- 8 Ṭab'-ı dilberde nezâket gerçi bir şân gösterir
Çok 'inâd üzre olan maḥnûka dūçâr olma hîç
- 9 Vâkı'â dilberleriñ kibrine olmaz i'tibâr
Bâd-ı mağribden eşer yel bûka dūçâr olma hîç
- 10 Nâṭıkâ gelmez vefâ ol serkeş-i bî-baḥtdan
Böyle hâl ile muḥavvel nûka muḥtâç olma hîç

Bâb-ı Ḥarf'ül Ḥâ', Dūçâr bedel

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

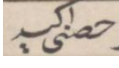
- 1 Kılınsı seni şâhib-neşâṭ gelsin şafâya her şabâḥ
Gözler görüp ol gözleri gelsin edâya her şabâḥ
- 2 Müşg-i 'anberi қоқларız kâkül perîşân şâķileriz
Ol cism-i pâkı yoқларız gelsin edâya her şabâḥ
- 3 Vâkı'da cennetden gelir ğulmân gibi şîrler bilür
Ehl-i cinân anı görür gelsin şenâya her şabâḥ
- 4 'Âşıklarıñ eyler fiğân görmüş degildir ins ü cân
Bes bellü olsun armağân gelsin du'âya her şabâḥ
- 5 Nâṭık bu dem eyler sürür her laḥzda olur şabûr
Ma'sûkumuz oldı ğayûr gelsün cilâya her şabâḥ

Bāb-ı Harf'ül Hā'*mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün*

- 1 Devālar eylemiş her derde ol şūḥ
Şefālar eylemiş her derde ol şūḥ
- 2 Belī bir sırrile āgyāra gitmiş
Aradım bulmadım her nerde ol şūḥ
- 3 O şūḥuñ ruḥları al üzre olmuş
Leb-i ḥandān ile perverde ol şūḥ
- 4 Niçe 'aşıklar derbend-i kākül
Güzelce tāt olur her serde ol şūḥ
- 5 Behey Nāṭık nedir 'aşk-ı İlāhī
Ḥaḳīkat bābına ser-gerde ol şūḥ

[10b]

Bāb-ı Harf'ül Dal**Der-tārīḥ Şehzāde-i Cevān-Baḥt 'Abdülḥamīd Ḥān Ṭālla'Ilāhu 'Ömrühu ve Beḳāhu İlā Yevmü'l Mizān***fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün*

- 1 Ḥabbezā şad ḥabbezā iḳbāl-i 'ālem ḥabbezā
Buldı luḥfundan bu dem sulṭānımız
- 2 Vāḳı'ā kıldı ezel teşrīfini temcīd ile
'Ālemi] mesrūr idüp kıldı kerem itdi sa'īd
- 3 Devlet-i 'Oşmāniyān kıldı ebed mülküñ ḥaşīn
Şer'-i ḡarrāya şiyānet eyledi oldı mecīd
- 4 Hem müşīrān[1] farīḳān[1] livāyān bu dem
İtdiler icrā-yı tehniyye meserretler medīd
- 5 Erzenerrüm içre vālī-i himem kıldı kerem
İtdi tekmīl-i meserret her vücūh ile sefid

- 6 Çün halife oldu ol şems-i sa'adetten peder
Zıll-ı ma'būd-ı haqīki çün ezel itmiş serīd
- 7 Bi'l-'umūm herkes du'acı hālišā 'ālemleri
Eylesün tahtında dā'im her haşırlardan ba'īd
- 8 Gerçi her yerde tonalma ile itdiler sürūr
Her kemāl üzre bu dem Hācı Halīl Pāşā sa'īd
- 9 Çünki ol şeh-i mübārekde şıyām üzre kıyām
Hoş olur erbāb 'indinde bulur ehl-i şehīd
- 10 Vākı'ā rüz-ı mübārekde bu şahrālar didi
Āferīn ey pādīşāh-ı Hāzret-i Sulţān Mecīd
- 11 Çok zamāndan arz-ı şahrā şahre-i şammā idi
Hamdülil'lāh çün işitdiñ nesl-i pākinden hamīd
- 12 Bu meşeldir Hāzret-i Ādemden olmuş nesl-i pāk
Haq Te'ālā eylesün insān[1] haq üzre 'abīd
- 13 Vākı'ā aşhāb-ı dil sākıt iken nāţık olur
Vācib-i 'ādī şenā tārīhe virdim hayl-i cīd
- 14 Medh-i pākīñ itmede yokdur kuşūrum her zamān
Ni'met-i 'Oşmāniyān olmuş ciḥānda hoş-bedīd
- 15 Vākı'ā hizmetde olmağdur merāmım rüz [u] şeb
Şer'i ğarrāya şıyānet birle icrāyı ümīd
- 16 Murğ-ı hayy tārīhidir tārīh bir mışrā'dır
Beyt-i āhirde tamām it böyledir resm-i cedīd (1258)

[11a]

- 17 Nāţıkā üçler çıkup tārīh-i tāmīñ söyledi
Merkez-i nūr-ı hidāyet maţla'-ı 'Abdulmecīd (1261-3 iḥrāc 1258)

Velehu Eyzan

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Ol seyyidü'l-sādāt kim hem-nāmı şîr-i zi'l 'ibād
Fevvâresini fevrce gördüm de oldum dil-güşād
- 2 Bir hoş mekândır bu mekân her demde eyler şādumân
Çün dört tarafından armağan cārî olupdur âb u bād
- 3 Ahfâd-ı şeyhiñ menzili taṭbîk-i emre maḥfili
Haḫḫı Efendi maḥmili nuṭkındadır bisyâr şād
- 4 Çünki işâret eyledi hoşça beşâret eyledi
Eyvânın işbât eyledi devrinde ol şeyhü'l bilād
- 5 Seyyid 'Alî'dir nāmıñız cümle ḫalâyık rāmınız
Ḥayr eylesin encāmınız Nâṭıḫ du'ası pür-sedād (1241)

'İydiyye-i Merḫûm Ğâlib Pâşâ

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Bâreka'llâh zehî melṭafa-i yevm-i sa'id
Saña tefvîz olunur 'afv ile ğufrân-ı mecîd
- 2 Ne güzeldir ramazân ayı gibi leyle-i ḫadr
Ḫadrini bildi ḫadirde ne ḫadar merd-i ferîd
- 3 Sırr-ı eltâf-ı İlâhîde bu ecr-i şâ'im
Ru'yet-i pâki sebep oldu dilâ eyle ümîd
- 4 Her 'amel ḫadd ile miḫdâr ile taḫrîr olunur
Şâ'im-i şehir olanıñ ecrde ma'lûm-ı ḫamîd
- 5 Hele eyyâm-ı mübârekde olan mülṭâf-ı hû
Ḫadr-i a'lâya çıkar çünkim ola fiṭrat-ı 'ıyd
- 6 'İydımız 'ıyd-ı mükerrer ḫılınur hâtifden
Düşmeni pâdişâh-ı Rûmi daḫı oldu ḫadîd

- 7 İnebolu dağı feth olsa gerekdir tizce
Ger meserret haberiñ söyledi efvâh sedîd
- 8 Dil-i zâhid ne bilür meretebe-i bayrâmı
Ehl-i dillerde olur büse-cebîn hemm-i cedîd
- 9 Ferağ-ı zevk u şafâ rûha cilâ eyleyicek
Bu hüceste-dem olur zihnimiz oldu çü reşîd

[11b]

- 10 Açılır hoşka-i dehenle ruğ-ı lâle ol vâkt
Nâsih u nâtiğ olan gerçi nazardan çü ba'îd
- 11 Senesi biñ iki yüz kırk üçünüñ târihini
İyd-ı fitr oldu efendim ne güzeldür cedîd
- 12 Ya'ni kim 'ıyde varılsa o mübârek 'asker
Hâzret-i Âşafide lâlelenür yevm-i mezîd (1243)
- 13 Hâzret-i pâdişâhı ismini manşûr etmiş
Tâ ezel yazdı kalem nuşret-i fi'âl-i mürid
- 14 Hâbbezâ Hâzret-i pâşâ-yı veliyü'n-ni'met
İftihâr-ı 'ulemâ 'asker-i manşûr-ı vağîd
- 15 Anı mahfûz kılup mahfaza-i Yezdânî
Erzenü'r-Rûm'a olup merhamet-i ferd-i ahîd
- 16 Âşaf-i gâlib-i ser-'asker-i şarkîde nizâm
Nâm-ı vâlâsı Muhammed ola her ân sa'îd
- 17 'Ömr-i eyyamıñ efendim dağı devlet iğbâl
Eylesün Hâzret-i Hâk keşret-i tevķir medîd
- 18 Sizi vaşf itmege cânâ dil-i Nâtiğ her ân
Alışıp terk idemez medhiñi eyyâm-ı sefid
- 19 Bundan aqdem dağı târiğ-i sarây-ı 'âlî
Hâkipâye ola meşhûr-ı müzeyyenle cedîd
- 20 Câmî fûrûs-ı Nizâmî dağı Gâlib Râğib
Görse 'ıydiyyemizi medhe sezâ oldu bedîd

- 21 İhtisâr olsun efendim size taşdî' olmaz
Hayl-i emşâli pesendide bulunsun her 'ıyd
- 22 Tûğ-1 sancağıñ efendim açıla her sâ'at
Düşmeniñ düşe ayağa ola eyyâmı şedîd

33

**Kaşıde-i der-Nu'üt-1 Hâfız 'Ali Pâşâ ve der-Târîh-i Ferzend-i Muḥammed
Sa'îd Beg Nâlu'llâhü Murâdühümâ**

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Saña ḥamd olsun İlâhî kereminden irşâd
Eyledüñ ehl-i dile sâye-i destür-1 'ibâd
- 2 Nîçe şad nîçe hezâr eyledim ol şâha şalât
Vâcib-i zimmet olupdur ki odur ḥayr-1 murâd
- 3 Daḥı âline hem etbâ'ına olsun teb'ân
Daḥı ol âşaf-1 zîşâna ki bâ'ış inşâd
- 4 Ba'd ezîn-i âşaf-1 tâ'zîm ile terķîm itsem
Sâye-i himmet-i şultân penâh-1 efrâd

[12a]

- 5 Nîçe sâl eyledi 'âlemde vezâret ma'lûm
Eyledi Ka'be'ye ḥüccâcını îşâl ile şâd
- 6 Tâ'if-i Merve Şefâ râst-1 ḥicâz-1 bülegâ
Hâfız mevhibe-i luṭf-1 İlâhî daḥı dâd
- 7 Feraḥ-1 edmiyân u daḥı mîr-i ḥüccâc
Ma'den-i ḥilm u ḥayâ zî-ḳalem ü isti'dâd
- 8 Riḳkat-i ehl-i ârâ sohbet-i pür-ḥikmetdir
Maḥrem 'ilm ü hüner mûnaşib-1 a'lâ-[y1] bilâd
- 9 Gel gönül vaşf idelim medḥ idelim zâtını kim
Görmemiş mişli[ni] ḥükmünde anıñ çok emcâd
- 10 Nâm-1 bâlâsı anıñ Hâfız 'Ali Pâşâ'dır
Mağrib ü maşrıḳa ṭoldı şeref ü ḳavl-i sedâd

- 11 Mesned-i munşib-ı Erzurüm iken ol pâşânın
Aña gönderdi Hudâ bir veled-i pâk nevdâ
- 12 Ehl-i dil zümresinde lâzım olan bir hıdmet
Anı bir hoşça edây_ile ide sâlini yâd
- 13 Nâm-ı vâlâsı Muhammed sa'îd olsun her rûz
Peder ü madei da'î dahı heb ehl-i sevâd
- 14 Bu hüceste-dem olup geldi bize şevk-i cedîd
Tehniye-güne terennüm idelim hem feryâd
- 15 Seferü'l hayırdan 'ağd-i evvel ihraç kıilup
Buña târih düşer baht-ı sa'îd ola mebâd
- 16 طویل سلمه عمره بر زیور جابه
Cümle evlâd ile ittibâ'yla olsun âbâd
- 17 Vâlî-i Çıldır iken bizlere gönderdi Hudâ
Cânib-i şarka ser-'asker dahı ola müzdâd
- 18 Ma'rifet aınladığı bizlere bir ni'metdir
Râğib u Hüsrev-i şâni dahı ehl-i naqqâd
- 19 Eyledi Van'a nizâmı dahı münkâd kıilup
Cümle sultâna itâ'atsiz iken ehl-i fesâd
- 20 Kesdirüp kellesini pâşâ-yı dervîşin kim
Gönderüp bâb-ı şehinşâha ki itsin iscâd
- 21 Hıfz-ı İzid aña olsun ki o durur hâfız-ı dîn
Merhamet birle karar eylesün ol ehl-i cevâd
- 22 Dahı virsün aña ol câh-ı cedânı her gün
'Avn-ı sultân kıilup kendisine hem imdâd
- 23 Nâtiqâ gerçi sözüñ cevher-i lü'lü gibidir
İhtişâr olsa bunuñ kıymeti olmaya kesâd

[12b]

- 24 Nîçe şeb tâli'imiz vâdî-i hayretde iken
Şanki ilhâm kılup albe ulû' itdi ciyâd
- 25 Tûğ-1 sancağıñ efendim ola masûda revân
Düşmeniñ rûları olsun pâyiñe âk-i sevâd

34

Der-Sitâyiş-i Hüsrev Muammed Pâşâ¹³

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Saña amd olsun İlahî kereminden irşâd
Eyledüñ ehl-i dile sâye-i destûr-1 'ibâd
- 2 Nîçe şad nîçe hezâr eyledim ol şâha şalât
Vâcib-i zîmmet olupdur ki odur ayr-1 murâd
- 3 Dağı âline hem etbâ'ına olsun teb'ân
Dağı ol âşaf-1 zîşâna ki bâ'îş inşâd
- 4 Ba'd ezîn-i âşaf-1 tâ'zîm ile terim itsem
Sâye-i himmet-i şultân penâh-1 efrâd
- 5 Nîçe sâl eyledi 'âlemde vezâret ma'lûm
Eyledi Ka'be'ye üccâcını îşâl ile şâd
- 6 Tâ'if-i Merve Şefâ râst-1 icâz-1 bülegâ
âfîz mevhibe-i luf-1 İlahî dağı dâd
- 7 Fera-1 edmiyân u dağı mîr-i üccâc
Ma'den-i ilm u ayâ zî-alem ü isti'dâd
- 8 Rîkat-i ehl-i ârâ sohbet-i pür-ikmetdir
Marem 'ilm ü hûner mûnaşib-1 a'lâ-[y1] bilâd
- 9 Gel gönül vaş idelim med idelim zâtını kim
Görmemiş mişli[ni] ükmünde aniñ çok emcâd

¹³ Başlık “**Der-Sitâyiş-i Hüsrev Muammed Pâşâ**” olsa da şiir bir önceki şiirle aynıdır.

- 10 Nām-ı bālāsı anıñ Hāfız ‘Ali Pāşā’dır
Mağrib ü maşrıka tıldı şeref ü kavlı sedād
- 11 Mesned-i munşib-ı Erzurüm iken ol pāşanıñ
Aña gönderdi Hudā bir veled-i pāk nevdād
- 12 Ehl-i dil zümresinde lāzım olan bir hıdmet
Anı bir hoşça edāy ile ide sālını yād
- 13 Nām-ı vālāsı Muhammed sa‘īd olsun her rüz
Peder ü maderi dā‘ī dağı heb ehl-i sevād
- 14 Bu hüceste-dem olup geldi bize şevk-i cedīd
Tehniye-güne terennüm idelim hem feryād
- 15 Seferü’l hayırdan ‘ağd-i evvel ihrāç kıluv
Buña tārih düşer baht-ı sa‘īd ola mebdād
- 16 طویل الله عمره بر زیور جابه
Cümle evlād ile ittibā’yla olsun ābād

[13a]

- 17 Vālī-i Çıldır iken bizlere gönderdi Hudā
Cānib-i şarğa ser-‘asker dağı ola müzdād
- 18 Ma‘rifet añladığı bizlere bir ni‘metdir
Rāğıb u Hüsrev-i şāni dağı ehl-i naqqād
- 19 Eyledi Van’a nizāmı dağı münkād kıluv
Cümle sultāna itā’atsiz iken ehl-i fesād
- 20 Kesdirüp kellesini pāşā-yı dervīşin kim
Gönderüp bāb-ı şehinşāha ki itsin iscād
- 21 Hıfz-ı İzid aña olsun ki o durur hāfız-ı dīn
Merhamet birle karar eylesün ol ehl-i cevād
- 22 Dağı virsün aña ol cāh-ı cedānı her gün
‘Avn-ı sultān kıluv kendisine hem imdād

- 23 Nāṭikā gerçi sözüñ cevher-i lü'lü gibidir
İhtişār olsa bunuñ kıymeti olmaya kesād
- 24 Niçe şeb ṭālī'imiz vādī-i ḥayretde iken
Şanki ilhām kılup ḳalbe ṭulū' itdi ciyād
- 25 Tüg-ı sancağıñ efendim ola maḳsüda revān
Düşmeniñ rüları olsun pāyiñe ḥāk-i sevād

35

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Biñ iki yüz kırık sekiz olduḳda ol tāriḥ-i sāl
Ṭoḡdı İsmā'īl ferzendüm o dem ṭālī'-güşād
- 2 Minnet-i ḥamd ü sepās Ḥazret-i Ḥallaḳ'a kim
İtdi luṭfindan 'ināyet bir veled oldı velād
- 3 Böyle kılmışdır tecellī Ḥazret-i Perverdigār
Tā tenāsül eyleye aşlāb-ı Ādem ber-murād
- 4 Māh-ı şevvālīñ yigirmi ikinci rüz bil ḥamīs
Şubḥ-ı şādıḳda şadāḳat birle geldi baḥt-ı şād
- 5 'Ömrüni taṭvīl ide 'ālim ide fāzıl kıla
Maḥlaşı Zihnī ola Nāṭıḳ pederden kıldı ad

36

Velehu Eyzan

[13b]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Şāb iken dāru'l-beḳāya eyledi her dem heves
Ṭālib-i 'ilm-i İlähī Muştafa müştāḳ 'ıyd
- 2 Böyledir 'adet ezelden ṭāhir ü māhirleri
Emr ider 'Azā'il'e gelsün bu dem olsun sa'īd
- 3 Vāḳı'ā bu belde-i Erzrüm'a viridi bir firāḳ
Neylesin māder pederler bu sefer oldı şehīd

- 4 Dâ'imâ bu çarḥ-ı kec-rev üzre resm etmiş İlâh
'Âşık-ı ma'sûḳdan ma'sûḳ-ı 'âşıkdan ba'îd
- 5 On melek geldi nidâya Nâṭıḳâ târiḥ için
Aña kim bu Bekir Efendi'niñ bu ferzendi şehîd (1239+10 ilhâk 1249)

37

Velehu Eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 İki yüz beş ay gördüm gönümüz oldu keşâd (ey Receb)
İki yüz toḳsan dördtür dil-firîbim şâd-ı bād (ey Ferîd)
- 2 Altı yüz on olduğunda nâz u istaḡnâsı var (ey Şarkî)
Böyle bir ḫâliş 'adeddür eyle aña 'itimâd
- 3 Kırk toḳuz yüz üste geldikde olur kibre ḳarîn (Miḳdâd)
Şâhib-i illâ şî'ârdır olsun cihânda ber-murâd
- 4 On toḳuzdur on toḳuz olduğda ol bedr-i münîr (ey Vâḫid)
Oldı ol şems-i ḫakîḳat nâzır olmuşdur 'ibâd
- 5 Yüzi altmış üzre olduğda olur Nâṭıḳ bu dem
Bu mu'ammâyı bilin 'ârifler olsun 'ayn-ı şâd (1254)

38

Velehu Eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ey gönül zıkrını ḳıl pâşânıñ olḡıl ber-murâd
Cümle eṭrâfa nizâm virüpde geldi dil-güşâd

[14a]

- 2 Ḥoş beḳâ üzre beḳâsı geldi ibḳâ eyledi
Ba'dehu ferzend-i pâka sünnet üzre nev-îcâd
- 3 Biñ iki yüz otuzunda sünnet-i ḫatmi tamâm
Kılınup aña Muḫammed hem 'Ali Beg aña ad

- 4 Bâ-huşûş eyledigün bir kimseler itmiş degil
Küh-1 şahrâ çetr-i bâlâ kehkeşân mânend-şâd
- 5 Kendini evlâdını Allâh haţâdan hıfz ide
Nâţîkî sen dâ'î ol kim İzid itsün ber-ziyâd

39

Hasbihâl-i Müftî Aḥmed Nâţîkî Efendi Sellma'llâhu Te'âlâ

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Âb-rüyı 'ulemâ' Ḥazret-i Nâţîk Aḥmed
'Azl ile kıldı tesellî ola 'ömri sermed
- 2 Gerçi manşibda vecâhet didi bir zât-1 şerîf
Şimdicek rûz-1 kıyâmet ne vecâhet ne ebed
- 3 Vâkı'â 'azlde râḥat didi şâhib-izhâr
Ne güzel râḥat olur bâbını hıfz ide şamed
- 4 Çünkü bu Erzenerrüm kıldı tesseffül her ân
Nâ-be-câ oldu bu a'zâ kanı seyyide sened
- 5 Kanı meclisde leţâfet kanı â'zâda sürür
Kanı şer' üzre şadâkat ola vefk üzre aḥad
- 6 Bunı ebced gibi icâd ideniñ ḥâli nedir
Diyemem vaqt gelince Koca Müftî ideser

40

Bâb-1 Ḥarfül Zâl

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Menba'-1 nûr-1 hidâyet şer'-i dîni ittiḥâz
Merkez-i luţf-1 inâyet şer'-i dîni ittiḥâz
- 2 Şâhib-i 'işyân olanlar onmasınlar hoş ḥalâş
Melce'-i râh-1 ḥaķîkat şer'-i dîni ittiḥâz
- 3 Raḥm-1 İzid aña kim dir eylemiş farzı edâ
Me'ḥaz-1 şân-1 şefâ'at şer'-i dîni ittiḥâz

- 4 ‘Āşık-ı rāh-ı tarīkat dā’imā bulmuş şafā
Mesken-i ‘ayn-ı diyānet şer‘-i dīni ittiḥāz
- 5 Nāṭikā buldıñ necātı müftilik sermāyesi
Menba‘-ı rāh-ı şıyānet şer‘-i dīni ittiḥāz
- [14b]

Bāb-ı Ḥarfü’r-Rā’

41

Ḳaṣīde-i Der-Beyān-ı Ḳuṭbü’l-Ārifīn Ğavşü’l Vāşilīn Ḥazret-i Mevlānā
Ebū Bahā’eddīn Ḥālīd el- Baġdādī Ḳuddise Sırrıhu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Mesned-i ‘ilm ü şafā Ḥazret-i Mevlānā’dır
Maṭlab-ı luṭf-ı vefā Ḥazret-i Mevlānā’dır
- 2 Oġunur leyl ü nehār ism-i şerīfi Ḥālīd
Merkez-i ‘aşk-ı Ḥudā Ḥazret-i Mevlānā’dır
- 3 Feyzidir feyz-i İlähī sebep-i rif‘at-i rüḥ
Rüḥumuz aña fedā Ḥazret-i Mevlānā’dır
- 4 Bize luṭfuñ idüp icrā ki ḳabül itdi bizi
Gönderen şeyh-i zıyā Ḥazret-i Mevlānā’dır
- 5 Maşrıġ u maġribe vardı ḥulefāsı her ān
Ma‘den-i nūr-ı hüdā Ḥazret-i Mevlānā’dır
- 6 Gidişi tebrenişi sünnet-i Peyġamber-i ḫaġ
Ğavş-ı erbāb-ı edā Ḥazret-i Mevlānā’dır
- 7 Gönderüp beldemize şeyḫimizi rüḥ-ı ferāḥ
Pīrimiz ḳıld[1] şedā Ḥazret-i Mevlānā’dır
- 8 Mesken burc-ı velāyet daġı Baġdād-ı şerīf
Tārik-i erz-i fenā Ḥazret-i Mevlānā’dır
- 9 Cümle esrār-ı İlähī!de mümeyyiz bir zāt
Maşdar-ı setr ü ‘ifā Ḥazret-i Mevlānā’dır

- 10 Niçe münkerleri itdi anı ikrār ile yād
Mevtın-ı ‘ayn-ı şifā Hāzret-i Mevlānā’dır
- 11 Kim anıñ silsilesine ola bir gün mestūr
His iden ‘ayn-ı ‘aṭā Hāzret-i Mevlānā’dır
- 12 ‘İlm-i zāhir daḥı bātında mü’ellifdir ol
‘Aleme kuṭb-ı şehā Hāzret-i Mevlānā’dır
- 13 Cümle aḥlāk pesendide vü maḥbüb-ı Hūdā
Ṭā’if-i Merve Şafā Hāzret-i Mevlānā’dır
- 14 Niçe sāl ṭālī‘imiz vādi-i miḥnetde iken
Eyleyen ravza-nümā Hāzret-i Mevlānā’dır
- 15 Rabṭ kıl şeyḥiñe emrin daḥı teslim ile var
‘Āṭif-ı ḥüsn-i cilā Hāzret-i Mevlānā’dır
- 16 Hāşılı Nāṭıķı nuṭkuñ anı tavşif idemez
Saña bir luṭf-ı bedā Hāzret-i Mevlānā’dır

[15a]

- 17 Kılamam sehv-i ḥaṭādan didi istiğfariñ
Meşreb-i semt-i ‘alā Hāzret-i Mevlānā’dır

42

Velehu Eyzan

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Ehl-i sülūke daḥl iden münkirlere ḥirmān yeter
Derde düşen sālıklere mürşid ile Qur’ān yeter
- 2 Çünkü buyurdı ol İlāh siz zıkr idiñ ben zıkr idem
Erbāb-ı zıkr olanlara zıkr-i Hūdā ‘irfān yeter
- 3 Mezhepleridir müstedim meşrebleridir müstaķim
Ehl-i ṭariķiz bil ḫadim bu bizlere iḥsān yeter
- 4 Adāb-ı şer‘i bilmege envā‘-ı luṭf bulmaga
Efrād-ı ilm görmege şeyḥ-i hūdā bürhān yeter

- 5 Dillerdedir feryādımız pervāne tek sūzānımız
Hıfzıñdadır eşhāşımız zāhid bize imān yeter
- 6 Peygamberindir bu tarīk birdir haqīkat bīl haqīk
Biz bulmuşuz pīr-i şefīk ‘aşk-ı Hudā fermān yeter
- 7 Sen bilmediñ ‘irfānımız hoş hāldedir ebdānımız
Dā’im niyāz erkānımız bu bizlere dermān yeter
- 8 Sen söylerisin sözleri bizler bilürük bizleri
Görsün başiret gözleri kāmillere mīzān yeter
- 9 Nāṭık seniñ nuṭkın ezel söylerdi haqdır lem yezel
Himmetle kıldıñ bir gāzel ‘uzlet saña mihmān yeter

43

Velehu Eyzan

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 İsteyen didār-ı haqqı dā’imā pervānedir
Gözleyen bāzār-ı ‘aşkı şanki bir dīvānedir
- 2 Künt-i kenziñ sırrını bilmek dilersen ‘āşık ol
Ṭal gönül deryāsına baq hadd yok efsānedir
- 3 Çün leṭā’if nūr olanda maḥv ider ‘ārifleri
Zāhidā sen zühd[i] terk et ‘aşkıña nişānedir
- 4 Bilmedi ‘ābid nedir sa’y-i ‘ibādetden gāraż
Yā ḥalāşı nāredir yāḥūd ḥulūşı nānedir
- 5 Mest-i lā-yaqıl olup pīr-i muğāndan al sebaq
Maḥv olur bu küll-i ‘ālem kendi qalmaz ḥānedir

[15b]

- 6 Yokdurur ‘ālemde illā hū hüva’llāhu eḥad
Bāb-ı ‘aşk[ı] keşf idenler ‘āşık-ı mestānedir
- 7 Nāṭikā tuyduk bugün pervāneden bir hoş ḥaber
Maḥv olur dūnyā ve māfihā kalan yek tānedir

Velehu Eyzan

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 'Aceb dünyadır ey dostum şafâ bulmağ ne mümkündür
Eger bir dem şafâ sürsen beğâ bulmağ ne mümkündür
- 2 Bu gün dünyada var olmak ğanî olmağ ne müşküldür
Cefasını çeker âdem vefâ bulmağ ne mümkündür
- 3 Ve ger her dem faķır olsan zelil olsan ne müşküldür
Bu dehr-i fânide bir dem edâ bulmağ ne mümkündür
- 4 Eger sultân isen her dem saña düşmân ne müşküldür
Anuñla tahtğâh üzre nümâ bulmağ ne mümkündür
- 5 Bunı derk eylediñ Nâţık bu dünyâ sırrı müşküldür
Tedârik ile 'uğbâya fenâ bulmağ ne mümkündür

Velehu Eyzan

mefā'ılün fe'ılâtün mefā'ılün fe'ılün

[Matla beyti eksik]

- 1 Đurüb-ı müntecesi şekl-i evveliñ cānâ
Olur kıyâm-ı suhületle çârdur her bâr
- 2 Ki şekl-i şânî dahı böyle dört ulu đarbâ
Ki ħadd-ı evsaţ-ı maĥmül olursa eyle qarâr
- 3 Olunca şâliş-i şekliñ đurüb altı tamâm
Ki ħadd-ı evsaţ-ı mevzû' olursa eyle şikâr
- 4 Olunca râbi'-i şekliñ đurüb-ı ħamsesi bil
Ki ħadd-ı evsaţ-ı şuğrâda vaz' olur nâ-çâr
- 5 Ki ħadd-ı evsaţ-ı şuğrâda ħaml olursa eger
Ki şekl-i evvel olur Nâţıkî insân arar

Velehu Eyzan

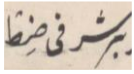
mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Bu dünyā haymegāhında benim bir nev-civānım var
Sürür kesb ider 'aşık ki zırā serv-i yārim var

[16a]

- 2 Bu 'ālem ser-te-ser külli benim 'aşkımda bir zerre
Bu maṭla'dan olur zāhir ki 'arşa sūz-ı āhım var
- 3 Ğaribü'l ism olan nāmım bu ğurbetde olur meftūn
Ne mümkün fitne çeşminden ḥalāş üzre emānım var
- 4 İderse ḥüsn-i luṭfindan bu gün iḥsān ider ol zāt
Ki Erzrüm'ün dur āğında benim bir nāzlı yārim var
- 5 'Acāyib olduñ ey Nāṭık ki isterler seni küllī
Velīkin bunda ey şā'ir benim bir başka ḥālim var

Velehu Eyzan

- 1 Fikrimde olan 'işve-nümā maḥbūba 'ayāndır
Ḥubbum daḥı mużmir-ı bālāda fiğāndır
- 2 Bir vech-i ḥüsn kıṭ'ası hoş ruḥları ḥemrā
Būs-ı viķā' eyler amma ramazāndır
- 3 Ḥavf üzre namāza daḥı hem şavma duruşdum
Egerçi Aḥışḥa'nın ey zen-pür 'aḳla ziyāndır
- 4 Her ider ol nāşıḥ-ı emirdir
Cezb üzre cevāmi'leri zülf ü perişāndır
- 5 Sen fikr üzre gözet ḥamdi gözüm 'ıyd-i visālī
Nāṭık daḥı tenzīr ide gör fevt yamāndır

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Günde şad endüh görse ṭālī' kim çok mudur
Halk u 'âlem düşmen olsa ḥâfız-ı zem çok mudur
- 2 'Iyş u 'işret kalbe gelse naḳz ider vehm-i ḥayāl
Bir daḳıka cünbiş üzre nâḳl-ı gamm çok mudur
- 3 Serv-i bârende dürür dercinde biñ söz söylesin
Hicv ider ḥüssâd-ı merdud kendi âdem çok mudur
- 4 Bu cihânda görmedik biz illâ ḥayfâ vü cefâ
Hem cinâs üzre yazıldı lâfız[1] hem çok mudur
- 5 Nâṭıķı sen fâriğ ol kim bu kiti âḥir-i ḥarâb
Gördüğün i'zâz-ı ikrâm çekdügün gam çok mudur

[16b]

Velehu Eyzan

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Bugün deryâ 'aleminde bizim ṭālī' güşâd eyler
Ki mevc-i 'aşḳ nûrundan ziyâsın pür-'imâd eyler
- 2 Tekellümden irer baḥşe receb ayındadır şöhret
Ki men'-i naḳz-ı âdâb içre bildürsen 'inâd eyler
- 3 Ḥaḳıķat bilmeyen zâhid mecâzide ider işbât
Netice virmeyen 'âşık kinâyâdan ḳanâd eyler
- 4 Ki 'âlem va'iz-i ḥaṭâb ve şa'bânda ider pervâz
Anıñ şeyn-i beşâretdir merûrundan ḳınâd eyler
- 5 İdermiş silk-i nazmında ki ramz-ı hem ḥarâretdür
Rumûz üzre kelâm-ı Nâṭıķı remz-i tenâd eyler

Velehu Eyżan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Dinle imdi ma'den-i insān[1] idem āşikār
Hilqat-ı ādemde zāhir eyledi perverdigār
- 2 Āb u bād u hāk-ı nārdan cümle[y]i ma'cün kılar
Aşlımız ki bü'l-beşerdir oldı bu dörtden qarār
- 3 Ba'dehu Cibril-i nāmūs geldi haqqın emr_ile
Şıkdı ādem arqasını çıkdı rūhlar bir kenār
- 4 Hük̄m şādır oldı ol vaqt ben size teñrî miyem
Cümle ervāh didi yā Rabb teñrisin yā girdgār
- 5 Kimisi tav'ān dimişdir kimisi kerhā anı
Tāi' oldı mü'mininden kārīhi kāfir şerār
- 6 Ey emīni diñle şimdi gösterem bir hoş haber
Raḥm-ı māderde ki ol mā' eyledi bir gün qarār
- 7 Kıldı çün anı melekler yaptılar bir tevce kan
Hāşılı **انفا** şūret-i insān yapar
- 8 Vaḳti ki irişdi aniñ hem zuhūra gelmegi
Ol zamān cān ilkā eyler hikmetiñ kıl i'tibār
- 9 Hem daḳı Erzrūm zeminiñde ki oldı ol veled
Mesned-i 'ulvî niżāmı nesl-i pāk oldı nişār
- 10 Zīrā aniñ cedd-i aşlı hem 'alemdār hem ehil
Hem fereşte-i ta'līmdir isim Şādık Beg kibār
- 11 Eyle yā Rab bunı 'ālem 'ömr-i tevīl birle hem
Hem daḳı hük̄m-i Süleymān kuvvet-i ḫaydār-vār

[17a]

- 12 Hem daḳı zabtını cārī eyle yā Rab sen bugün
Dāstān-ı şarḳ-ı ğarba cümle varsın şehsüvār

- 13 Bir daḥı zıkr idelim ki doğduḡu ay ismi ne
Hem daḥı zilḳāde ayı ism-i Şādıḳ Beg tīmār
- 14 Rāzı oldum ben bu isme zırā ḥükm-i lem yezel
Rāzıdır tāriḥ anıñ ḳısmet-i Perverdigār (1215)
- 15 Sen daḥı ḳaṭ'-ı kelām it incidir söz etme çoḡ
Nāṭıḳı sen dürr-i yektā söyledin itme kerār

51

**Der Tārīḥ-i Beyān Serāy-ı bī-Nazır Bānı-i 'Ālī-Himem Meḥemmed Ğālīp
Pāşā Edāma'llāhu Te'ālā 'Ömrühu Fi'd-devlet-i ve's-Serīr**

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Bināy-ı cān fezā oldı mübeyyen
Efendim ḳadr-i 'ālī zer-feşandır
- 2 Bināsın bāniler ḳıldı temelden
Nuḳuş[1] naḳş-ı Mānı naḳş-ı cāndır
- 3 Güzel tarz eyle taşvır olduğundan
Görenler didiler dāru'l-emāndır
- 4 Ḥuşuşā ḳāḥ-ı licrye zāhir oldu
Sa'ādetdür 'umūma zer-nişandır
- 5 Ki taht-ı fevḳ yerinde münāsip
Muḳābil oṭalar dāru'l-cenāndır
- 6 Bunuñ bānısidir ser-'asker-i şarḳ
Sa'īd Ğālīp Pāşā 'ādil zamandır
- 7 Oḳuna *tecrī min taḥtihe'l enhār*
Münāsip ravzası āb-ı revāndır
- 8 Bunu gördükde Nāṭıḳ etdi inşād
Eger çı sākıt idi ḥayl-i ender
- 9 Yediler çıḳdı dördin dedi tāriḥ
Oda da dil-güşā hem ḥoş mekāndır (1243)

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Hâbbezâ şems-i sa'âdet toğdı birden 'äleme
Zulmeti ğamlar ser-â-ser ref' olundı ey dilîr
- 2 Bundan aqdem ehl-i tevḥîd öyle ser-gerdân iken
Çün misâlî ehl-i maḥşer ḥayret içre câyġîr

[17b]

- 3 Gerçi düşmen her tarafdan memleket zâbt itdi
Zannımız budur Hudâ'dan maḥv olur qalb-i 'asîr
- 4 Hâşılı deryâ-yı ḥayretde iken ehl-i şalâḥ
Ḥâzret-i Sulţân Maḥmûd eyledi çarḫ-ı münîr
- 5 Ya'ni kim şarka münâsîp eyledi ser-âskeri
İsm-i kâ'ildir efendim her zamân merdân-ı şîr
- 6 Vâli olduĝu zamânı Erzenü'r-Rûm'a o zât
Ehl-i islâmı'n cünûdı oldı mesrûruz-zamîr
- 7 Zulmet-i ekdâr-ı küffâr kaplamıştı 'alemi
Ḥâzret-i ser-'askerin oldu kudûmundan merîr
- 8 Cüst-u-cû cür'et şecâ'at himmet-i yektânesi
Viridi ol nâsa metânet ger tûvânger ger faġîr
- 9 Bâ-ḥuşuş ehl-i îmân buldı cenâbından şalâḥ
Qahr-ı a'dâya dem-â-dem oldı tevḥîd-i kebîr
- 10 Ḥâzret-i şâh-ı Buḥârâ'nın kitâbı qahr ider
'Âlim ü fâzılları çün eyledi kır'at keşîr
- 11 Ḥâzret-i pâşânın emri müslim ü mişkât ile
Ehl-i İslâm'a çerâĝ olsun oqunsun destġîr
- 12 Böyle bir mânend-i Rüstem gelmemiş 'aşrında hiç
Ḥâzret-i Perverdigâr her işleri kılsın yesîr

- 13 Hîç umûrunda tekâsül eylemez sulţânına
Dikkat ü himmet yerinde hem şerî'ât birle şîr
- 14 Hâzret-i İzid Te'âlâ çün sebep kıldı seni
Ol Cenâb'ın himmetinden fetğ olur karşı-ı haşîr
- 15 Kâl'a-i Ahîşha'yı kırtar elinden kâfiriñ
Dikhatiñ carî olupdur gün-be-gün olsun vefîr
- 16 Bundan aqdem ehl-i diller nuţka imkân etmedi
Çünkü şimdi gördü gayret ol lisân oldu şehîr
- 17 Câmî Firdevs Nizâmî nazmımın 'inde bir
Tab'ımız Râğıplanır Nâbilenir olsa serîr
- 18 Mûr-ı fikrim 'arz eder ihlâş ider dâ'î olur
Sen Süleymân-ı zamânsın tuhfemiz budur zahîr
- 19 Çün yediler geldi Nâţık söyledi târihîni
Erzenü'r-Rûm üzre hâkim oldu bil şâlih vezir (1244)
- 20 Muhtaşar olsun efendim bil du'â hengâmıdır
Firist-i Mûsâ gibi fırsat vire Rabb-i kadîr
- 21 Hâzret-i Şâlih peygamberin du'âsı hürmeti
Düşmemün dönsün temelden hânümân olsun keşîr

[18a]

- 22 Hâzret-i Nûh'un tufânın vire a'dâ üstüne
Kavm-i Nemrûd'un helâkı gibi olsunlar mekîr
- 23 Tuğ u sancâğıñ efendim dâ'imâ olsun güşâd
Düşmenin düşsün ayağa rûz [u] şeb olsun esîr

53

Velehu Eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ey gönül bilmem nedendir derdimiz efzündür
Rûz-ı şeb eyler hayâlim hâl ile mahzündür

- 2 Bir ‘acāyib nesnedür dünyā bilinmez h̄ilesi
Çatl ider hem redd eder feryād iden mağbündür
- 3 Hem ricālu’llāh bildüm tārik-i dünyā imiş
‘Āşık-ı dīdār olanlar dā’imā mecnündür
- 4 Laḫza laḫza ḫan döküpdür dilleri meczüb olan
Pāre pāredir vücūdu her zamān meftündür
- 5 Neylesin Nāṭık bu demde bir daḫı devr oldı dūr
Şām olur gurbet misāli şubḫdan me‘yündür

54

**Der-Tārīḫ-i Meḫammed Nūrī Ferzend-i Ser-Bevvābīn-i Dergāh-ı ‘Ālī
‘Īnayetli ‘Osmān Aḡa Sellemāllāhū Fī’-d-Dāreyn**

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Ḥabbezā vaḫt-ı mübārek çün semiy- sād-bā
Geldi dünyāya ḫadem başıḫda iḫmāl-i sūrūr
- 2 Terbiyyet ḫıldı anı perverdigār-ı Girdgār
Çün ṭulū’ itdi Rebī’u’l-evvel oldı pūr-ḫubūr
- 3 Nüşa-yı ḫükminde anı çün ezel taḫdīr edip
Hem peder aḡasına maḫşūdunu virdi şekūr
- 4 Müddet-i bisyārdan ḫasret-keş-i ferzend idi
Vālid-i ‘Osmān ser-bevvāb-ı ‘ālī nev-zuhūr
- 5 Sünnet ü mürsel nebīler böyle taḫrīr oldı kim
Bir eşer dünyāda ḫoysa nef’ olur yevmü’n-nüşūr
- 6 Vaḫtiniñ a’yānı hem ḡayret-keş-i dündārıdır
Ehl-i ‘ilme meyl ider andan olur meyl şudūr
- 7 Ḥaḫ Te’ālā kendini ferzendini ḫıfz eylesin
Dā’imā tevfiḫini terfiḫ idip ḫayra ‘ubūr
- 8 Nāṭıkā lā-būd saña tavsīf edip nūrı bu dem
Ol Meḫammed Nūrī’dir baḫş oldu ‘ālemde şu’ūr

[18b]

- 9 Çar ‘unşurdan nidâlar birle târih söylenir
Erzenü’r-Rûm’a Mehemmed eyledi irsâl-i nûr (1235)

Târîh-i Diğer

Ṭulû‘ itdi çü mihr ü Mehemmed Nürî el-ân (1235)

55

Mersîye-güne-i Târîh Der-Vefât-ı el-Hâc Süleymân el-Müftî-i Bi-Çarş-ı Arzırûm ‘Afâ ‘Anh

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Bu fenâ dünyâda yokdur râhat u ‘izz u şafâ
Çalmıyor peygamberiñ vârişleri kıldı ‘ubûr
- 2 İftihâr-ı zümre-i ehl-i ‘ilm bir şahs idi
Târik oldu bu cihândan oldu min-ehli’l-ķubûr
- 3 Çünkü mesmû‘ eyledik üstâdımızdan ol habîr
Ol zamân mağmûm olup mehmûm olup ol dem suķûr
- 4 Nuķķ-ı pākı mecmu‘ul-baķreyn idi her fennde
Hem şeca‘ât hem diyânet hem de min-ehli’ş-şabûr
- 5 Çok cefâlarda taķammûl eyledi Allâh için
İki defa terk-i evlâd-ı belâd etdi zuhûr
- 6 Hem ‘ulûm içre icâzet eyledi ‘âlemlere
Ders-i devrinde menâfi‘ buldı erbâbu’ş-şu‘ûr
- 7 Niçe yıllar mesned-i fetvâda oldu müştakîm
Belde-i Çarş içre ihsân eyledi bisyâr umûr
- 8 Gerçi yetmiş altı sâlında ana erdi ecel
Cümle erbâb-ı ‘ilim hem ‘âleme oldu kûsûr
- 9 Nâtikâ çıkdı yedîller söyledi târihini
‘Adn’e emr olduñ Süleymân-ı zamân bulduñ surûr (1241)

- 10 Eylesin her demde aña ru'yetiñ ol zü'l-celâl
Hem şefî'-i rüz-ı mahşer eylesin İzid ğafûr
- 11 Tûl-i 'ömr ile mu'ammer eylesin 'âlemleri
Hem ħalîlini ħalîl etsin celîl zî'z-zebûr

56

Velehu Eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hûblar endişesi itdi bu gönüm ser-te-ser
Reşha reşha âh vâhile toludur her seher
- 2 Öyle reftâr eylemişler ol ezelden tâ-ebed
'Aşık-ı üftâdeler bî-çâreler bulmuş eşer
- 3 'Aşıkıñ kârı muvaffaq âh u efgân itmege
Serkeş-i dilber elinden der-be-derdir der-be-der

[19a]

- 4 Tab'-ı 'âşık hem ħariş hem ħariğ hem ğarîb
Tab'-ı dilberdir te'ennî 'işve-nâz u cilveger
- 5 Nâtikâ n'etmek gerek çokdur cefâsı dilberiñ
Ol mülâzım bâb-ı şabra hoş olur andan ħaber

57

Velehu Eyzan

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Diller perişân olduğı zülfün perişânındadır
Cânlar fenâyâ vardığı ħüb-rüy-ı ħandanındadır
- 2 Âl-i ruĥun al eyledi müjgân bu dem ħâl eyledi
Gonca femiñ kâl idi cânlar şü meydânındadır
- 3 Çeşmiñ baña hemz eylesin ğamzeñ baña remz eylesin
'Âlem baña lemez eylesin kârım şü fermânındadır
- 4 Şorsuñ baña ħaliñ nedir bālindeki ħālin nedir
Destindeki mālın nedir serv-i ħıramanındadır

- 5 ‘Aşık mısın Nâţık mısın bu yanmağa lâyıķ mısın
‘Aşķında sen şâdıķ mısın ‘aķlım şü devrânındadır

58

Velehu Eyzan

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Zîr-i festen görinen kâkül-i ‘anber-terî gör
Ceybe-i pâk-ı münevverde müdevver dürri gör
- 2 Çünki ebrûları bil kavş-i kuzah olmuşdur
Tîr-i müjgânîñ atar ‘âşıkâ neşter şeri gör
- 3 Çeşm-i cādüsü helâk eyledi nâzırları hep
Rûh-ı berrinde olan hâ-i mu‘aţtar-ţarı gör
- 4 Bağ-ı hüsnünde tamâm eyledi hikmetlerini
Ėonca-femden görünen lü‘lü-i ter dilberi gör
- 5 Nâţıkâ dilberimiz çünkü tekellüm eyler
Sözü şekker özi âhû-yı Hoten bihter[i] gör

59

Velehu Eyzan

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ey gönül dâ‘im senin gönlin güzel dilberdedir
Âh ider efgân edersiñ her sözün mermerdedir

[19b]

- 2 Bilmezem nitmiş ezelden zât-ı a‘lâ ol zamân
Durmayup dâ‘im seniñ rüşen özün ‘ar‘ardadır
- 3 İntihâb eyler devâm üzre cemâl-i yârdan
Hâl-i ruhsârı müzeyyen gündüzün serverdedir
- 4 Bir ‘acâyib hâl olur senden gönül bilmez misin
Baş açık itdiñ tevâzu‘ bir yüzün bir yeredir

- 5 Nāṭikā ‘aşık gerek kim bu mecāz üzre mecāz
İtdire sulṭān gönüle şak yüzün bihterdedir

60

Velehu Eyzan

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 ‘Āşıkuñ endişesi her rüz-1 şeb dilberdedir
Ārzü-yı teşne-i dil ol lebleri kevşerdedir
- 2 Zāhirā meclisde dil aġyār ile zevk itmede
Zıkr u fikri ma‘nide maḥbübunuñ ezberdedir
- 3 Cām-1 ‘aşkı nüş edinmiş ġalibā rüz-1 elest
Dā‘imā meyli anıñ bir munteḥab duḥterdedir
- 4 Siḥre başlamış bugün ol ġamze-i cāzuları
Bir Ḥudā ḥaqqı anıñ kaşdı benim bu serdedir
- 5 Nāṭikā tanzir-i nazmıñ eyledim ‘ārif gibi
Şā‘irāne şirimiz mecmū‘a-1 defterdedir

61

Velehu Eyzan

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1 Āh eylediğim derd ile dermānıñ içindir
Devr eylediğim kısmet-i Mennān’ıñ içindir
- 2 Bildim ki ezel böyle imiş nüşha-yı ḥikmet
Zıkr eylediğim Ḥazret-i Sübhān’ıñ içindir
- 3 Ğam başdı beni eyledi etrāfımı iḥşār
Ey Bāri Ḥudā fetḥ-i cefā şanıñ içindir
- 4 Ğurbet-zedeyim manzar-1 ḥussād bed-endiş
Bir bāb-1 zafer luṭf eyle iḥsānıñ içindir
- 5 Nāṭık ne diyem çünkü müşevveş bu derūnum
Bir bāb-1 şafā kırb ile Raḥmān’ıñ içindir

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ben seni buldum bulalı māni'im keşrettedir
Vākı'ā 'aşkıım ziyāde t̄ali'im h̄alvettedir
- 2 Çün raķib olmuş murāķib bāb-ı rüzın sed ider
Sedd ide bābını İzid şāni'im kuvvettedir
- 3 Bāb-ı 'aşkı bilmeyenler ta'n iderler dā'imā
Har gibi şavt-ı münekker dāfi'im zillettedir
- 4 Sen gibi Yūsuf-cemāli görmedi çok kimseler
Çeşm-i cādū āl ruḫlar sāmī'im diķkattedir
- 5 Nāṭıkā sen gibi 'aşık mest [ü] maḫmūr olmamış
Şābir-i Eyyüb'em ammā nāfi'im ülfettedir

Velehu Eyzan

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 İhlāşınız baĝza düşer ib'ādıñızdan vir ḫaber
Üstādıñız baḫre düşer imdādıñızdan vir ḫaber
- 2 Çünkü buyurdı ol 'Alī ḫarf öĝreten olur velī
'Abdindedir dā'im eli eşrādınızdan iver ḫaber
- 3 Levḫinde ol mestürdur ḫükmünde ol mestürdur
'Alemdede ol meşhürdur üstādıñızdan vir ḫaber
- 4 Çünkü zamīrim sādedir merci'leri āzādedir
Nuṭķum bu dem dil-şādedir ilḫādıñızdan vir ḫaber
- 5 Nāṭık budur taķdīriñiz ders üzre ḫoş taķrīriñiz
Meydāna gelsin biriñiz ecdādıñızdan vir ḫaber

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

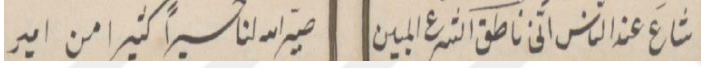
- 1 Hâbbezâ tâlî'-güşâd kaldıkda keşf oldı hicâb
Cümle 'âşî-i selâtin ser-ferû kıldı yesîr
- 2 Vâkı'â şafvetdedir kalb-i şerîfi her zamân
Anîñ içün cümle nâs emrinde olmuştur müdür
- 3 Eyledi erbâbına her dem tevâzu' nîk-ñû
Ref'-i menzil eyledi 'âlemde ol bedr-i münîr
- 4 Dâ'imâ Sultân Maḥmûdu'l-ḥisâl pâdişâh
Hük-m-i manṭûka muṭâbıkdır bu fermân-ı kebîr

[20b]

- 5 Çünkü emr itmiş muḳaddem Ḥâzret-i destûra kim
Cânib-i şarḳa ser-'asker eyledim kıldım müşîr
- 6 Destgîr-i ehl-i İslâm'dır diye fâl eylemiş
Lâlâmız 'Oşmân Nürî'dir bu dem ḥıfz-ı serîr
- 7 Pâdişâh-ı âl-i 'Oşmân'ın muraḥḥaş mahlas[1]
Bir vezîr-i 'âlî-şandır İzid olsun destgîr
- 8 Nâṭıka cevherlü târiḥ söylediñ Câmî gibi
Beyt-i aḥar cevherinden hoş ḥesâb itsin vezîr
- 9 Cânib-i Vân'a mülâḥıḳ merkez-i ekrâd hep
Ḳal'a-i Maḥmûd'ı aldı Nür-ı 'Oşmân müşîr (1254)

**Der-târiḥ Ḥâcegân Mir-i Muḥterem Ve Maḥdûm Müşîr-i Mu'azzam
Sellema'llâhü Fîd Dâreyn-i Emîn**

- 1 Hâbbezâ câyinde oldu rütbe-i âlî bu dem
'Âlem-i fâzıl kemâl üzre bulundı merd-i şîr
- 2 Vâkı'â cevher nişânlu şân ḥaydarlı begim
Dâ'imâ ḥıfz-ı Ḥudâ olsun cihânda destgîr

- 3 Fâris-i 'ilminde Fâris 'ilm-i terkîb eylemiş
Fâk-ı fî akrâna söyler 'Araplardır zamîr
- 4 Hâliyâ kıldım du'âyı cân-ı dilden her zamân
Ol veliyyi ni'metim olmuş peder pâşâ münîr
- 5 Rûz [u] şeb endîşedir bu dâ'î-i nâçiz aña
Medhe lâyıķ mı bu güftâr söylemiş bu dem faķır
- 6 Siz efendimden ricamız eylemek iḥtâr-ı va'd
Yek zebân olmuş muraḥḥaş mîr ile kâmil müşîr
- 7 Ḥayr işe ta'cîl sünnet olduğı meşhûrdur
Tîz çerâğ itmek mişâli şeb çerâğ-ı cây-gîr
- 8 Ḥizmetin lâzım efendim rûz [u] şeb kıldım du'â
Fırşat-ı Mûsa gibi ruḥşat vire ḥayy-ı kâdir
- 9 Ḥâfız-ı Şirâzî'den şîr-i menevver kıl sebak
Ḥâ'ce-i üstâd-ı pâkiñdir ḥaķîkatle dilîr
- 10
- 11 Yediler cevherlü târiḥ söyledi Nâṭıķ bu dem
Ḥâcegân oldı 'Alî Mîrî Şefîķ ibni vezir (1252+7 ilḥâķ 1289)

[21a]

66

Velehu Eyzan

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Ne güzel bâķışı var âteşi var yâķışı var
Ne güzel gözleri var sözleri var nâliş[i] var
- 2 Çeşm-i ḥûn-rîz ile 'aşıķlarıñ itdi pür-ḥûn
Tîr-i müjgâniñ atar şöyle muķavves kaç[1] var
- 3 Ne diyem nuşret-i Ḥaķ verdi aña zînet kim
Niçe manşûrların[1] dâra çekip ķayış[1] var

- 4 Niçe Cemşidleri rümide kılmış meftün
Niçe hân tolmaları sinesine sarış[1] var
- 5 Vâkı‘a Yūsuf tek virdi bu ihvāna figān
Niçe kâzîlara şadrında güzel yakış[1] var
- 6 Ne yamān-keşdi bu İrān’a sebep oldı vezîr
Sebebinden güzelim çokça günāh yağış[1] var
- 7 Nâtikā virdi bu dem müftî efendi fetvā
Kādri emr-i kaza böyle eylemiş āteş[i] var

67

Tārîh-i Şeyh‘ül-Harem ‘Oşmān Pāşā

müstefilün müstefilün

- 1 Şıdk [u] vefā fî külli ān
Luţf-ı ‘ināyet her zamān
‘Oşmān Pāşā-[y1] ‘ālî-şān
İzid Te‘ālā destgîr
- 2 Çokdan beri tilmizimiz
Kılsın himāyet Rabbimiz
Tüm iledir her şānımız
Devletlü Pāşā merd-i şîr
- 3 Vâkı‘ reh hürmet eyleyip
Kutbunda diğkat eyleyip
Sebkinde himmet eyleyip
Olsun cihānda merd-i pîr
- 4 Zāt-ı simātîñ görmedik
Çokdan beri unutmadık
Her demde sem‘a kâtmadık
Mektûbumuz olsun sefir
- 5 Mesmû‘umuz lâyıķ saña
Medh-i şenā şâdıķ saña
Müftî bu dem ‘aşık saña
Hayr du‘ā olsun keşîr

- 6 Lâkin bu dem hizmetlenir
Târîhimiz hürmetlenir
Düşmenleriñ zilletlenir
Kılsın tavâf her mer[d]-i pîr
- 7 Kesmek gerekdir zeylini
Medhiñ dükünmez bil anı
Kim ki nebîye meylini
Virdi olur merd-i cedîr
- 8 Nâtıķ bu dem şâmîhdir
Şems-i kamer sâlîhdir
Üçler çıkup târih dir
Şeyh'ül-ğarem[dür]paşamız (1272-3 1269)

[21b]

68

Mekke-i Mükerreme'de Merhûm u Mağfûrun leh Cennet Mekân u Firdevs-i Âşîyân Şeyh'ül Meşâyîh'ü's-Şeyh 'Abdullâhu'l-Hâlidîyyü'l-Mecdî Kıddise Sırrihume'l-'azîz Hazretlerinin Darü'l-Beğaya Teşrifleriniñ Târîhidir

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hâbbezâ şeyh'ül-meşâyîh pür-fütuh u pür-himem
Eylemiş 'âlemde irşâd hulk hem-Allahdır
- 2 Cümle etrâf-ı nevâhîde olan 'âlemleri
Bende kılmışdır kerâmet gösterüp hoş-râhdır
- 3 Vâkı'â kılmış taşarruf cümle büldân[1] hemîn
Eylemiş mişkât-ı Hâķ'tan çok meşâyîh-ğâhdır
- 4 Hâķ Te'âlâ luğf-ı pâķinden müceddid ħâlidî
Eyledi irsâl nûrı mağlab 'âlem-şâhdır
- 5 Yokdurur inkâra bir yer her ħâlîfesi anîñ
'İlm-i furķân ile mevsûf fi'l-i şer'ullâhdır
- 6 Şükr [ü] minnet Hâzret-i Yezdân'a kim kıldı bizi
Bende-i şeyh'ül-meşâyîh ol ki 'Abdullâh'dır

- 7 Vâkı‘â bu bende-i müftisi anıñ çok zamân
Meclis-i pâķinde ol dem cezbe bir hoş âhdır
- 8 Boş degildir intisâbım çokça inkâr eyledim
Vâkı‘â gördüm kerâmetler ki inşâf fâhdır
- 9 Öyle telsîmem ki bildim bir nefeste âdemi
‘Arşa dek vâşıl kılar nûrı anıñ bi’llâhdır
- 10 Hâlidî esrârına vâşıl olur her bir mürîd
Bir hâlîfesi anıñ kılsa teveccüh mâhdır
- 11 Nâtikâ üçler çıkıp cevherlü târih söylemiş
Şeyhimiz olmuş vuşul Raḥmân’a ‘Abdullâh’dır (1269-3 iḥrâc 1266)

69

**Der-Târiḥ Mîr-i Mîrân-ı Mükerrerden Çıldır Vâlisi Feyzullâh Pâşâ
Naşru’llâhu Te‘âlâ Bi’l-Ḥayr-i Mâ Yeşâ**

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Vâkı‘â kıldım tefe”ül feyz-i İzid’den bu dem
Âsitân-ı devletinden mâh-tâb olmuş gelir
- 2 Bir ḥulûş-kâr-ı mürüvvet feyz-i aḳdes maḥremi
Çok zamândan müftiyâ ḥayl-i ḥiṭâb olmuş gelir
- 3 Bir saḥiyyü’l-ṭab‘-ı ‘âlî bir vefâdâr-ı mu‘îin
Çok zamândan muḥteremdir Cem-cenâb olmuş gelir
- 4 Çok zamân oldu efendim terk-i eş‘âr eyledim
Nazmımınḥı kadriñ bilir zâṭ pür-cevâb olmuş gelir

[22a]

- 5 Vâli-i Çıldır diyü geldi bu dem Pâşâ-yı dîn
Hem şeri‘at hem ṭarîḳat fetḥ-i bâb olmuş gelir
- 6 Yıldızım birleşdi cânâ sözlerim taşdıḳ ider
Çün ezelden ṭab‘-ı pâkim âfitâb olmuş gelir

- 7 Bir dahı Vāli-i Erzrūm ol müşīr-i a'zamı
Luṭf idüp erkān-ı şarka pūr-şevāb olmuş gelir
- 8 Dā'imā vakit du'ādır ide manşūr'ul-livā
Feyz-i yārī bahş olup herkes nişāb olmuş gelir
- 9 Nāṭikā üçler çıkıp cevherlü tārīḥ söylemiş
Mīr-i mīrandır o ḥālā feyz-yāb olmuş gelir (1269)

70

Velehu Eyzan

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Dilimde sūz serim günde dumāndır
Seniñ ismiñ edāsı hoş maḳāldır
- 2 Yine feryād {u} efgān oldı ey şāh
Nazar kıl bak benim 'ömrüm fenādır
- 3 Ne kısmet var ne vuşlat var cüdā var
Ki derc olsaḳ baña lāyık 'aṭādır
- 4 Ne añlar ol raḳīb nükte kināyā
Baña maḥşüş kıyās dürr-i şafādır
- 5 Gece feryād günüz āh itme Nāṭıḳ
Virür şabr ile maḳşūduñ şifādır

71

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Bīl ḥabībim cünbüş-i şabından oldum bī-ḳarar
Böyle fettān olma cānım 'aḳlım ittin ṭarumār
- 2 Göz süzer kirpikciğinde oḳ urur düşmān gibi
Mūnis ol bālım ḳararı gün-be-gün itme firār
- 3 Şöhretiyledir maḳāli ṭarlan sākın olur
Gül-i teskin eyle şāhım kısmet-i perverdigār

4 Hem düşün añla mişali külli şey fânidir
Bu fenâda ol muqayyed olma işm-i târ vār

5 Şabr kıl Nâtiq bulursun külli şey ḥablını

Hem raqīb olsun maḥbūb olsun cevr-i cār

[22b]

72

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Vaqt-i şoḥbet zıkr olanda qalması bende qarār
Bil vücūdum düşdi nāra oldı hem senden firār

2 Sākī ol bugün efendim ḥarr odı tebrīd et
Keşf-i rāz it daḥı cünbüş süy-ı bende ey nigār

3 Qalması cān u 'aql kim na'tiñ idem der-beyān
O qalem kaş o güzel yüz vaşf olmaz biñ zamān

4 Daḥı ḥāller verd-i aḥmer üzre olmuş naqş-ı cān
Şāh-ı kesriñ māl olmaz zerre kıymetde qarār

5 Biñ zenānın şofrasında ol şāhım tanurım
Dürr-i yektadır mişāl çok şadefinden alırım

6 Yusūf-ı Ken'an mişāl şöhret-i tende qalırım
Cevr qılma ey necātım qurb-ı cānımda süvār

7 Nātiqī sen it mesāfe bir zamān dehşet olur
Ba'd-ı ṭama' gel kelāma anda bir lezzet olur

8 Munşif olsa ol mekānda kendisiñ rağbet bulur
Maṭvī bil şuğrā'ı bunda kübrası sende qarār

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Gün-be-gün sā'at-be sā'at mescid olmuş iftikār
Ya'ni kim 'a'yân-ı eşref itmez oldu 'itibār
- 2 Taħrībine sa'y idenler bulmasın oddan necāt
Ānçün kim beyt-i haḳdır ḳıl mecâzı iftikār
- 3 Lâzım iken mesned olana niçe biñ iḥtirām
Eylemezler ḳaṭṭ-ı ikrām belki buğz-ı inkisār
- 4 Hem daḥı nuṭḳ itdi Nâṭıḳ bu laṭif-i mesnedi
Vâ'iz [u] nuşhunda oldu nazmına hem ibtidār

Velehu Eyzan

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1 Öyle tesellî tâ ezel ğam çekmiş âdem hün olur
Ekdâr-ı dehre şabr iden şoñunda ğâlib-şân olur
- 2 Vâḳi' çekersem bir elem elbet devirir dökerim
Zıkr eyledi ḥayrû'l-ümem insân olan nisyân olur
- 3 Elṭâf olmuş ez-ezel ḳılmış tecellî lem-yezel
İn'âm olmuş bî-bedel cânlar aña ḥayrân olur

[23a]

- 4 Bir ḳul ki çekse ğuşşalar elbetde bulur ḥişşeler
Ḥaḳḳında vardır naşşalar her ḳula biñ iḥsân olur
- 5 Ḥaḳḳâ buyurdu ol Resül "eş-şabru miftâḥü'l-ferec"
Şiddetlere şabr eyleyen Nâṭıḳ bu dem şadân olur

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Erzenü'r-Rüm kazîsi maḥrecli pāya Üsküdār
Hoş hükümet itdi İslāmbul bundan cezm ider
- 2 Bir şalā vācib dinildi çün zevāl irhāmına
Müddet-i yek sâlde itdi selāsın bezm ider
- 3 Düşmenin iki gözi çıkdıkdā Nāṭıķ tārīḫi
Hākim-i şer'î benî Yusûf Efendi 'azm ider

Velehu Eyzan

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1 Ta'cilmiz maḥcüb idip kıldı bizi şāhib-kuşūr
Ey vālî-i vālā-himem oldum bu dem mahzûn-ı dūr
- 2 Hüssād[1] mesrūr eyledi aķrân[1] mecrūr eyledi
Aḥbâb[1] meksūr eyledi ol dem ki kaldım ber-küsūr
- 3 Destūr-ı 'ālî-nāmdār ser-'asker-i şarkî karar
Olsun cihānda baḥtiyār şadr üzre olsun bedr-i nūr
- 4 Emriñ meṭâ[1] her zamān 'afv eyle ey şāhib-ķırān
Olsun müserret bu cinān destindedir her bir umūr
- 5 Taķdîr-i 'izzet böyledir sâ'at-i müşevveş söyledir
Aḥbâr-ı âdem öyledir rāh-ı kebîredir 'ubūr
- 6 Ma'lümdur meşhûrdur 'âlemde pek maķbûldur
'Afv [u] kerem merġûbdur ĳudret zamānı baḥt-ı Tūr
- 7 İḫlāşımız her dem tamām ḫayr u şenālar şubḫ u şām
Şāh-ı cihāna ber-devām manşūr ide İzid-ĳayūr
- 8 Her demde vā'iz Nāṭıķî yād eylemişdir Hālîķ'ı
Hıfzında kılmış Rāzıķ'ı baḥt-ı siyāhı oldı nūr

- 9 Olsun devām üzre devām destūr-ı ‘ālī hoş-nizām
İhlâş-ı muhlîş bedr-i tām kâdet ile şerhü’ş-şuddür

Velehu Eyzan

[23b]

77

Der-Tārîh‘ül Bekâ-yı Vezâret Devletlü Es‘âd Pâşâ Yessera’llâhu Bi’l Hayri Fî’l Ğadâti Ve’l-İşâ

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1 Hâbbezâ şems-i¹⁴ sa‘âdet toğdı bir dem ‘âleme
Zulmet-i ğamlar serâser ref olundu ey dilir
- 2 Bundan aqdem ehl-i tevḥîd öyle ser-gerdân idi
Çün mişâl-i ehl-i maḥşer ḥayret içre câygîr
- 3 Hâşılı deryâ-yı ḥayretde iken ehl-i şalâḥ
Ḥazret-i Sultân Maḥmûd eyledi çarḥ-ı münîr
- 4 Ya’ni kim şarka münâsib eyledi vâlâ-himem
İsm-i tafḏîl eylemiş ‘âlemde ol merdâne şîr
- 5 Vâlî olduğu zamânı Erzenü’r-Rûm’a o zât
Ehl-i İslâm’ın tamâmı oldu mesrûr’üz-żamîr
- 6 Bâ-ḥuşûş ehl-i îmân buldı cenâbından şalâḥ
Şer’i ğarrâya dem-â-dem oldu telsîm-i vefîr
- 7 Hiç ‘umûrunda tekâsül eylemez sultânına
Rikḫat-ı himmet yerinde her mesâ’ilden ḥabîr
- 8 Böyle bir mânend-i ḥüsrev gelmemiş ‘aşrında hiç
Dâ’imâ râġıblanur maḥlaşlanır olmuş şehîr
- 9 Bundan evvel ehl-i diller nuṭqa imkân itmedi
Çünkü şimdi gördü ra’nâ ol lisân oldu merîr
- 10 Mûr-ı fikrim ‘arz ider ihlâş ider dâ’î olur
Sen Şüleymân-ı zamânsın tuḥfemiz budur zahîr

¹⁴ Müellif bazı yerlerde terkipleri alıntıda görüldüğü gibi atıf vavı ile yazmıştır.

- 11 Geldi üçler Nâṭikâ taḥrîr için târîḥini
Erzenü'r-Rûm üzre ibkâ dâ'imâ Es'ad verir (1246)
- 12 Hażret-i Dâvud nebînin hoş şadâsı hürmeti
Düşmeniñ dönsün temelden ḥānumān olsun kesir (1246)
- 13 Çünkü ṭab'-ı sâkini Nâṭıklanır Nâbilenir
Bir gazel ol ḥakipāya ṭarḥ ola maḳbûl u şîr
- 14 'Aşḳ-ı pâkı çün ezelden kıldı mergûb ol ḳadîr
'Aşîḳ u ma'sûḳtan ğayr bulunmaz bir emîr
- 15 Vâḳi'â 'ibretçe baksañ şun'-ı Yezdân'a bu dem
'Aşîḳ [u]mezcûb olup bundan ḥaḳîḳa destġîr
- 16 Destġiriñ mürşid-i kāmilden oldı naḳşibend
Naḳşibendîdir efendim naḳşibendî naḳş-ı pîr
- 17 Ḳadd-i Ṭübâ ruḥları âl ḥâl-i hindûlar bu dem
Naḳş olur naḳş-ı zamîre ân olur ân-ı kebîr
- 18 Nâṭikâ nuṭḳuñ ezelden saña bu şānı virir
Zülf tek olduñ perişān bil maḳāmındır serîr

[24a]

- 19 Muḥtaşar olsun efendim bil du'â hengâmdır
Fırşat-ı Mûsa gibi fırşat vire Rabb-ı ḳadîr
- 20 Hażret-i Nūḥ'uñ ṭufānın vire a'dâ üstüne
Düşmeniñ düşsün ayaġa rûz [u] şeb olsun esîr

78

Velehu Eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Iyş u 'işret hoşdur ammâ 'âḳıbet fırşat gelür
Ta'n-ı a'dâ zaḥmet ammâ şabr ile fırşat gelür
- 2 Ḥâl-i dünyâ böyledir bil bildüġimdir her zamān
Leyle dek her bir kese elbetde bir şıḳlet gelür

- 3 Mü'mine mänen-d-i zindân 'aşıye cennet-mişâl
Nisbet üzredür 'azizâ fikrile firkat gelür
- 4 Şavt-ı bülbül ruḥları al gözleri mestâniye
Bād-ı maḡrībden 'alâmet söykünür elbet gelir
- 5 Nâṭikî nuṭkuñ ezelden 'ahd-i mişâk eyledi
Şür-ı İsrâfîl uranda ba'şet-i dehşet gelir

79

**Der-târîḥ-i Ḳapudân-ı Deryâ Devletlü Meḥemmed 'Ali Pâşâ Yessera'llâhu
Te'âlâ Mâ Yeşâ**

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Devâm üzre şükürler kim ḳavîm oldu şehinşâhım
Anıñçün mecd-i iḳbâli devâm üzre mu'allâdır
- 2 Müşîrân-ı şadîkuñ şıdkına virmiş güzel fermân
Ki baḥr [u] berri geşt itmiş müşîrân-ı muşaffâdır
- 3 Bu dem mesmu'muz olmuş cerîde birle fehm olmuş
Ḳapudan baḥr u nehre bir müşîr a'zam mücellâdır
- 4 Egerçi bu Anaṭolı şabırlar eylemiş her ân
Atıyçün Ḳarş-ı Erzrûm vâşif üzere seng-i ḥârâdır
- 5 Bi-ḥamdi'llâh u şükru'llâh diyânet üzre gelmişdir
Bu deryâ-yı siyâha baḥt-ı ebyâz 'ayn-ı mecrâdır
- 6 Bu 'âlem büsbütün mesrûr olur anıñ ḳudûmundan
Ki deryâ mevc[i] gibi her taraf ditrer müsennâdır
- 7 Bezim de zannımız aḥsen Muhammed Ḥaydar-ı Kerrâr
Zuhûr birle farḳ oldu güzel aḳvâl-i fetvâdır
- 8 Tefe"ül eyledi 'âlem ki yetmiş iki olduḳda
Zaferler ehl-i İslâm ki Mosḳov ehl-i belvâdır

[24b]

- 9 Efendim şadr-ı esbaḳ ḥâliyâ deryâya nâzırsın
Ki senden ḡayetâ me'mûlumuz ol şâha îmândır

- 10 Buña târîh-i cevher beyt âti söyledi Nâţık
Anıçün Erzrûmuñ müftîsi iftâsı aqvâdır
- 11 Güzeldir ism-i pâkı ol Muḥammed Ḥaydar-ı Kerrâr
Ḳapudan olmuş esbak şadr-ı efḥam bezr-i a'lâdır (1272)

80

Gazel-i Nâţıkî Efendi Li-Tanzîr-i Me'mûnî Efendi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Aşıkam dertli derûnum gönümüz maḥzûndur
Ol sebebden bu delî dîvâne bir mecnûndur
- 2 Ḥâletin kılmış bu ḳalb-i sâde sevdâ gösterir
Şûretim gör sen bu demde 'ayn-ı 'aşḳ meftûn[1]dur
- 3 Böyle bir derde devâ yok mu efendim neyleyim
Çün ezelden lem-yezel kılmış bunu meknûndur
- 4 Dehr-i dünüñ hoş şadâsı kimseye virmez şafâ
Anıçün lâ-râḫata virmiş beni mazmûndur
- 5 Buña ancak şabr iden Nâţık dili sâkitlenür
Bir de şabr ile müzeyyen bî-çâre Me'mûndur

81

Merşîye-Güne Goft

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Ki açlık başdı 'asker verdi Ḳârş'ı
Bütün dünyâ bugün maḥzûn oluptur
Ki Mosḳov kâfiri zabt itdi şarkı
Bütün 'âlem bugün mecnûn olupdur
- 2 'Acep yâ Rab niçün meşḳûk idersin
Dil-i mü'minleri maḥrûḳ edersin
Niçe 'askerleri mefrûḳ idersin
Bütün şehler buna maḡbûn olupdur
- 3 Seniñ ḫikmetleriñ çoḳdur bilinmez
Seniñ ni'metleriñ çoḳdur sayılmaz

Niçe pāşalarıñ vardır ayılmaz
Bütün ‘älemleriñ meftün olupdur

- 4 Bu müftî Nāṭıķı yandı yağıldı
Niçe dil-ḥāneler bir dem yıķıldı

[25a]

Serī’an Erzrūmda cān şaķladı
Bütün fazılların maḥbūn olupdur (1272)

82

Velehu Eyzan

mefā’ilün mefā’ilün fe’ülün

- 1 Ğayūr-āne taḥammül itdi Ğarş’ı
Şecī’-āne taḥārib itdi Ğarş’ı
Yedi ey ḥaşr ile āc itdi Ğarş’ı
Bütün ‘askerleri meskūn olupdur
- 2 Kerīm Pāşā şecā’at birle ḥārib
‘Asākir cümlesi emrine rāğib
Otuz biñ Moskov’u ḫatleyle cāzib
Bütün leşkerleri memnūn olupdur
- 3 Ki imdādına varmadı velīler
Reḥāvet gösterip her dem deliler
Ki Vāşif Pāşā çok ister denīler
Denilir küllüsü meknūn olupdur
- 4 Ne yapsın taşısın Vāşif müşīri
Ki şaḫt birle ‘askerler münīri
Emānet birle ehl-i Ğarş-ı şīri
Güzel tedbīr ile meşḫūn olupdur
- 5 Behey Nāṭıķ seniñ ḫāliñ ḫarāret
Ki yetmiş ikide oldı ḫacālet
Mu‘ammā-gūnedir her dem işāret
Bütün merdümları dil-ḫūn olupdur (1272)

Tārīḥ-i Dāmādiyye

mef'ülü mefâ'ilün

- 1 Hâlit Beg Efendi'niñ
Yetmiş iki salḥinde
Dāmādı 'Ömer Pāşā
Muş Vālisi sâbıkdır
- 2 Vâkı'da nezâketle
Gör an[1] idüp devrân
Her demde o sultânım
Akrânına fâ'ıkdır
- 3 Ordusu Anaḥolı
Defter Begi Hâlit Beg
Yokdur bunuñ emşâli
Hep ḥaḳḳa muvâfiḳdır
- 4 Taltîf eyle terkîmi
Her demde kemâl üzre
Vâkı'da kemâl anda
Her 'ilme mülâşıḳdır

[25b]

- 5 Çoḳdan beri terk etdim
Şi'r üzre mediḥâtı
Lâkin ḳalem oynatdı
Ol ḥâlete lâyıkdır
- 6 Vâkı'da 'Ömer Pāşā
Aḥlâḳ-ı pesendide
Taḳdîr-i ezel böyle
Çok ni'mete şâhıkdır
- 7 Çün ka'b-ı zafer târiḥ
Mâ'nisi mecâz oldu
Müftî bu güzel fetvâ
Virdiyse de Nâḥıḳ'dır (1272)

Gazel

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Derün-ı 'aşık [u] ma'sûka her demde muvâfıkdır
Velâkin hârmânındır raqīb-i seg münâfıkdır
- 2 Güzel ma'sûk her dem zâhirâ nâz u nezâketle
Yıkar tâliblerin dil-hânesin yağmâcı sârikdır
- 3 Velâkin bülbül-i şeydâ gül-i hamrâ ile cengi
'Acâyib keşf-i gülde hâr-ı bed-nâma mülâşıkdır
- 4 Belî böyle olur 'âdet harâret 'aşıkâ her rûz
Velâkin gizli sırdır zevk anıñ başka sâ'ıkdır
- 5 Ki bâb-ı 'aşk bilmez şûfî-i bed-nâm bed-çehre
Bunu lâyıqca bilmek günâh üzre 'ilm-i Nâtıq'dır

Velehu Eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bûse almağ bir güzelden hoşludur
Tâlib olsa ol dağı bağışlıdır
- 2 Vâkı'â nâz-ı nezâket dilberin
Hoş gelir dilberden ol bağışlıdur
- 3 Dilberin itmek te'annüd ehline
Öyle bir câmûs-ı bed yağışlıdur
- 4 İster isen râhat olmağ her zamân
Bir nazar it zâtına her demde yazlu kışlıdur
- 5 Nâtıqâ 'aşkuñ seni kılmış zebûn
Öyle bil kim dilberin nağışlıdur

Bâb-ı Harf'ül Zâ'

86

Der-Târih-i Sene-i Muharremiyye Der-Vaqt-i Müşir Mülakkaab Âb-ı zebîhu'llâhu Te'âlâ Fi'd-Dâreyn

[26a]

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Bâreka'llâh zehî mültafa-i yevm-i sa'id
Saña tefvîz olunur Nûh u necât ile niyâz
- 2 Öyle bir şehir-i mübârek dinilür İzid'den
Niçeler buldı bulur râhat-ı kevneyn ile nâz
- 3 Çünkü 'âşir gününün fazl- cihânı dutmuş
Ki anıñ haqq-ı şerifinde ahâdiş yok az
- 4 Bu sene şevk-ı cedîd üzre bulundu 'âlem
Sâye-i devlet-i 'Osmânda olsun hem-râz
- 5 Ne güzel Erzenrûm tâli'-i mes'ud olmuş
Ki kemâl üzre müşir ile mu'azzam her râz
- 6 Çün tefe''ül idegördüm bulunur nuşret-i Haq
Bu bahâr üzre olur çal'a-i Maḥmûd'a firâz
- 7 İde gör Hażret-i Haq nuşret-i bedri icrâ
Ki anıñ üstüne emr eyledi ser-'asker-i nâz
- 8 Ne diyem Hażret-i Pâşâ-yı veliyyü'n-ni'met
Cümle erbâb-ı kemâl kadrini kıldı mümtâz
- 9 Sanemâ bende-i dâ'isini kıldı mergüb
Niçe ni'metler ile eyledi ihsân-nüvâz
- 10 Ne güzel belde-i Erzrûma olundu ikrâm
Bu mişl-i zât-ı saḥî kendü şeci'-i mümtâz
- 11 Nâtiqâ dūr gibi târiḥ bu maḥremde tamâm
Ez-ezel Hâcî Ḥalîl Kâmilî Pâşâ şehsâz (1258)

- 12 Anı bahş eyledi Yezdân-ı ‘azamü’l bürhân
Hazret-i Pâdişâh-ı ‘Abdümecîd Hân’a cevâz
- 13 Mecd-i ikbâl[i] kemâl üzre bulundı şahîñ
Âncün şarkâ ziyâ virdi büleñ-i şehbâz

87

Güfte-i Ber-Ṭarîḳ-i Cinâs

6+5 = 11’li Hece Ölçüsü

- 1 Kûṭb-ı delâ’il-i dehrîñiz i’lâ
‘Uşşâk-ı Yezdân’a nazar it bir kez
Semt-i ferah-câdır maqşad-ı aqşâ
Zü’l ‘ulûma sen sefer it bir kez
- 2 Şarf okuyan şarrâf i’lâliñ açar
Naḥv-hân olduḡda baş üzre geçer
Şilla-i cümleden zihinle seçer
Câhil-i mebgûza keder it bir kez

[26b]

- 3 Ehl-i mantıḳ olur fasîḫ-i zamân
Huşuşâ okursa şemsiyye ‘ayân
Ḳul Aḫmed Fenâri çeker ol zamân
Melce’-i imtiḫân ḳamer it bir kez
- 4 Âdâb-ı ‘ilmde eyle tevâzu’
Naḳz-ı icmâl eyle olsa temâni’
İsti‘âre hoştur eyle teṭâvu’
Deryâ-yı ‘ilmde şemer it bir kez
- 5 İcâz-ı belâgat ma‘âni hoşdur
‘İlim kelâmında ḫayâl hoşdur
Ażar ider ammâ celâl hoşdur
Uşûl-ı fıḳıḫda güzer it bir kez
- 6 Ḥikmetü’l ‘ayndır fark-ı dolabîñ
Şerḫ çakmandadır şark dolabın
‘Ayn-ı ḫikmetdedir tıḳ-ı dolabın
Uşûl-ı nücûma ḳader it bir kez

- 7 Nışf-1 ‘ulũm dedi Resũl-1 şamed
Ferā’ize olur keşir-i ‘aded
Uřũldan şifat al fũrũ’dan ‘aded
Zevi’l-irřhāmiņa naşar it bir kez
- 8 Nātıķi sen dağı eyle vaşıyyet
Zevi’s-sihāmiņa eyle şamiyyet
Dost-1 řadĩmiņa eyle ra’ıyyet
Düşmāna bed-hvāha keder it bir kez

88

Ėazel

fā’ilātũn fā’ilātũn fā’ilātũn fā’ilũn

- 1 Görmez oldu vech-i pākiñ dĩde-i giryānımız
Bulmadı rāhında rāřat bu deli virānemiz
- 2 Hāl-i hindũlar bu dem tuđrāsı fermān eylemiş
Tĩr-i mũjgāniñ efendim çatl ider dilřhānemiz
- 3 Ruşların āl eylemiş la’liñ kıızıl şan eylemiş
Çeşm-i mestāniñ gœrelden kār olur efĖānımız
- 4 Lü’lü-i terdir dehāniñdan çışan elfāziñız
Yek tekellũmde helāķ olur bũtũn erkānımız
- 5 Nātıķā resmiñ ezelden resm-i ‘āřıķdır mũdām
Kim bu meydāniñ içinde yol bulur erkānımız

[27a]

89

Velehu Eyşan

mũstefilũn mũstefilũn mũstefilũn mũstefilũn

- 1 řũkr-i Hudā’dır řāniñız emn-i emān erkāniñız
Sensin selĩm-i mĩr-i pāk geldi řehā fermāniñız
- 2 şabr eyleyen mesrũrdur fikr eyleyen mestũrdur
Vird eyleyen mebrũrdur pertev-fezā bũrhāniñız

- 3 Çünkü görüştük biz ezel kıldı tecellî lem-yezel
Zîbâ-ṭabî'at hoş-gazel virdi şafâ Raḥmâniñiz
- 4 Belki sefine devr ider behr-i muḥîte sevḳ eder
Semt-i ra'ûfa meyl ider olsa beḳâ eyvâniñiz
- 5 'İlm ü kemâl-i ma'rifet ḥilm-i cemâl-i meymenet
Şâhib-edâ-yı merḥamet virdi saña Sübhâniñiz
- 6 Çünkü emîr ibn-i vezîr ibn-i vezîr ibn-i vezîr
Himmet ider elfâz-ı pîr kılsın du'â mihmâniñiz
- 7 Hünkâr-ı dîni zî-sebât içirdi hoş âb-ı ḥayât
Olsun merâtib kâmilât itsin nidâ ğilmâniñiz
- 8 Budur niyâzım ez ḥafîd bu demde it luṭf-ı cedîd
Şiḥḥat ğalaṭ kıldı ḥafîd gönder baña dermâniñiz
- 9 Ol dem ki gördüm bu kitâb kıldı beni mest [ü]ḥarâb
Gönder bize ey kâm-yâb kılsın mehâ dîvâniñiz
- 10 Maḳbûl-ter mergûb-ter maḥbûb-ter ma'sûḳ-ter
İtsin du'â vaḳt-i seḥer versin behâ ğufrâniñiz
- 11 Nâṭıḳ du'â-gûdur saña himmet umuludur saña
Rif'at ḳuruludur saña virdi nümâ şükrâniñiz

90

Velehu Eyzan

mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün

- 1 Mescûd olan bütler ma'dûm olur bir rûz
Büthânesi her demde mehdûm olur bir rûz
- 2 Menḳûş olan bütler bir ğün şaḳalın bütler
Hemzeñde olur itler mesmûm olur bir rûz
- 3 Dünyâda şafâ sürmek vaḳtinde olur her ân
Bir dilber-i ra'nâniñ mektûm olur bir rûz
- 4 Vaḳtinde edâ eyle ḥüsnünde şenâ eyle
Ferzende du'â eyle meşmûm olur bir rûz

- 5 Her hâl ile Nâṭıksın her demde muvâfıksın
İkrâm eyle ‘âşık-sın mağmûm olur bir rûz

[27b]

Bâb-1 Harf’ül Sin

91

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Zât-1 Hâkḳ’a kıl tevekkül ğayrıdan ümmîd kes
Zâlime kılma tenezzül ğayrıdan ümmîd kes
- 2 Baş idendir kabz idendir Hâlik-i perverdigâr
Câhile kılma tezellül ğayrıdan ümmîd kes
- 3 Raḥm-i mâderde seni luṭf ile ma‘mûr eyledi
Bâb-1 Raḥm’e kıl tavaşşul ğayrıdan ümmîd kes
- 4 Bu cihânîñ halk[i] ‘âciz kimseye ḥayr etmedin
‘Âcize kılma tevessül ğayrıdan ümmîd kes
- 5 Nâṭıkâ âvâresin dil-pâresin divânesin
Mużmeriñ kılma tebeddül ğayrıdan ümmîd kes

Bâb-1 Harf’ül Şın

92

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Ne ‘aceb ruḥları ḥamrâ ile düşdi berâyiş
Ne ‘aceb ğabğab-1 alma ile düşdi berâyiş
- 2 Ne yamân ellere gitmiş o ḥımâr gözli melek
Ne yamân ḥâl-i süveydâ ile düşdi berâyiş
- 3 İşimiz ‘aşk-1 mecâzî mi ḥaḳîkî bilmem
Ne yamân ḥâl ile sevdâ ile düşdi berâyiş
- 4 Ezelî yazdı kalem ‘âşık-1 şeydâlar için
Ne güzel derd ile ğavğalara düşdi berâyiş
- 5 Nâṭıkâ geldi saña ḥadd-i bülûğun ḥaberi
Âncün âh ile belvâlara düşdi berâyiş

Velehu Eyzan

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Meded yâ Rabbi maḥzûnam yanar gönlümde bir âteş
Hemân bir merd-i mecnûnam yanar gönlümde bir âteş
- 2 İlâhî eyle gel irşâd murâdım üzre it îmdât
Bu demde eyle gel imdâd yanar gönlümde bir âteş
- 3 'Acâyibdür benüm ḥâlim müşevveşdür benim bâlüm
Baña cevr eyledi zâlim yanar gönlümde bir âteş
- 4 Ki emr itdiñ du'â eyle devâm üzre şenâ eyle
Niyâzım sen edâ eyle yanar gönlümde bir âteş

[28a]

- 5 Bu demde sâkit ol Nâṭık murâdın vire ol Ḥâlîk
Olasın rahmete lâyıḳ yanar gönlümde bir âteş

Târîḫ-i Ḥafîd Müftî Pâşâ

mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün

- 1 Bu dem cihâna toḡdı gün gibi pertev aldı
Şulb-ı Emîn-i mîrden tütî bu ḥâne gelmiş
- 2 'Abdurrahmân-ı Kâmî semiy-y-i cedd-i sâmi
İbn-i Emîn Fehmî bu gülistâna gelmiş
- 3 Zilḥicce-i Şerîfe azḫiyye-i münîfe
Ḳadrin bilir ḥalîfe bu hoş zamâna gelmiş
- 4 'Âlem-i fâzıl olsun Kâmî-i kâmil olsun
Şadrında hoş kurulsun 'ömrünce şâna gelmiş
- 5 Bir müjde geldi Nâṭık târîḫ-i cevher itdin
Ḥafîd-i Müftî Pâşâ Kâmî cihâna gelmiş (1256)

Der-Tārīḥ-i Ḥalīl Sırrī Efendi*mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün*

- 1 Müfti bu dem rāzīdir geçmişe māzī dinür
Sen ki bu dem kâdīsın kâdr ile kâra kōnmuş
- 2 Bilmiş idüm kâdrini şimdi bilindi ziyād
Yerini nâr eyledi hâ ile hâra kōnmuş
- 3 Vâkı'da sen gibi zât gelmiş degildi Rüm'a
Dostluk kâdīmī olsun o gül-'izâra kōnmuş
- 4 Kâlbın muşaddık mıdır Sırrī denildi saña
Mes'ud İbn-i Sırrī cân üzre gâra kōnmuş
- 5 Tam tam tanşif edip tārīḥ kıl cevheri
Sırrī Ḥalīl Efendi Diyâr-ı Bekr'e kōnmuş (1272)

Velehu Eyzan*mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün*

- 1 Selīmim geldi bir müjde ile şıdķ-ı kâzâ bulmuş
Ki Erzrūma mülâḥıķ Çıldır u Kefe şafâ bulmuş
- 2 Muḥaşşal maşrıķıñ her bir kâzâsı kendüye gelmiş
Hınıs Tekmân diyü birden güzelce bir nümâ bulmuş

[28b]

- 3 Belī dünyâ teveccüh eylemiş merdâna ḥayrâna
Anı bilmez mi kim seyl-i şu gibi pür-hebâ olmuş
- 4 Beni ḥoşnüd edip dünyâ ki dostum ḥayli yük bulmuş
Ki Aḥmed Şıtkı olduğu şadâkatle cilâ bulmuş
- 5 Behey Nâḥıķ senin 'azliñ saña çok müjdeler virdi
Ser-â-ser dostlarıñ dâ'im ḥaberlerle ezâ bulmuş

Velehu Eyzan

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Efendimden haber aldım efendim kahraman olmuş
Meserret bābı keşf oldu efendim erguvān olmuş
- 2 İçerden hubb-ı muzmerden 'acāyip bir 'alāmet var
Anı izhār ne mümkindür efendim 'ayn-ı cān olmuş
- 3 Şekāhā söylemek mümkün değildir şef hicāb eyler
Hicāb içre hicāb oldu efendim hoş nihān olmuş
- 4 Nedendir böyle işler [tā] ezelden lā-yezāl itmiş
Seni 'aşk içre bil cānā efendim gülsitān olmuş
- 5 Behey Nāṭık seniñ 'aşkıñ mecāz içre haqīkatdır
Anı nādāna keşf itme efendim 'ayn-ı ān olmuş

Bāb-ı Harfū's-Şād

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Dünyāya geldim bir şabī zevk ile buldum çok huşuş
Mektebde ebced-ḥān olup şevk ile buldum çok huşuş
- 2 Hālīk 'ināyet eyledi Rāzık hidāyet eyledi
Luṭfi ḥimāyet eyledi sevḳ ile buldum çok huşuş
- 3 Geldim 'ulūm içre fehīm her demde oldum ben kelīm
Zihnimde her dem müstaḳīm farḳ ile buldum çok huşuş
- 4 Bildim şerī'at bābını buldum tarīkat nābını
Şeyḫ-i hüdā esbābını 'aşk ile buldum çok huşuş
- 5 Nāṭık bu dem derdiñ seniñ "Allāh bir" virdiñ seniñ
Hiç olmadı bürdeñ senin şarḳ ile buldum çok huşuş

Bāb-ı Harfū'd-Dād

99

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

[29a]

- 1 Hağ niçe ten'īm eyledi yüz biñ şükür olmaz 'ivaż
Bir kerre terkīm eyledi yüz biñ şükür olmaz 'ivaż
- 2 Luţfen cihāna gönderip arz üzre raḥmet indirip
İmānla tefhīm eyledi yüz biñ şükür olmaz 'ivaż
- 3 'İlm-i me'ānī hem beyān her demde olmuş Hağ 'ayān
İnsāna ta'līm eyledi yüz biñ şükür olmaz 'ivaż
- 4 Cümle 'ulūmuñ asl[1] hū cümle umūrun aşl[1] hū
Her şeyde tefhīm eyledi yüz biñ şükür olmaz 'ivaż
- 5 Naţık seni itmiş raḥīm ni'metle hem kılmış kerīm
Hem eylemiş ḳalb-i selīm yüz biñ şükür olmaz 'ivaż

Bāb-ı Harfū't-Ṭā'

100

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Ne güzel medḥ-i şenā ḥükm ile olmuş mazbūt
Bu ḳadar zevḳ-i şafā ḥükm ile olmuş mazbūt
- 2 Ne güzel luţf-ı İlāhī ne güzel zevḳ-i cedīd
Bu ḳadar 'avn-i Ḥudā ḥükm ile olmuş mazbūt
- 3 Çünki yazdı o ḳalem kıldı keşīde-i aḥkām
Ne ḳadar 'izz [ü] vefā ḥükm ile olmuş mazbūt
- 4 Bunu vaşf eyleyemez rüz-ı ḥaşirde ḳullar
Ne ḳadar 'afv [u] 'atā ḥükm ile olmuş mazbūt
- 5 Keremiñden umaram Nāţıkā her dem 'afvı
Bu ḳadar şems-i duḥā' ḥükm ile olmuş mazbūt

Bāb-ı Harfū'z-Zā'

101

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 'Aceb şey nakl ider vā'iz 'aceb hizmet ider vā'iz
Ki takṣīr-i eḥādīse 'aceb diḡkat ider vā'iz
- 2 Ki zāhirce meṣīhatdır şerī'atdır ḡaḡīḡatdır
Muṡī' ḡul olur ise 'aceb devlet ider vā'iz
- 3 Ki münkirler ider fikri ki şā'irler ider nekri
Fuzūlī sözleriñ zikri 'aceb rif'at ider vā'iz
- 4 Aña daḡl eyleyen ādem ne bilsin küfr ider her dem
Ki vā'izle olur ḡoş dem 'acep sūnnet ider vā'iz
- 5 Egerçi müftiyem şimdi budur fetvā bil ey hindī
Tevāzu' ile bil fendi 'aceb 'izzet ider vā'iz

[29b]

Bāb-ı Harf'ül-'Ayn

102

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 ḡabbezā şems-i sa'ādet ki bu zav'ın ṡālī'
Eyledi maḡrib [u] maşriḡda nizām-ı vāḡī'
- 2 ḡazret-i pādīşāh-ı munteḡabīdir zātın
Seyf-i şārim gibi her düşmeni eyler ḡāṡī'
- 3 Mesned-i resm-i Resūlīde bulunmaz hemtā
İşte aḡvāl-i pesendīde devā'ī nāfi'
- 4 İtdi bu bendesine ḡoḡca mürüvvet ezeli
Ezeli bī-bedeli cūd-ı sehāsı sātī'
- 5 Nāṡiḡā gerçi seniñ ḡaylice nuṡḡuñ mümtāz
İdemez elḡi begiñ na'tuñı bir bir cāmi'

Bāb-ı Harfū'l-Ġayn

103

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 'Āşık-ı şürîdeler dîdârdan kılmaz ferâğ
Böyledir 'âdet ezelden gözlere olmaz yasağ
- 2 Dilberi ma'sûk görse 'âşık-ı dîvâneler
Eylemez tefrîk fevķ u tahtile hem şol [u] şâğ
- 3 Sem'îne gelmez mi kim dilber şadâsı hûbdur
Bülbül-i sâlik o demde ihtiyârı gül ü bâğ
- 4 Bâğ-ı dehr içre olan 'aşķ-ı haķîķi hem mecâz
Göñli 'âşıklarınla yandurupdur hûb çerâğ
- 5 Nâţıkâ tavriñ ezelden 'aşķ ile ma'mûrdur
Ān[un] için böyle kılmışdır tecellî yüzün âğ

Bāb-ı Harfū'l-Fâ

104

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 'Āşıkların her dem işi ma'sûkdan eyler selef
Zikr-i Hüdâ her dem anı cismiñ kılar mânend-i def
- 2 Meczûb olur maħcûb olur her demde ol mergûb olur
Her anda ol maħbûb olur rûhı anıñ bulur şeref
- 3 Dünyâda ekdiyse eger orda bulur hayl-i zafer
Çünkü yazılmış hayr [u] şer her bir umûr olmaz telef
- 4 Īmânımız nûrı bu dem a'mâlimiz nûr didüm
Erkânımız dürr-i kadem ebdânımızdur bil şedef

[30a]

- 5 Nâţık seniñ hâliñ nedir bālindeki hâlin nedir
Destindeki mâliñ nedir almış cihândan bir kelef

Bāb-1 Ḥarfū'l-Ḳāf

105

Der-tārīḥ-i Vālī-i Muḥāfız-ı Ḳarş ve Vālī-i Eyālet-i Çıldır Ferīḳ Bahri Pāşā
Edāma'llāhu Te'ālā Fī Külli Ġadātü Ve 'İşā'

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Ḥadsiz şükür Allāh'a kim ḥāfız nigehbān eyledi
Ser-ḥadd-i Ḳarş'a verdi şān luṭf üzre bir ḳalb-i daḳīḳ
- 2 Ḳalb üzre ḳoydum ḳalb-i bün baḥr içre gezdi dā'imā
Bābü's-selāmīde görüp ḥubb içre oldum ben ḥarīḳ
- 3 Ḥatta ki seyfū'd-dīnimiz diñ içre elzem olduḡı
'İlm-i ezelden naḳş idüp seyf-i refīḳ sümme'l-ṭarīḳ
- 4 Vāḳı' müşīrimiz bu dem Ḥāfız Muḥammed Pāşā'dır
Olsun muḫaffer dā'imā zabṭ eylesin fecc-i 'amīḳ
- 5 Vālī-i Erzrüm olduḡu vaḳtinde ikrām eyledi
Şimdi mu'arref bulmaḡa el-ān oldum ben Nāṭīḳ
- 6 Ḥaḳḳā cihānıñ aşl-ı ḳalb gönlüm müyül oldı size
Bu bir ḳaziyye dā'imā bürhānımız olmuş ḥaḳīḳ
- 7 Ḥattā vesīle eyledim bunca kelāmı söyledim
Ḥaddimce iblāḡ eyledim luṭfuñ seniñ dürr-i anīḳ
- 8 'Arz etdim ol sulṭānıma Ḳarş içre ol dermānıma
Virsin ziyā bürhānıma olsun cihānda ḥoş şefīḳ
- 9 Ḳıldım du'āmı her seḫer versin saña dünyāca zer
Dā'im saña zerrīn-kemer tevfiḳiñi ḳılsın refīḳ
- 10 Nāmıḳ gibi 'ārif saña her demde gelsin pāyiñe
Virsin ziyā[yı] şānıña her demde ol Ḥaḳḳ-ı ḥaḳīḳ
- 11 Nāṭīḳ bu dem cevher tōküp tārīḫiñ oldı bedr-i tām
Ḳarş Vālisi bīl ḥālişā bil Bahri Pāşā ez -ferīḳ (1255)

Der-Tārīḫ-i Ḥafīd Ḥasan Aḡa

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

- 1 Şenâ şadrında biñ ḥamd olsun işrāk
O yezdān ki emess etdi ifrāk
- 2 Yaradılmışdan a'lā oldu insān
“Leḡad kerremnā” āyetine sen aḡ

[30b]

- 3 Ḥuşūşā 'ālem-i kübrā dinildi
Bu deryādır 'ilimden olmasın 'aḡḡ
- 4 Ser-ā-ser 'ilm-i ḥikmetdir bu 'ālem
İder nāzır olan bundan çü tiryāk
- 5 'Acebdir ḥalk-ı 'ālem soñra ervāḥ
Nümāyān ḡıldı püştünden o Ḥallāk
- 6 Ve ile'l-ḡā olur raḡm-ı pederden
Ana raḡminde bir cism oldu ıtlāk
- 7 Ḥurūcunda tamām oldu anı gör
Bütün 'ibret-nümā eyler o ḡallāk
- 8 Velīkin söylesem bir ḡoş ḡaberdır
Yemenden geldi bir ḡāmīd-i eşḡāk
- 9 Ki şevvāl-ı şerīfiñ āḡerinde
ḡalanda üç gün oldu ez ḡāk
- 10 Ḥudā 'aşḡında Ḥāmīd Beg dibāc-dād
Bunun tārīḡidir sen etme ilḡāk (1228)
- 11 Uzun 'ömr ile ḡılsın anı dil-şād
Ḥasan ceddiyle olsun ḡaccı esvāk
- 12 Ḥudā rāḡında olsun ḡoş meveddet
Virilsin 'ilm-i māl cümle āḡāk

- 13 Denildi cum‘a günü hep bu sözler
Behey Nâṭıķ saña da geldi inṭâķ
- 14 Gürüh-ı nâsla süflâda koyma
Hemân bizleri it i‘lâya eṭbâķ
- 15 Seniñdir ḥükm-i ḥikmetler İlähî
Menâbir üzre et bizlere infâķ

107

Velehu Eyzan

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ey gönül bir derde düştün derdinün dermânı yok
‘Aciz u biçâre kaldın yârden iḥsân yok
  - 2 Vâkı‘â kârîñ maḥabbet eylediñ ifrâṭile
Rûz [u] şeb yoktur qarârîñ sözi çok fermân yok
- [31a]
- ‘Aşık u ‘arif olanlar bellidür sevdândur
Ḥâşılı derde giriftâr olmayan imân yok
  - 3 Bir ‘acâyib şüphedür ḥall olmadı bir kimseye
Ṭab‘-ı ma‘şûķ dūr olur mağzûb olur mihmân yok
  - 4 Nâṭıķâ nitmek gerek bu rağm[ı] yok dil-sâdeye
Bâb-ı Mevlâ‘da du‘â kııl ‘aşķa dâ‘ir şân yok

108

Velehu Eyzan

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Vâlih ḥayrettedirler ins ü cinn ittifâķ
Çarḥ-ı kecrev dehşetinden eylemişler iftirâķ
- 2 Kimisiñ teşne gürisne eylemişdir der-cihân
Kimisiñ şadr-ı mu‘allâda uzatmış baş ayak
- 3 Nâzır-ı ḥikmetde bilmez aşlâ anıñ remzini
Sâ‘il-i ḥikmet bulunmaz neylesin ehl-i vişâķ

- 4 Hem celīs-i şer‘-i ğarrā’ ol re’īs-i şeyh [ü] şāb
Aña da olur zevāl şaffeden eyler ırak
- 5 Nāṭıķı sen daħı aña her kemālātın benān
Bir zevālātın bezz kim eyler anı inşıkāk

109

Velehu Eyzan

mef‘ülü mefā‘ilün mef‘ülü mefā‘ilün

- 1 Bir bende beyān eyledi ol derd ile sābık
Bir sā‘at-i merğübdedir ğamları lāşık
- 2 Her bir feraħın āħir-ı ālām-ı keder dur[ur]
Her bir kederin āħir mesrürile lāħık
- 3 Sāz ile feraħ şubħ ‘ile mevzūna yetiptir
Şatūr-ı cihān tellerini eyledi fāriķ
- 4 Bu çarħ-ı dilirāne dönüptür başımızda
Yā dāne haşnhaş yā nūr ile şāhiķ
- 5 Hāşılı müsāvide durur ğam ile feraħlar
Her ne olur çiftlidir sākit-i Nāṭıķ

[31b]

110

**Der-Tārīħ Veliyyü’n-Ni‘am-ı Ādemīyan Şeyhü’l-İslāmü’l-Mufahhāmü’l-
Müşār-ı Bi’l-Benān Edāmallāhu Te‘ālā Hükümühu ve Saltanatühu Fī-
Nihāyeti’z-Zamān Ve Fī’l-‘Uķbā Eskena’llāhu Te‘ālā Maħbütu’l-Cinān Āmīn
Yā Müste‘ān**

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Hābbezā şad hābbezā evlād-ı ādem hābbezā
Nesl-i pākinden mükerrrem eyledi nev‘-i naṭıķ
- 2 Vāķı‘ā sultān-ı ‘ālem mecd-i iķbāl şāħibi
Cümle erkānın muazzam eylemiş İzid şefiķ

- 3 Seyyimā bu dehr-i devvāre verir ziynet bu dem
Şeyḥ'ül İslām-i mufahḥam reh-nümā şer'-i ferīk
- 4 Vākı'ā sem'-i faḳīri bende-i nā-çiziñe
Çün uruldı ḥüsn-i ceng söylerim nazm-ı daḳīk
- 5 Ḥāk-pāy-ı devletiñ yüz sürmege yokdur mecāl
Ḥizmet-i fetvāda emriñ üzre oldum ben 'atīk
- 6 Muḥtaşar kılmaz belāgatda seniñ eṭvārını
Aṭvel olmuşdur feşāhatda kelāmıñdır anīk
- 7 Çün durur muhtārdır etdi ḳahistān[ı] mekān
Olmadı eşbāhınıñ kıymetde mānend-i şaḳīk
- 8 Şarf kıldım naḥv-ı cān eyledim taşdıḳ-i ḥaḳ
Eyledim ādāb ile tavzīḥ u tenḳīhiñ berīk
- 9 Vākı'ā işbāt vācipdir efendimden bu ḥāl
Eylemiş dolāb-ı çarḫı şerḫ çekmenin saḫīk
- 10 Eyledim 'ālemde tibyān üzre bir rūḥu'l-beyān
Cān verir ḳadd-ı Tūbā'dan tefsīr-i zātındır ṭabīk
- 11 Āsitān-ı devleti itdi bu dem mişkāt-ı nūr
Ḥikmet-i Bār[ı] Ḥudā'dır itdi devrān-ı şevīk
- 12 Elli beş tāriḫiniñ devrinde bu ḥālḳa beguş
Eyledim taḳrīz-i ebyāt birle taşnīf-i şadīk
- 13 Ḥazret-i sultān-ı 'ālem Ḥazret-i 'Abdūlmecīd
Eyledim taḳdīm birle oldı maḳbūl-ı şerīk
- 14 Ol vaḳitden ḥazret-i zātına itdim meylimi
Üskūdār'a geçmedi esbim o dem ḥavf-ı ğarīk
- 15 Ḥāşılı meyl-i ezel vardır bu dā'ı bendeñe
Anıñ için eylediñ me'zūn-ı fetvāda nemīk
- 16 Eyledim te'hīr birle 'arz-ı ḥālim ḥazretā
İctisār itmez bu ğill-ı aḫḳari bāb-ı şehīk
- 17 'Özrümü maḳbūl tut sensin kerīmü bin kerīm
Şeyḥ'ül İslām-ı mu'azzam eylediñ dehri raḳīk

[32a]

- 18 Nâṭikâ cevherlü târiḥ söyledin hikmet gibi
Geldi bürhân şeyḥ'ül İslâm Aḥmed 'Ârif-i ḥaḳîḳ (1262)
- 19 Farḳdân durdukça devrân itdüre iḳbâlini
Şems-veş olsun cihânda ṭâli'i hikmet vefîḳ

111

Târiḥ-i Rızâ'ie

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Kıldın efendim her zamân luṭf eyledin insâna sen
Verdim saña bir 'arz-ı hâl vaşf üzeredir ol şâna baḳ
- 2 'Azl ile mevşûf olmuşam râḫatla bir ḥân olmuşum
Lâkin biraz dîn almışım vaḳtinde gel dermâna baḳ
- 3 Erzrûm'a sen mollâ kılup himmetle ḫoş a'lâ kılup
Devletçe bir esmâ kılup levḫinde sen fermâna baḳ
- 4 Çünküm ezel kıldı sizi mâliye üzre ḫoş re'îs
Ḥizmet bize târiḫde lafz üzre ol meydâna baḳ
- 5 Cel murḡ hep târiḫdir lafzın gözet ṭayerâne baḳ
Geldi bu dem devlet ḳuşu her demde sen raḫmâna baḳ (1273)

112

Der-Târiḥ-i Vâlî-i Ḳarş Serḫadd-i Manşûr Sa'âdetlü Taḳiyyüddin Pâşâ Sellema'llâhu Fi'd-Dâreyn, Âmîn

mefâ'ilün mefâ'iün fe'ülün

- 1 Mülâzımdır münâsipdir efendim
Ki fetvâ birle geldi merd-i esbaḳ
- 2 Fünûn içre mücerreb zât-ı 'âlî
Ḥalep şehrinde oldı âl-i elyaḳ
- 3 Ki gördüm Erzenü'r-Rûm içre anı
Mükemmel her ṭaraf olmuş muvaffaḳ

- 4 Ki düşmenden alınmış arş'a gitdi
Güzel ta'mir idüp olmuş muṭabbak
- 5 Ezel müfti imiş her anda müfti
Ki fetvā ma'nisi aqvā hüve'l ḥak
- 6 Bu müfti söyleşür dilden efendim
Ki nev'iyyet ola her dem muḥakḫak
- 7 Ki yetmiş üç tamāmı oldu cānā
Bize himmetleriñ olsun müvarrak
- 8 Kerem eyle bu hāl üzre efendim
Ki bāb-ı 'azl giymiş Nāṭık evfaḫ

[32b]

- 9 Çıkar bir müjdecı söyler efendim
Mücevherdir bu tāriḥ söyle enṭak (1273-1 iḥrāc 1272)
- 10 Sezādır her zamān serḥadd-i arş'a
Ṭaḫıyyüddin Efendim pāşā ez ḥak

Bāb-ı Ḥarfü'l-āf

113

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

7 فَمَا جَا قِرطَاسٍ وَفَضِحَ مِنْكَ يَا صَادِقٌ | بَعَثَتْ مَعِينَهَا فَحَظَّظَتْ عَلَى الْإِدْرَاكِ

8 فَارْتَوَى اللَّهُ الْبِقَاؤُكُمْ عَلَى الْأَعْمَالِ بِالْإِخْلَاصِ | بِرَجَائِي مِنْكَ يَا دَائِي فِرَاعِ أَنْتَ بِالْإِشْرَاكِ

9 فَتَقَصَّرَ زَيْبٌ مَكْتُوبِي فَإِنَّ الْقَصْرَ يَا تَاطِقُ | مُقْبُولٌ لَدَى أَهْلِ الْبِلَادِ مِثْلَهُ لَأَسْتَكُ

114

Velehu Eyzan

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Şabra qarârım qalmadı n'itsem gerek öpsem gerek
Luţf-ı murādım qalmadı n'itsem gerek öpsem gerek
- 2 Manzûrdur mergûbdur maĥbûbdur maţlûbdur
Şân bu cihânın ĥûbudur n'itsem gerek öpsem gerek
- 3 Nâzik bedendir fî'l-ezel yoĥdur cihânda bî-bedel
Ṭab'ında vardır bir cedel n'itsem gerek öpsem gerek
- 4 Zannım budur ki var 'acâb lâkin ĥaĥîkat pür-ĥicâb
'Âlemde olmuş âfitâb n'itsem gerek öpsem gerek

[33a]

- 5 Nâţîĥ seniñ ĥâliñ nedir bâlindeki ĥâlin nedir
Yâdındaki mâliñ nedir n'itsem gerek öpsem gerek

115

Velehu Eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ĥayl-i zamân yârân ile mest idik
Gözleri burĥân ile hem-dest idik
- 2 'İşve-i ger şemme vü ger şad cihân
Ĥaşları fermân ile biz râst idik

- 3 ‘Aşr-ı ‘aşîrâna çıkar demdeme
Büse zenaḥdân ile biz [de] mest idik
- 4 Gerçi bu dünyâda olur bî-vefâ
Dâ’imâ büryânla biz hest idik
- 5 Nâṭikî fikr etme gül encâmını
Cezb-i ḥulûş-ḥân ile biz dost idik

116

Velehu Eyżan

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1 ‘Aşıkîñ ma’sûkına cânın fedâ itmek gerek
Ḥazret-i ma’sûkıdan gelmez cevâb n’itmek gerek
- 2 ‘Aşk bir şeydir ki kılmış şâhibiñ a’mâ-ı aşamm
Öyle bir vâdiye sevķ eyler ki görmez sen[i] terk
- 3 Gerçi ma’sûkıñ ezelden nâz u istiğnâsı var
Bâb-ı ‘aşkıñ şemsidir aşlâ kabûl etmez serek
- 4 Bildüğüm her demde ma’sûķ ‘âşıkîñ eyler heves
‘Ayn-ı mestür olduğundan eylemiş setr-i ḥarek
- 5 Nâṭikâ bu faşl-ı ‘aşkı ezce tafşîl eylediñ
Çokça taḥkîķ olsa cânâ ṭoldurur yüz biñ merak

Bâb-ı Ḥarfü’l-Lâm

117

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1 Şevķ-i nûrundan kuruldı cümle mevcûd yâ Resûl
Mevlidinde oldu mefrûķ küfr ile ehl-i kabûl
- 2 Hem dahı buyruldu ḥaķķında ki “levlâk ey şefî”
Sen kıl ey şâhib-şefa’at bizleri kılma melûl

[33b]

- 3 Gerçi var her bir neb̄ide mu‘cize ey ehl-i ḥaḳ
Meci‘-i sensin ḥabībim olmasan olmazdı yol
- 4 Ādeme emr ile ta‘zīm sizlere maḥşūş şalāt
Hem daḥı mi‘rāc Ḳur‘ān cümle virildi kemül
- 5 BİL şefī‘im ḳapıña yöneldi Nāṭıḳ kemterin
Rūz-ı maḥşerde şefā‘at itmek ister senden ol

118

Velehu Eyzan

müstefilātün müstefilātün

- 1 Vāḳı‘da yaḳdı ‘ālemde baḳdı
Seyrāne ḳıḳdı ‘ālim u fāzıl
- 2 ‘Aşrında ḥaydar dīninde ḥoş er
Vāriş-i peygamber her ‘ilm-i ḳā’ıl
- 3 Dünyāda ḳalmaz girdāba girmez
Enḥā’-ı meyyāz kāmil mükemmel
- 4 Nāṭıḳ da bu dem dürler döküpdür
Devrāne ḳıḳdı tāriḥe nā’il
- 5 Meşhūr Gürcü Aḥmed Efendi
Bāḳi cināna merḥūm-ı dāḥil (1266)

119

**Ḳaşıde-i Murabba‘ Ber-Tāriḥdir. Def‘a-i Şāniye ve Sitāyiş-i Vezīr Bī-
Nazīr ve Dilīr-i Ḥātem-Tedbīr Vālī-i Eyālet-i Van ve Muḥāfız Ehl-i İmān
Devletlü ‘İnāyetlü Merḥametlü Velī’ü-Ni‘am Tīmūr Ziyā Pāşā İrādullāhu
Bi’l Ḥayri Mā Yeşā**

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ḥabbezā vaḳt-i mübārek oldu ādem gibi bil
Destgīr-i ehl-i İslām oldu tācım gibi bil
Luṭf idip serḥadd-i Van’a oldu merhem gibi bil
Van’a Tīmūr Pāşā manşūb oldu Ḥātem gibi bil

- 2 Vâkı'â derk eyledi ser-'asker-i şâhib-kırân
Muḥliş-i sultân-ı 'adlî eyledi bir hoşça şân
Bildi bir şâhib-şecâ'atdir vezîr-i nüktedân
Van'a Tîmûr Pâşâ manşûb oldu Hâtem gibi bil
- 3 Gerçi sabıqda dilâverlik sehâvet-şândır
Ser-te-ser ma'lûmdur hem bir mürüvvet kânıdır
Aşl-ı pâki söylenir kim bir şecâ'at hânıdır
Van'a Tîmûr Pâşâ manşûb oldu Hâtem gibi bil

[34a]

- 4 Vâkı'â me'mûr olup etdi gâzâ küffâr ile
Bâyezîd üstünde kıldı ceng-i ḥarbi nâr ile
Niçe ḥil'at niçe ḥârçlık virdi kesb-i kâr ile
Van'a Tîmûr Pâşâ manşûb oldu Hâtem gibi bil
- 5 Çok zamândandır efendim ḥüsn-i ülfet şüreti
Bâ-ḥuşûşâ Ketḥüdâ Fâzıl Beg'in var ḥürmeti
Siz vezîr-i 'âlî-şânın hoş olurmuş himmeti
Van'a Tîmûr Pâşâ manşûb oldu Hâtem gibi bil
- 6 Bir du'â hengâmıdır Nâṭık du'â ile müdâm
'Âdet-i nâşih ezeldendir du'ası bedr-i tâm
Ḥazret-i Mûsâ gibi itsin 'adûya intiḳâm
Van'a Tîmûr Pâşâ manşûb oldu Hâtem gibi bil
- 7 Şi'r-i ṭab'ım ḥâliyâ nâbîbilenür ḥâminlenür
Ehl-i mîzâna bu dem şevkatlenür ḥâmîlenür
Ol Ziyâ Pâşâ pesend itdikte ol ḥânîlenir
Van'a Tîmûr Pâşâ manşûb oldu Hâtem gibi bil
- 8 Gerçi şî'r inşâsına nâdim idüm çokdan berü
Cevherin ḳadrin bilir buldum da oldum ḥub-rü
Şâhib-i seyf-i ḳalem gördümde itdim ser-fürü
Van'a Tîmûr Pâşâ manşûb oldu Hâtem gibi bil
- 9 Böyledir resm-i ḳadîmim siz bilesiz sâbıḳâ
Bâb-ı luṭfundan işâret oldu bir dem Nâṭıḳâ
Söyledi cevherlü târîḥ yâd olunsun lâḥikâ
Van'a Tîmûr Pâşâ manşûb oldu Hâtem gibi bil (1248+1 1249)

Velehu Eyżan*fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün*

- 1 Bilinen hep o olur ğayr degil
Söylenen hep [o] olur ğayr degil
- 2 Bir hayāl ile hayāl itdim anı
Görünen hep [o] olur ğayr degil
- 3 Baña tebşir olunur her demde
Saña nāzır ol olur ğayr degil
- 4 Ne belādır ne kazādır cānā
Ne zamān vuşlat olur ğayr degil
- 5 Kūşe-i vaħdete şaldıñ beni sen
İşte vāħidle o olur ğayr deĝil

[34b]

- 6 Böyledir 'ādet-i 'aşq ey Nāṭıq
Sevdügin Aħmed olur ğayr deĝil

Velehu Eyżan*fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün*

- 1 Ey sürürüm zaħm-ı bāliñ sālīb ol
Lafz-ı fikriñ nef' yokdur rākib ol
- 2 'Irz u nāmūs şüphe var
Deşt-i ma'nide bugün sen ĝā'ib ol
- 3 Guşt-i 'ālem semm-i kätil olduĝuñ
Lafz-ı nāķış sözlere baķ kätib ol
- 4 Bī-nizāmdır tedbīr-i 'ālem bugün
Nefs-i teħbīs hem ħalāşı kāsib ol

- 5 Oldı ferzâne dahı zālimleri
Şerr[i] dāfi‘ hayr-ı haqqā cālib ol
- 6 Kendi hālīñ zıkr kılsa dānā bil
Rüz [u] şeb der-i kemāle rāğıb ol
- 7 İtme Nātıķ bunca taṭvīl zeylini
Sa‘dī’nin bir bir kelāmıñ cāzib ol

Bāb-ı Harf’ül Mīm

122

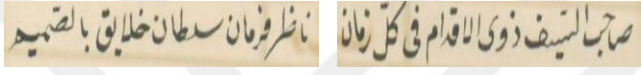
Der-Tārīh İcrā-yı Fermān-ı ‘Ālī Sitāyiş Devletlü Ser-‘Asker Cānib-i Şarķī Metin İbn-i Zamānedir

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Hamdüli’llāh sāye-i ‘adlıde ‘adl oldı bu dem
Hażret-i Sultān Maħmūd emridir emr-i ‘amīm
- 2 Pādişāh-ı ‘ālem oldur zıll-i İzid dā’imā
Hādım-i şer‘-i nebīdir hūkmidir hūkm-i cesīm
- 3 Hem ferīd-i dehrdir eslāfına sabıķdır ol
Görse ecdādı anıñ der-āferīn merd-i heķim
- 4 Maşrık-ı rüy-ı menāzil maṭla‘-ı envār-ı hū
Kuvve-i ṭab‘-ı bülendi maṭaf-ı feyz-i kerīm
- 5 Muntazır pīr-i haķīķat merkez-i şafvet-nümā
Hep kerāmetden eşerdir kıldığı emr-i kavīm
- 6 ‘Asker-i maşūr ile maşūr ider mesrūr ider
Bir tefe”ül der ki haqqā hep işāret müstaķīm

[35a]

- 7 Bā huşuş eyler ‘imāret bir vezīr-i nüktedān
Emr-i ‘ālī üzre her dem cānib-i Şarķı na‘im
- 8 Tarz u ṭavrı dil-keşi rāğıblanır gāliblenir
Şüret-i tedbīrine taḥsīn ider merd-i fehīm

- 9 Māye-i himmetleri ehl-i vefāyı mest eder
Bir himāyetgāndır tiryākdır kalb-i raḥīm
- 10 Muḫtar-ı bedr eşkiyā leyl u nehār ḥavfīn çeker
Kıpladı āfāk-ı ūti mişlidir anıñ ‘adīm
- 11 Çok zamāndan sem‘-i nāsı olmadı mefrūğ-ı seyl
Böyle bir pāşayı ḥazret böyle bir merd-i ‘alīm
- 12 Erzenü’r-Rūm vālisi ser-‘asker-i şark-ı metīn
Ol Sa‘īd Pāşā Meḥemmed Ḥazret-i Ğālib Fehīm
- 13 Emrine fermānına cümle ahālī virdi cīd
Dört taraftan emr ider cārī olur mīr-i za‘īm
- 14
- 15 Bir işāret kıldı maḥfī cümle bāğī bağlanur
Emrine cümle ‘aşā’ir oldular rāğıb ḥamīm
- 16 Ehl-i Muş Muş iken tedbīrine virdi revāc
Şeyḫ Aḥmed Pīr Pāşā eyledi kıldı ḥekīm
- 17 Her taraftan mā’i cārī gibi ‘asker gönderir
Gürcü oğludur delibaşısı Muş oldu sakīm
- 18 Her saḫāmet ‘āsīye olsun ilā yevmü’l kıyām
Emir sulṭāna ‘itā‘at etmedi oldu le‘īm
- 19 ‘Askeri ser-‘askeri ḡāyetde diḫkat eyledi
Çünkü Bitlis’e firār itdi o iblis-i recīm
- 20 Ḥāşılı itdi firār-i tārik-i evṭān olup
Çünkü zoru gördü çıkdı mār-veş gördi caḫīm
- 21 Şüphesiz buldı belāyı çünki maṭrūd oldu ol
Ḥamd-ı bī ḥadd-kerdeyim ez-behr-i teb‘īd-i eşīm
- 22 Bu mübārek vaḫtde gelbi baña şevḫ ü cedīd
Raṭb-ı aḫlām eyledim itdim neveşt oldum raḫīm

- 23 Baħr-ı tab‘ım cüş ider gördükde rüy-ı fırsatı
Şâfdır ayîne-i albim bu dem oldu besim
- 24 Cevher-i elfazımı sev eyledim ol zâta kim
adr[i] âlîdir anıñ her dem ider lu-ı kerim
- 25 Hıyl-i demdir bende-i meksür küsur-ı zilletim
Hâlimi ‘arz idecek sensin efendim ol raım

[35b]

- 26 Bu sebepten bir sebep peydâ olup kıldı vedüd
Nukum ihdâş eyledi tebyinini oldum resim
- 27 Sâbıa Muş Vâlisi zıdd-ı selim itdi haa
ahr-ı sulana sezâdır ‘aıbet olsun remim
- 28 Beste-sine beste-dest alsın harr-ı lâgar gibi
Bulmasın aqlâ murâdın ser-nigün olsun semim
- 29 Nâıkâ ilhâmdır pâşası tar oldu bu dem
Yeñiden ber-târı oldu hayin devlet-i selim(1242)
- 30 Savet-i Gâlib Sa‘id Pâşâ anı itdi zebün
Dem-be-dem gâliblii virsin aña İzid ‘azim
- 31 Tüg-ı sancâı dem-â-dem hayra olsun inkişâf
Pâdişâh-ı ‘âlemiñ yektâsıdır alsın adim

123

Velehu Eyzan

mef‘ülü fâ‘ilâtün mef‘ülü fâ‘ilâtün

- 1 Haa ki enseb olmuş sülûkı yerde düşmüş
Büyâdı bürde düşmüş himmetle kıldın i‘lâm
- 2 Erâfdır murabba‘ acârdır murabba‘
Eşcârdır murabba‘ şefatle kıldıñ ikrâm
- 3 Hâcı Hüseyin Efendi ‘Ârifler ercümendi
Cümle cihân begendi hayrâta kıldım idâm

- 4 Cāmīler iki oldu ṭālī'ler iki oldu
Dāfī'ler iki oldu ṣānī'i kıldın i'zām
- 5 Dört mezhebi gözetmiş Nāṭıḳ bu demde tāriḥ
Cāmī Efendi şabr-ı cāmī'i kıldım itmām (1239+4 ilḥāk 1243)

124

**Der-tāriḥ Mīr-Alāy Süvārī Maṣūre-i Ḥāssa 'Atūfetlü Selīm Beg
Ḥāzretleri**

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Çünkim yazıldı ez -zel kıldı tecellī lem-yezel
Ni'metler oldu bī-bedel şükr eyleyen olsun fehīm
- 2 Çokdan beri sırdāşımız ya'nī ṭarīḳatdāşımız
Naḳşiyye-bend ḳardāşımız olsun cihānda hoş-faḥīm
- 3 'Alemler olmuşdur ḳarīn pīr-i cihān olmuş rehīn
İtdi müşīrān āferīn olsun seḫavetle kerīm
- 4 Vāḳı'da kevkeb sa'd olup dostluḳda merd-i ferd olup
Düşmāna şī'r-i serd olup olsun şecā'atle fatīm

[36a]

- 5 Tahrik-i aḳlām eylediñ tebşīr-i i'zām eylediñ
Vā'izce i'lām eylediñ resmince olsun çün besīm
- 6 Çünkim maḳaddem ḳul ile Erzrüm'a geldi ḳavl ile
Oldı merātip 'avl ile ḳāyim-makām mīr-i selīm
- 7 Cālib-i ḳulüb ārifān cāzib-i sudūr ārifān
Ḳıldı du'ā-i şādıḳān güller müdām olsun şemīm
- 8 'Oşmān Pāşā çün müşīr ṭālī'ce nūrı pūr-münīr
Himmetle kıldı bir emīr durduḳca olsun pūr-na'īm
- 9 Çıkdı ḥasūduñ gözleri tāriḥ-i Nāṭıḳ dir cesīm
Mīralāy oldı Selīm Beg oldı himmetle ḳasīm (1257-2 iḥrāc 1255)

Velehu Eyzan*mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün*

- 1 Beni bend eyledi zincir-i 'aşkıım
Bu dem mestür olur testir-i 'aşkıım
- 2 Cefalar dā'imā derkār olupdur
Şafalar bu durur taşbır-i 'aşkıım
- 3 Egerçi 'ālem-i lāhūta varsam
'Aceb tedsir ider naḥir-i 'aşkıım
- 4 Belı server bu fenniñ de'bi ey dil
Velākin keşf ider tenvin-i 'aşkıım
- 5 'Acāyib Nāṭikā ma'lūmuñ olsun
Vücūdum ser-te-ser taşvir-i 'aşkıım

**Der-Tārīḥ-i Tevcīh-i Eyālet-i Erzrūm Maa'-mülḥikāt Ber-Müşir
Mufahḥam'ül -Hac Ḥalil Kāmil Pāşā**

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Ne güzel şems-i sa'adet-i şeref virdi ziyā
Ne güzel maḳdem-i teşrif ile maşriḳ-ı mevsūm
- 2 Bu ne hikmet bu ne devlet irişür İzid'den
Mecd-i iḥsān-ı mecid eyledi sultān meşmūm
- 3 Feraḥ-ı ehl-i diyānet daḥı cümle nāsıñ
Bulunur ḥāl ile müştakbel oldu ma'lūm
- 4 Bu ne cezm üzre şiyānet idegördi sultān
Ne kemāl üzre bu ḥullet bulagördi Erzrūm
- 5 O vaḳt bu ḳaḫt-ı ḡalā ile bu şarkın hāli
Ne 'aceb mest ile maḥmūr idi 'ālem-i maḡmūm

[36b]

- 6 Şükür ol Hâzret-i Sübhân'a ki kıldı esbâb
Ne güzel kâmil-i dîn ü diyanet-i mefhûm
- 7 Ne edâ üzre teselsül olagör rey-i ni'met
Sebeb-i maḥẓ luṭf birle olundı maḥdûm
- 8 Ne disem medḥi sezâ oldı belî medḥi sezâ
Bu sene meşreb-i Pâşâ'ya kıldındı ma'mûr
- 9 Hele bu ḥayr zamân üzre açıldı nuṭkum
Ḳutlu gün belli olur ṭoḡduḡı vaḳt mefhûm
- 10 Bu müşîr üzre bulundı nefsi Hızır Nebî
Anıñçün ḥazar-ı nebâtât ile dünyâ mekmûm
- 11 'Andelîb üzre şafâ geldi terennûm kıldı
Vaḳt-i gül üzre bu sünbül ola gördi mebsûm
- 12 Ne 'aceb seyr ü sülûk birle bedî'ü'z-zamân
Ne ma'âni ne beyân üzere kılındı maḥtûm
- 13 Gerçi muḥtâr-ı şihâḥ üzre düşerse tavzîḥ
Çarḥ-ı nüh-ṭâka müsâvî bu mişâli mûkerrem
- 14 Ḥabbezâ Hâzret-i Pâşâ-yı veliü'n-ni'met
İftihâr-ı 'ulemâ bâ'ış-i aḥsâ-yı 'ulûm
- 15 Âşaf-ı kâmil-i ser-'asker-i şarkîde nizâm
Eyledi Muş ile Van Çıldır-ı Ḳarşı maṭ'ûm
- 16 'Ömr-i eyyâmıñ efendim daḡı devlet iḳbâl
Eylesün Hâzret-i Hâḳ ṭül-ı feraḥla medvûm
- 17 Câmı Firdevs-i nizâmı daḡı kâmil-i râḡıb
Görse bu nazmımızı medḥe sezâdır merkûm
- 18 Çıkaḡör mâh-ı naḥrden yigirmi iki tamâm
Ne güzel ta'miyedir Nâṭıķî kıldı melzûm

19 Düşürüp Beg gibi lafzı bu mücevher târîh
Halîl Kâmil Pâşâ müşîr-i Erzenü'r-Rûm (1257)

20 Tûğ-ı iqbâlin efendim açıldı her sâ'at
Düşmenin düşe ayağa ola rûzı ma'dûm

127

Velehu Eyzan

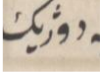
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hâbbezâ ser-'askeri aq̄târ-ı şarkın rehberi
Eyledi sūd üzre hük-m-i 'izzetin kıldı tamâm
- 2 Vâkı'â şânî bulunmaz ol Kemâl u 'izzete
Hüs-n-ü te'lîf eyleyip kıldım merâm üzre maqâm

[37a]

- 3 Dâ'imâ es-sulhu hayr lafzının mantûkını
İtdi icrâ-yı haqîkat tav'-ı sultâna kıyâm
- 4 Gerçi hüssâdın ezelden kavildir lâ şey'ü fih
Kavl-ı mecrûha bakılmaz oldu mesdûd'ül hıyâm
- 5 Vâkı'â ibn-i vezîr şâhib-kâlem-i şâhib-'ilm
Nazm-ı tab' üzre livâ Ahmed vezîr verdi nizâm
- 6 Çekdi manşûr 'askerin gördü itâ'at bâbına
Oldı manşûr oldu mesrûr oldu maqbûl'ül fihâm
- 7 Çok zamândan darb-ı emşâldir efendim söyledim
Bâb-ı ibrâlarda dinmez şu şabûna oldu râm
- 8 Çünkü üslûbun bilürsin düşmen eyler zebûn
Çün buyurmuş ol benî'ül hüdât harb tamâm
- 9 Nâtıka tab'ın ezelden böyle tıbyân eylemiş
Çün yeri geldikde söyler naşş-ı burhân Hüsâm
- 10 Dâ'imâ kılsın muzaffer ol müşîr-i Kâmili

Eylemiş 'izzetle tekrīm ehl-i 'ilme şubḥ u şām

- 11 Sūr ile için cevherli tārīḥ Nāṭıķā
Gördi 'İzzet Pāşā virdi şulḥ ile taķrīr-i 'amm(1259)

128

Velehu Eyzan

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Nāṭıķā Vehbī senin teline niçin tokuna
Dimezem Vehbī'ye şā'ir bilemez bişmiş ḥām
- 2 Ğālibā serr-i bükān dehlīzine geldikde
Baş açık yālin ayak bulmadı iḥrām
- 3 Nāṭıķā Vehbī senin şı'rine nīm-poḥte demiş
Ne 'acep beyze-i nīm-poḥtemi ükl itdi tamām
- 4 Vāķı'ā medresedir zat-ı müderris olana
Ne güzel emkin Ṭursuna maķām oldu maķām
- 5 Ben anıñ yerine zıkr eylemeye 'ār itdim
Nefs-i merhūne gibi kendisi ḥabs oldu cüdām
- 6 Maḥlaş kendisi ma'lül ezel oldu tez el
Kaķb-i anın ola mürci' bed nām
- 7 Nāṭıķā Vehbi sana söyledi kıl şı'ri ḥarām
Bu hicv-i nām ḥarām ibn-i ḥarām ibn-i ḥarām

[37b]

129

Velehu Eyzan

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Şeh-i devrān yār zann itdim
Dil-i pür-derd kār zann itdim

- 2 Çünkü ebrûları bîl kıavs-ı kıuzah
Anı çeşmimde nâr zann itdim
- 3 Gonce femin görünen lü'lü-ter
Bâğ-ı hüsnün şümâr zann itdim
- 4 Sırr-i 'aşk üzre perçem-i pâkın
Ten-i mermerde mâr zann itdim
- 5 Gelecek meclis[e] nâz içre o hûb
Taleb-i tablî kibâr zann itdim
- 6 Ne güzel bâğ-ı belâgat şi'rin
Anı tanzîr-i 'asâr zann itdim
- 7 Nâţıkâ va'd-i dilberi her dem
Yeri geldikde yesâr zann itdim
- 8 Enver-i nûrını etsin izhâr
Yetişir bende vaķâr zann itdim
- 9 Hele terk etmişken şi'r bütün
Bu kıadar nazm kıumâr zann itdim

130

Şûret-i Mektûb

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Hüdânın ism-i pâkın yâd kııldım
Bihamdillah güzel mu'tâd kııldım
- 2 Şalât ile selâm dâ'im olsun
Huzûr-ı Muştafâya zâd kııldım
- 3 Benim oğlum Hüseyn şarkı bu dem
Bu mektûbunda ben i'bâd kııldım
- 4 Su'âl-i hâţırım cümle yerinde
Velîkin çok zamân a'bâd kııldım
- 5 Nedendir böyle sizde bizde teb'îd
Vefâsızdan 'acep feryâd kııldım

- 6 Bizim taḥīrimiz faşl u bâde
Kızım işmetle çok nâşâd kıldı
- 7 Buyurdu bâb-ı raḥmân serî'â
Şefî'i aḥret-i imdâd kıldım

[38a]

- 8 Benim aşla kuşurum yok efendi
Niçün hiç sormadın eşdâd kıldım
- 9 Selâm olsun saña cânım efendim
Güzel elfâz ile irşâd kıldım
- 10 Süleymân-ı zamânım dilsüz pâyeye
Güzel mektûb ile ifrâd kıldım
- 11 Bu gönlüm münkesirdir bîl vebâdân
Yedi evlâd ile bir zâd kıldım
- 12 Muḥaşşal gitmedi ḳalbimden ḥubbun
Ne mânâ' bu taşavvur ad kıldım
- 13 Bu demde maşlahat bil şehir-i Bayburd
Sefer birle mekân-ı şâd kıldım
- 14 Hediye iki ḳutu nef'i enfesim
Vüşûl olduḳda ḥoş isdâd kıldım
- 15 Bizim Nümân Efendi ḥâcî dîne
Selâmım var hemân îrâd kıldım
- 16 Bizi mes'ûl ḳılan ihvân-ı dîne
Ki şad-güne selâm-ı îrâd kıldım
- 17 Behey Nâṭıḳ kelâmın zeylini kes
Meger Şarḳi Efendi nâd kıldım
- 18 Sebepdür ter-i 'acepdir bu zamân
Benim oḳlum hemân nevâd kıldım

Velehu Eyzan

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Perverdigâr ins-i cân bir müşkil işim var benim
Luţf ile gül bu anda ân bir müşkil işim var benim
- 2 Erkânımız olmuş ħarîk esrârımız olmuş ħarîk
Etrâfımız olmuş farîk bir müşkil işim var benim
- 3 Bî-ibtidâ' ve hem ebed senden meded sensin eĥad
Ey vâĥid ferd-i şamed bir müşkil işim var benim
- 4 Ma'lûmunuzdur ez ezel sen lâ-yezâl[ü] lem yezel
İgmâmı def et tez ezel bir müşkil işim var benim
- 5 Çokdan berü itdim niyâz bilmem nedir bu sırr-ı nâz
Zannım bu ki keşf ola râz bir müşkil işim var benim
- 6 Çünkü buyurdun kullara togrıca gidin yollara
Viridin du'âyı dillere bir müşkil işim var benim

[38b]

- 7 Ey Nâţıkî nuţkun bu dem zannın gibi ĥalîk ümem
Virsin ferahlar dembedem bir müşkil işim var benim

**Merĥûm Cennet Mekân Sultân Maĥmûd Ĥan İrân'a Sefer Eyledikte İşbû
Münâcât Dinlemiştir**

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Yâ İläĥî kıl müyesser fetĥ-i İrân-ı'amîm
Et kızılbaş müdemmer eyle nevrüzın 'adîm
Ĥoy-ı Tebrîzi serâser hem-Revân olsun herîm
Şâĥ hem-ĥân-ı gedası katl olsun hep le'im

Yâ Laţîf[u]yâ Raĥîm[u] yâ Naşîr[u]yâ Kerîm
Âl-i 'Oşmân-ı muzaffer eyle her dem yâ 'alîm
- 2 Pâdişâĥ-ı Âl-i 'Oşmânın kılıcın kâţı' et

Rûm berbâd eylesin her düşme üzre sâti‘ et
Şâh-ı mürteddün vücûd[1] üzre tîrin lâmi‘ et
Hânını ferzendini hep zenlerinden mâni‘ et

Yâ Laţîf[u]yâ Raĥîm[u] yâ Naşîr[u]yâ Kerîm
Âl-i ‘Oşmân-ı mużaffer eyle her dem yâ ‘alîm

- 3 Mefĥar-ı ‘âlem Muĥammed Muşţafânın ĥürmeti
Nûĥ u İlyâs u Ĥalîl enbîyânın ĥürmeti
Ġavş u ħutb-ı evliyâ-yı enĥıbânın ĥürmeti
Hep melâ’ik-i ‘arş levh-i ĥürîyânın ĥürmeti

Yâ Laţîf[u]yâ Raĥîm[u] yâ Naşîr[u]yâ Kerîm
Âl-i ‘Oşmân-ı mużaffer eyle her dem yâ ‘alîm

- 4 Ġayret-i nâmûs ârî hem şecâ‘at et naşîb
‘Asker-i islâma virgil mâlı mülkü yâ tabîb
Hem vezîrâna ĥamiyyet merĥamet ver yâ mücîb
Oĥusun naşrun minallâh et feth-i ħarîb

Yâ Laţîf[u]yâ Raĥîm[u] yâ Naşîr[u]yâ Kerîm
Âl-i ‘Oşmân-ı mużaffer eyle her dem yâ ‘alîm

[39a]

- 5 Nuţĥ-ı Nâţıĥdır demâdem ĥıfz ola eţrâfımız
Cân-ı dilden dîne ĥayret eyleye a‘yânımız
‘Âlem-i âriflerin hep setr ola eşnâfımız
Ceng içinde küll-i ħat‘ eyleye ebdânımız

Yâ Laţîf[u]yâ Raĥîm[u] yâ Naşîr[u]yâ Kerîm
Âl-i ‘Oşmân-ı mużaffer eyle her dem yâ ‘alîm

133

Velehu Eyzan

6+5 Hece ölçüsü

- 1 Ķavuşması dehşet ayrılması nâr
Endîşe-i vaşlın yaĥdı bu cânım
Deşt-i gozârende ol naĥş-ı esrâr
Nesrîn ver u ra’nâdan ayırdı bu cânım

- 2 Kıta'sı münāsib cüsse münevver
Mefāşıl lebleri kıand-ı mükerrer
Cānib-i ruhsār hāl-i mübeşşer
Anıñ hayālinde kıaldı bu cānım
- 3 Giydiresin aña dībāc-ı atlās
Çeşniden veresin ma'cūn-ı elmās
Cābecā idesin vechini elmās
Mirār-ı merāma iver bu cānım
- 4 Vaşfını Vaşşāfe kıldım ihāle
Kendini yezdāna virdim emāne
Bu murğ-ı göñlümü ittim revāne
Anıñ şedāsını umdı bu cānım
- 5 Nātıķı sen bunu eyledin inşād
Hamām-ı termāde eyledin 'ırād
Riyāzī naķşıdır bundaki üstād
Mecāze haķıķa geldi bu cānım

134

Velehu Eyzan

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Baķışın hoş geliyor tākāt[1] koymaz n'ideyim
Görüşün cezb ediyor rāhat[1] koymaz n'ideyim
- 2 Senin ol surh-ı ruḥun bizleri taḥmīr itdi
Belki ol ebrūların kāmēt[i] koymaz n'ideyim

[39b]

- 3 Süḥanın kıymet yoķdur cevher-i yektā denilir
Serv-tek çalķanıyor belleri āfet n'ideyim
- 4 Gice gündüz baña baķ 'ālem-i kübra denilir
Sensin ol maṭla'-ı cān sāt[i] koymaz n'ideyim
- 5 Değme bir kimseye baķmaz iken ey Nātıķ dil
Şimdicek 'ālī-neseb ālet[i] koymaz n'ideyim

Ve Lehū Eyżan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Şad hezārān ḥamd u şükr olsun İlāhī her zamān
Her belālar def olup oldu dil-i kāmīl tamām
- 2 Erzenü'r-Rüm içre olmuşdı belā andır belā
Şürb seri etmiş idi terk-i namāz külli ām
- 3 Vākı'ā şadrında nev-ābınıza meşd-i ādeme
Dīv veş eyler zarar-ı qalbler yaqar her şubh u şām
- 4 Vākı'ā her goftesi meclisde hem bī müştēmil
Böyle bir müstehzi fāsıq gelmemiş mest-i müdām
- 5 Cümle evkāf ḥarāb etmege çok sa'y eyledi
Bir ḥarāb oldu ki kendi bulmadı aşlā ḥırām
- 6 Şā'ir ḥelāq-ı ma'niyem diyüp lāf eylemiş
Görmedim bir şiirini hergiz terāzūda nazm
- 7 Nāṭıķī eş'ārına ḥayli dolaşmış söylemiş
Cāhil-i ebterine bulsun cins-i tām cins-i ḥām
- 8 Vākı'ā kırtāsa yāzıq eylesem tafşilini
Yoqsa bir tūmār olur hicv anıñ bişmiş ḥām
- 9 Ben anı ḥayl-i kelām ile mürecceb eyledim
Şi'rinin ma'nisini fehm eylemez bernām ḥām
- 10 Vākı'ā ḥükmün yürüttü kethüdālıq eyledi
Māte dārā bi'l müdārā ma'nisin qıldım licām
- 11 Ḥākīm u müftī müderris hem vücūhı qazmaz
Bir qazıqla qazdıq maḥv oldu ism-i tā kıyām
- 12 Nāṭıķā el ur çıkar otuz birin tāriḥ için
Sırrı Beg sırran libās-ı 'azl giymiş vesselām(1279-31 iḥrāc 1258)

[40a]

136

Ve Lehü Eyzan

mef'ülü mefâ'ilün

- 1 İmrüz ölür gamlar
Harbide ölür semler
Orduda ölür şerler
Yandı ciğerim bu dem
- 2 Allâh kerimimdir
Rezzâk-ı rahîmimdir
Fettâh-ı 'alîmimdir
Yandı ciğerim bu dem
- 3 Yek kerre olan ma'sûr
Dü kerre olur meysûr
Naşş üzre olur mücver
Yandı ciğerim bu dem
- 4 Kahrında ola Moskov
Hıfzında ola Poskov
Kemperpede ola Kovkov
Yandı ciğerim bu dem
- 5 Hâyinleri fârikdür
Şadıklarî Nâtiqdır
Devletce de fâ'ikdir
Yandı ciğerim bu dem

137

Ġazel

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Bir dilberi ben sevmişim hikmetce 'ibret almışım
Cellâd-ı çeşmin görmüşüm katl ile imân kılmışım
- 2 Hem sevgilü hem korkulu hem âşiki eyler delü
İtdim cihânı ser furû' bu derd ile cân vermişim

- 3 Ma'sûk'dur mahrûk'dur şân bir neseb-i mefrûk'dur
Çoğ'dur 'inâdı her zamân bu derde burhân vermişim
- 4 Meyli anıñ ma'ficedir zâhirde çoğ'dur minneti
Bilmem nedir fikri anıñ her derde fermân vermişim
- 5 Nâtiğ yeter kılma mecâz olsun haqîkat pür-cevâz
Eyle niyâz üzre niyâz vaqt-ı seher şân görmüşüm

[40b]

138

Gazel

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Mazlûm Ağazâde Aḥmet Ağaya geldi hitâm
Yetmiş ikide tamâm üzre behişt oldu maḳâm
- 2 Terk edip yedi oğul iki kız bir 'avratı
Cümlesi sâ'î olup ḥayır du'âda bi'l devâm
- 3 Vâkı'â çoğca ri'âyetlü büyük oğlu hemîn
Çün semiy-i Ḥazret-i İbrâhîm olmuş baḥt-ı tām
- 4 Eylesin evlâd u aḥfâdı bu dünyâda sürûr
Ez ezel bir ḥânedir virmiş cihâna ḥoş ta'am
- 5 Nâtiğâ dostun idi merḥûm-ı mağfûr çoğ zamân
Rûḥ-ı pâkı bizlere olsun şefî' rûz-ı kıyâm

Bâb-ı Harf'ül Nûn

139

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gönlümü mesrûr eden sensin İlähe'l-'âlemîn
Cânımı mahvûr eden sensin İlähe'l-'âlemîn
- 2 Vâkı'â bir kimseden bir kimseye olmaz meded
Dâ'imâ mecbûr eden sensin İlähe'l-'âlemîn
- 3 Âşığ-ı dilkeşleri ma'sûka vâşıl eyleyen
Dâ'imâ mecrûr eden sensin İlähe'l-'âlemîn

- 4 Umarım senden ilāhī maḳṣadım bulsun revāc
İzidā maṣṣūr eden sensin İlähe'l-'ālemīn
- 5 Nāṭıḳā ḥadden füzün ni'metler içre besledi
Ḥālikā maḡfūr eden sensin İlähe'l-'ālemīn

140

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ḥazret-i Eyyüb-i Enṣārī maḳāmı ḥaḳḳı'çün
Hem daḥı Yūṣa' Nebī enzār-ı kāmī ḥaḳḳı'çün
- 2 Yā İlähī vir maḳāşıd üzre teysirin baña
Ḥazret-i Mevlānā-yı Bağdād-i Şāmi ḥaḳḳı'çün
- 3 Vāḳı'ā 'āşī vü mücrim 'ubeyd-i nāçizim
Luṭf edip her demde ḥān-ı Nābī Cāmī ḥaḳḳı'çün
- 4 Āsitān-ı devlet-i 'Abdülmecīd'e varduḡum
Ḥükm-i taḳdīrin ezelde feth-i kāmī ḥaḳḳı'çün
- 5 Nāṭıḳā kıldın du'âyı müstecāb itdi İläh
Ḥazret-i Peyḡamberin Maḥmūd Maḳāmı ḥaḳḳı'çün

[41a]

141

Velehu Eyzan

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

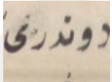

- 1 Ğamlar telāşūḳ edip çünkü sen ba'īd oldun
Gönlüme āteş-i 'aşḳ urmada sen dīd oldun
- 2 Niçe bir renc 'inālar niçe biñ derd u elem
Niçe biñ nāz u 'işve niçe biñ 'ıyd oldun
- 3 'Acabā ḥālime bir cüz' mürüvvet etsen
Ne keder ola bilinmez güzel şedīd oldun

- 4 Bilürüm derd-i muhabbettesin benim gibi sen
N'aceb kul-ı rākībe ne yamān cīd oldun
- 5 Būsenin lezzet-i ʿa'mın dimāğımdan gitmez
Aniçün Nāṭıķā yatmaķda hoş sa'īd oldun

142

Der-sitāyiş Celāleddīn Muḥammed Pāşā

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ḥabbezā ey ehl-i 'arifān ğonce ḥāndır gelen
Dā'imā pervāz edip bir şāh-ı ezmāndır gelen
- 2 Nuṭķ-ı pāk olmuş müdebbir fevc fevc olmuş rikāb
Nesl-i bālā kendi ālā bir dıraḥşāndır gelen
- 3 Ol Ḥalep şehrinde vermiş şad hezārān intizām
Bu Celāleddīn Pāşadır 'ayn-ı fermāndır gelen
- 4 Ba'd ezin esb-i nüshā-i dībāceye
Ya'nī verildi serāser sırr-ı sübhāndır gelen
- 5 Pādişāh-ı āl-i 'Oşmān bir ḥuceste cevheri
Erzenü'r-Rūm'a münāsib gördü burhāndır gelen
- 6 Bu hümay olmuş münāsib zīrā serḥadd
İşidicek nāmını deyr-i devlet-i iḥsāndır gelen
- 7 Şerī' 'azāya şıyānet ittiği ma'lūmdur
Pür mu'ār ḳadr-i kemāl-i 'ayn-ı 'irfāndır gelen
- 8 Bir sipahsālārdır kim cenginin miḳdār yok
Tīr-i ḥūn-riz ile hem bir merd-i meydānidır gelen
- 9 Cümle etbā'-ı şerıyyā kendisi bedr-i münir
Şa'şā'a verir cihāna māh-ı kağāndır gelen
- 10 Raḳşa girmiş Zühre-veş 'aşķ ile saña ne felek
Āferīndir āfitāb māh-ı tābāndır gelen

- 11 Çok hünermendî bulunsa kimse teb'îd eylemez
El veled-i serrâbiyye halka dermândır gelen

[41b]

- 12 Mağdeminden hoş terennüm eyler ol bülbül-i cân
Meşrebi güldür efendim nûr-ı Yezdândır gelen
- 13 Lazım oldu Nâţıkâ hey medhîniñ mümtaz ol
Ruḥ-ı râğıb-ı niyâzı hüsrev şanıdır gelen
- 14 Söyledi anıñ vezâret hem ser-asker târiḥin
Ey Celâleddin Muḥammed Pâşâ şanıdır gelen
- 15 Çarḥ-ı gerdün dūr edince dâ'imâ şark eylesün
Tûğ [u] sancâğ merâtib ruḥ-ı reyḥândır gelen (1231)

143

Velehu Eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ey benim gül yüzlü yârim ḳandesin
Bir gice yanımda yoksun nerdesin
- 2 Bir 'acâ'ib ṭâli'm var ey dilîr
Her ne deñlü cân verürsem rindesin
- 3 Çok cefâlar ḳıldıñ amma bıḳmazım
Anın içün kim bir ğarib ḥordesin
- 4 Ḥaḳ bilür kim cümle merdân üstünde
Eyledim terciḥ ḳıldım bendesin
- 5 Çok 'inâd itmek olur zulm eylemek
Nışf dîn-i inşâfdır hem beldesin
- 6 Ol şebâbıñ vaḳit geçdinde hemin
Ḳıl olduğunda ḥandesin
- 7 İster isen âlim olmaḳ her zamân
Ḥvâce Nâţıkda ol lakin bendesin

Der-târiḥ-i Müşîr Efḥam u Vezîr Ẕazanfer Her-ân Manşûr-ı MuẔaffer
Devletlü Zî Şî'â Reşîd Pâşâ

müstefilün müstefilün

1 Minnet Ḥudâ'ya her zamân
Virdi cihâna luṭf-ı ân
Mecd üzre ol şâh-ı cihân
Her demde olmuş pür-nişân

2 Ordu müşîri bir reşîd
Görmüş degil mişlin mecîd
Virdi 'asâkir aña cîd
'Alemler olmuş қа'ılan

[42a]

3 Çünkim ezelden dört şunûf
Bir çend ile şâhib düfûf
Bir tâcir şan'at-ı vuḳûf
Dördüncü 'âlem dâ'iyân

4 Vâḳı' deḥ çâr itmiş ḥamîd
Emr eyledi Sultân Mecîd
Olsun cünûdumuz 'âbid
Olsun bu dünya âḳilân

5 Vâḳı'da ḳıldı ol müşîr
Ekrâd ḳırdı oldu şîr
Oldı ḳaranıḳlar münîr
Zabṭ oldı Van ḥân

6 Çoḳdanberi sever oḳlunu
 dede devrânını
Ekrâd-ı bed eyvânını
Girmiş degildi pehlûvân

7 Sensin müşîr pür revâç
Zabṭ üzre aldın hem ḥarâc
Zincir ṭâḳın ḳıldı âç
Virdi surûru her zamân

- 8 Mesmū' kıldı pādişāh
Manşūr kıldı Allah
Buldı cihānda şāh-ı rāh
Haṭṭ-ı şerifle armağān
- 9 Lakin bu müfti dā'iyāñız
Hāliş muḥliş sâ'iyāñız
Görđi siziñ en'āmıñız
Tārīḫi virdi ḫayl-i şān
- 10 Nāṭık bu dem dürler döküp
Birden bu tārīḫ tamām
Geldi müşir erişdi
Fāiḫce ān bir nişān (1266)
- 11 İzid bu an içre anı
Hıfzında kılsın cānını
İtsin terk-i şānını
Bulsun dem-â-dem 'izz-i şān

[42b]

145

Velehu Eyżan

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1 Kaşdımda olan āfet-i devrān-ı bizim olsun
'İşve ile gezen derdüme dermān bizim olsun
- 2 Bülbül tek[gibi] nālān ider ol gözleri āhū
Billur şıfat-ı ruḫları mercān bizim olsun
- 3 Engüşt şurāḫī ḫadeḫi elde dutupdur
Ol cānı şafā 'āleme giryān bizim olsun
- 4 Adın demezem mermere gözler eşer itmiş
Kilk-i ḫaderim serv-i ḫıramān bizim olsun
- 5 Destinde olan maḫbere hep sīm eyle zerdur
Pülād kılcın tır ile kemān bizim olsun

- 6 Rûz u şebim miḥnet-i âlâm iken ey dost
O şoḥbet-i şîrîn leb-i ḥandân bizim olsun
- 7 Nâṭıḳ niçe bir eyledin ol şâhlara ülfet
Bir gice değil her gice ol ḥân bizim olsun

146

Velehu Eyzan

müfte‘ilün fâ‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün

- 1 Ğamlarımı fikr ider ğamla giriftâr olan
Dâğlarımı şerḥ ider şerḥe sezâvâr olan
- 2 Dilleri maḥzûndur gülleri mestûrdur
Gözleri pürḥûndur bed süḥane çâr olan
- 3 Pâreleriñ yâreler muzmer hep pâreler
Rûz u şebin ḳâreler güyine düşvâr olan
- 4 Şaḥş cevânân iken ‘âleme dermân iken
Leyl u nehâr ḥân iken ḥâre nazardâr olan
- 5 Şimdilik olmuş zebûn şanki getirmiş cünûn
Nâṭıḳı bir fûnûn-ı bed kes dildâr olan

147

Velehu Eyzan

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Görürler ‘ârif-i billâh kemâl ile cemâlınden
Bu envâ‘-ı tecelliyât-ı cemî‘ vecd-i ḥâlinden
- 2 Niçe ‘âşıḳların ḥalin kemâl üzre yaḳîn itdin
Egerçi ‘ilm-i ‘indallah sañada virdi şânından

[43a]

- 3 Mezâḳ-ı rûḥ bilmezler bu dünyâda keşîrû 'n nâs
Hemân ekl ile şûrb üzre şafâsı pür cefâsından

- 4 Mülebbes-naķş-1 taht üzre feraķ bābındadur Şehler
‘Acep neyler kıyāmetde hesap çok ‘azābından
- 5 Bu Nātıķ terk-i dūnyāda olur bir ‘ārif-i billāh
Ki nuķķ nazm-1 cām ide bir firdevsin ĥayālinden

148

Velehu Eyzan

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Çekildi rızķımız Kārşdan zemīn-i rāyegāndan
Beġā vū tell fāķında maĥāf üzre niķābından
- 2 Bu niyyet üzredir dā’im Őıla raĥm eyle sultānım
‘Ubūr-1 erdihānında ĥaber verir ĥarābından
- 3 ‘Acāyib tarz-1 ĥāletdir bu mirātın nazargāhı
Ki vaşl-1 aŐdikā’-1 kat’ edüpdür ĥaymegāhından
- 4 Umar ken ķurb ile lezzet yetiŐdir cāna bir firķat
Ki gördük mevlid-i ĥāŐı ki ĥüzn ider ĥicābından
- 5 MuĥaŐŐal vālideynin ķurbunu gördüm bu firķatten
Aķārib cümleten medfūn yatarsun kim ĥayālinden
- 6 Lisān-1 ĥāl ile derler cezakellāhu fi’ d dāreyn
Feraĥ-cā itdin ey vallāh nazār ķıldın kemālinden
- 7 Bugün Nātıķī niyyet var AĥiŐĥa’ya iver cānın
Duĥul-1 manzūrun ĥāŐŐı derūn-1 sūz āhından

149

Velehu Eyzan

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Gönül sūzān eder yā Rabb firāķ-1 Őehr-i raĥmetten
Gözüm būrān eder yā Rabb vedā’-1 nehr-i himmetten
- 2 Emāndır el amān yā Rābb ķabūl-1 Őavm iden sensin
Figānımdır o Yezdāne nesīm-i zūhr-i cennetten

- 3 Vedā' ey leyl-i qadre firāq ey mäh-1 gufrāne
Qabül et şavmımı yâ Rabb bi-luţf şahr u dehşetden
- 4 Uyandır bizleri Yezdân şu hâb-1 nevm-i gafletten
'Adûlar üzre vir fırsat zafer kıl qahr-1 düşmândan
- 5 Firâq gününde maqbûldur du'âlar Nâţikî ey bil
Terâviḥ üzre mermüz u kuşûr qaşr-1 sükkerden

[43b]

150

Velehu Eyzan

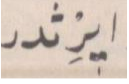
fâ'ilâtün fâ'ilün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 İnşitâb oldu bu qalbim hür-i zibâya bugün
Dehşet-i âdem oluptur ba'd Yûsuf gün-be-gün
- 2 Qurb-1 maḥbûb vaşl-1 maţlûb ile yâ Rabb et 'aţâ'
Ol raqîb bî-îmândır ola me'yûs gün-be-gün
- 3 Ders-i anıñ şarf u mantıq hem kıyâs hem mecâz
Söylemiş şugrâ vü kübrâ müntic olsam heft gün
- 4 Vech-i ruşsârından olmuş ḥüsn-i ḥaţ gâyet ḥazîn
Hem dıraşşân ḥabbe anıñ şu'le urur gün-be-gün
- 5 İtme feryâd çekme zaḥmet kudretinden olma dür
Qorqma Nâţik şabr kıl kim meczûb olur gün-be-gün

151

Velehu Eyzan

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Bugün 'âlemde oldu naqş-1 bürhân
Nemâlandı yetişdi ḥükm-i subḥân
- 2 Serâser ḥikmet-i pür dehşet oldur
Mürebbi qabzasından ola bürhân
- 3 Vilâdet-i ḥallqa bir virilmiş
Velikin ḥikmetin fark itdi furqân

- 4 Bu şarkın şu'lesi olsa ziyāde
Nihāyet bir gurūba ide iz'ān
- 5 Kemāl ile iriş sen şad merāma
Bulunsun hizmet-i Mevlāya her an
- 6 Anıñ tārīhdir vuşlat sayılmaz
Kemāl-i şevk-i bürhān ibn-i Nu'mān
- 7 İlahī Nātıķın nuţķ-ı tamāmı
Müyesser eylesin İmān-ı ķur'ān

152

Velehu Eyzan

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Eyā zav'-ı kamer bedr-i fiğanımsın şafā geldin
Ki gitti cümle ğamlar kim hayātım sen şafā geldin
- 2 Ki vech-i şems-i enverdir ki sözi luţf-ı ihsāndır
Femi misk-i müzeyyendir tabībim sen şafā geldin

[44a]

- 3 Yuķum gelmez gice gündüz senin derdinde ķalmışdım
Ķadd-ı 'ar'ar gül-i ra'nā gül endāmım şafā geldin
- 4 Şu aşıklar müdām ağlar senin bu 'işve nāzından
Daĥı hāller muvāfiķdır şifā-ġāhım şafā geldin
- 5 Benim yosmam bu Nātıķī şu ğamlardan firāġ itdin
'İnāyet ķıldın ey şāhım nazargāhım şafā geldin

153

Velehu Eyzan

6+5 hece

- 1 Zamān harāb oldu dünyā bozuldu
Ķıyāmet nişānı oldu ġün-be-ġün
Erlerde nāmūs yok cür' ü şecā'at

- Hücüm etdi düşmân geldi gün-be-gün
- 2 Maḥv oldu yeniçeri adları bâkî
Ne ki ḳaldı geri cümlesi şaḳî
İder fışḳ-ı ‘ișyân ne bilsin ḥaḳkî
‘Arşā günâhları çıḳdı gün-be-gün
- 3 Faḳîr-i miskinde yoḳ aşla şabır
Ḥâ’in çıḳdır cümle kibâr u kebîr
Hünkâr tecrübesiz re’isler ḥabîr
Küffârda İslâmı şardı gün-be-gün
- 4 ‘Acâyib Ḳârş-ı ehl oldu perişân
‘Âlimler ḳarışmış zâlime her ân
Dehr olan zâlîm zabt itdi mekân
Mazlûm olan ḳulları yandı gün-be-gün
- 5 Pâşâ Vezîr Begde ḳalmadı inşâf
‘Avratlar ḳahbe yüzleri keşşâf
OḒlanlar edebsiz istegi zifâf
Cihânda zulm u fışḳ tıldu gün-be-gün
- 6 MaḒribde Maşrıḳda ḥükm-i pâdişâh
Şimdi noḳşan oldu destindeki mâh
Vezîrler döḒüşür menşübuna câh
Zorbalar zuhûra geldi gün-be-gün
- 7 Nâḫîḳî sen daḫı eyle terennüm
Küffâr bir ḫarafta zorba teşaḫḫüm
Â’yân-ı memleket bilmez teyemmm
Ḥâlimiz perişân oldu gün-be-gün

[44b]

154

Der-târîḫ Ser-‘Asker-i Manşûre-i Muḫammediyye Ḥalîl Rıf’at Pâşâ

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

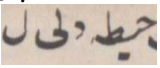
- 1 Rûtbe-i ḫullet ki virdi şân-ı şöhret zâtına
Ḥabbezâ şad ḫabbezâ dâmâd-ı sultân-ı zamân
- 2 Vâḳı‘â ihlâş ile iḫsân ile buldu ḫalîl
Nâr-ı a‘dâdan ḫalâş-ı rûtbe-i peygamberân

- 3 Çünkü devletlü efendim iştirāk-ı nām ider
Rıf'at-ı himmet müşennā zātına fī külli-ān
- 4 Şāhib-i luṭf-u ḥimāyet şāhib-i seyf u kalem
Ḥüsn-i nuṭkundan sürür eyler ḳulüb-i ārifān
- 5 Vāḳı'ā bizde misāfir birle ḥizmette olup
Çünkü Erzurūmdan i'zām-ı İslāmbol şān
- 6 Sen efendimsin ezelden belki ma'lūmun ola
Mūr tek geldim yüz üste eyle iḥsānın ḥisān
- 7 Çok muḳaddem tālī mevcūd olduğumda şüphe yok
Ḥāşılı maṭlūb olur erbāb-ı maṇṭıḳ der hemān
- 8 'Arz-ı ḥālim üzre manzūr-ı 'ināyet eylegem
Tā dürüst ola maḳālem olmaya taşdı'-i cān
- 9 Vāḳı'ā cevherlü tāriḥ söyledin Nāṭıḳ bu rüz
Rıf'atı şān ile bulmuş çünkü ser-'asker mekān(1255)
- 10 İdesin dā'im mu'ammer ḥāzret-i sulṭān kim
İsm-i pākından müberhen mecd u iḳbāl-i cihān
- 11 Hem ḳarīn etsin seni dā'im cihān-ı ḥüsn ile
Ḥizmet u devletlerinde olasın şāhib kırān

155

Der-mersīye Zabt-ı Erzurūm Şalla'llāh-ı Anil'umūm

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Çünkü serḥaddat-ı İslām zabt olundu ol zamān
Erzenü'r-Rūm üzre geldi kāfir-i Mosḳov hemān
'Asker-i İslāma birden ṭari oldu ḥavf-ı cān
Büsbütün 'ālem giyindi mātem-i ḥüznünde ḳān
Ehl-i tevḥīdin ser-ā-pāy ḥālleri oldu yamān
Rüz u şeb ḳān ağlasunlar ehl-i imān el-amān
- 2 Çünkü ser-'asker ḥiyānet birle şāiḥ nā-murād
Bī-diyānet iki biñ eyle 'inād

[45a]

Râh-ı hengârın düzende oldılar berbâd-ı bād
‘Asker-i küffârlar o demde oldılar pürşâd-ı şâd
Ehl-i tevḥîdin ser-â-pây ḥâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân

- 3 Ba‘dan Ḥaḳḳı Pâşâ meyilli düzende hemîn
Başdı o demde anı bîl ‘asker-i küffar la‘în
Mustafa Pâşâ daḥı oldı o demde dil ḥazîn
Pâyidâr olmadı külli zabt olundu mü‘minîn
Ehl-i tevḥîdin ser-â-pây ḥâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân
- 4 Kâl‘a-i Bardız‘da birden çün göründü ol şerîr
Kanı ‘Osmân Pâşâ gelsin eylesin ceng-i cedîr
Gerçi ceng oldu herîrâ olmadı kimse esîr
Cümle leşker belini kırdı ol şâliḥ-i vezîr
Ehl-i tevḥîdin ser-â-pây ḥâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân
- 5 Ba‘da cem‘ oldu meskûr hep cünûd-ı mü‘minân
Ol Ḥasanqale düzünde oldılar şâhib-i figân
Elli biñ denden ziyâde ‘asker-i gurbet nişân
Birbirinden ḥâ’in-i dîn ḥâ’in-i devlet hemân
Ehl-i tevḥîdin ser-â-pây ḥâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân
- 6 Etmedi bir dem qarârı ḥâ’in-i yektânemiz
Hem ezin birle tağıttı ‘asker-i ferzâmiz
Topçumuz tüfekçimiz yüz tuttular şeyḥânımız
Erzenü’r-Rûm içre bir âdem komaz mirânımız
Ehl-i tevḥîdin ser-â-pây ḥâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân

[45b]

- 7 Rûz-ı çehârşenbe daḥı yıl kırk beş olduysa bîl
Erzurûma hem duḥûl-ı kaşdîn ider Moskov bîl
Elçiler gönderdi birden olmanız sizler rezîl
Âh kim ol günde kaçdı çend kes oldu zelîl
Ehl-i tevḥîdin ser-â-pây ḥâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân

- 8 Ehl-i Erzurüm 'un binâsı ol zamân oldu ħarâb
'Askerin bir dânesin kıoymazdı ol şâhib-i 'azâb
Boynu buruk dîde giryân ħendek içre bir türâb
Bu nizâm üzre iken birden kıomazlar ceng-i tâb
Ehl-i tevĥîdin ser-â-pây ħâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kıân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân
- 9 Meşveret birle tedârik itdiler re'ye duĥûl
Neylesün bî-çâreler eĥrâftan olduĥ zûĥûl
Ehl-i Erzurüm ser-te-ser giryân idüp olduĥ melûl
Böyle bir dem görmedik yetişmedik şâhib-'uĥûl
Ehl-i tevĥîdin ser-â-pây ħâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kıân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân
- 10 Rûz-ı pençşenbe olucaĥ girdiler şehr-i şerâr
Paskoviç derler re'isin adına lûgat-hezâr
Âl-i 'Oşmân pâdişâh-ı âh kim oldu ĥumâr
Ser-te-ser zâbt ittiler Erzurüm'ı kııldılar ĥişâr
Ehl-i tevĥîdin ser-â-pây ħâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kıân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân
- 11 Ba'da gönderdi Tîflîse esîrân üzre hem
Şâlih u 'Oşmân daĥı Aĥmed u 'Abbâs üzre hem
Devletin pâşaları oldu melûlân üzre hem
Neylesünler ehl-i îmân oldu ĥamlar üzre hem
Ehl-i tevĥîdin ser-â-pây ħâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kıân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân

[46a]

- 12 Ba'da kurdu ĥişârı ol şûbaşı kıurbına
Ya'ni kim çekdi bedenler kıal'e başı kıurbına
On kıadar câmi' ħarâb kıurbına
Ĥâşılı bozdu binâlar kıöşe başı kıurbına
Ehl-i tevĥîdin ser-â-pây ħâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kıân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân
- 13 Nâĥikî nuĥkun it çün kesâd etdi ilâh
Böyle bir rûz-ı kııyâmet görmedik feryâd-ı âh
Ĥâzret-i İzid te'âlâ Ĥâzret-i şâhib-penâh
Devlet-i 'Oşmânı nuşret eylesin her demde âh
Ehl-i tevĥîdin ser-â-pây ħâlleri oldu yamân
Rûz u şeb kıân ağlasunlar ehl-i îmân el-amân

Tārīḥ-i Mīr-i Mīran Ziyā Pāšā*fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün*

- 1 Zāt-ı i'lā nesl-i bālā cevher-i cennet bu dem
Rütbesi mīr-i mīranlık manşıb-dārül'-emān
- 2 Vāḳı'ā ibn-i Edīb zāt-ı ḥabīb 'aql-ı lebīb
Ol süḥān bābında hem tıb u ṭabīb u hem ḥisān
- 3 Böyle bir ḳalb-i selīm ve böyle bir ḥilm u ḥekīm
Gelmemiştir çarḥ-ı devvār içre bir burhān-ı şān
- 4 Dā'imā medḥinde şı'rim nazm-ı cān gibi hep
Çün pesend itdikte oldu şevket-i şāḥib ma'ān
- 5 Deh düşüp tārīḥ birden ceher ider Nāṭıḳā
Mīr-i mīran-ı muḥassendir Ziyā Pāšā bu an (1284-11 iḥrāc 1273)

Bāb-ı Ḥarf'ül Vav*mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ülün*

- 1 Yārem acıyor yār elinin yāresidir bu
Gönlüm kederi ṭālī'kem pāresidir bu
- 2 Şād olmadı bir vech-i sezāsıyla bu gönlüm
Eğlendi dilā çarḥ-ı ezel nāresidir bu

[46b]

- 3 Bir nebze vefā ḳalb-i şafā fehmi olunursa
'Aks üzre olur dilberimin ḥāresidir bu
- 4 Fehm oldu şehā 'aşḳ-ı mecāzi ve ḥaḳıḳi
Cānın yaḳıcı yandırıcı ḳāresidir bu

- 5 Nâṭıḳ nideyim terk idelim dūr-ı cihānı
Bir dilber-i zībâ görünür çâresidir bu

158

Ve Lehū Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Böyle bir kec-rev cihān devrindedir zāhir 'adū
Ehl-i tevḥīde dem-â-dem böyledir kāfir 'adū
- 2 Vâḳı'â teṣrīf-i taltīf eylesin bir kimseye
Pür ḥased olur zamānında olur vāfir 'adū
- 3 Belki bürādını li'me eylesin başdan çerāğ
Fırşatın gözler devām üzre olur ḳāhir 'adū
- 4 Öyle tedbīr eyle kim bir nesl-i pāḳı ḳıl himem
Eylesin her demde ḥizmet olmasın māhir 'adū
- 5 Bir 'acāyib baḥttır 'ālemde Nâṭıḳ-ı ṭālī'i
Her kimin ṣānına ṣōhret virse der āḥir 'adū

159

Şāhzāde Sulṭān Murād Ḥaḳḳındadır

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Müşārün bi'l benān oldu 'aṭā-yı kibriyādır bu
Ki dürr-i yektā nazmında ki nesl-i evliyādır bu
- 2 Müzeyyen oldu bu dünyā döşendi lāle-i ḥamrā'
Ḳudūm-i ḥaydar-ı kerrār murād-ı evliyādır bu
- 3 Mülūka baḡlıdır 'ālem mişāl-i bülbül-i ra'nā
Sūḥandır ḥinde-nām aldı kelām-ı etḳiyādır bu
- 4 Feraḥnāk oldu bu 'ālem egerçi ḡam firāvānest
Vücūd-ı āb-ı zemzemdür ṣifā-yı eṣḫiyādır bu
- 5 Pesend itdi bunu Nâṭıḳ ki nuṭḳ eyledi izāḥ
Ser-ā-ser 'ıṭr-ı mānend-i ḳabül-ı ekrimā bu

Bāb-1 Harf'ül He'

[47a]

160

Der-sitāyiş-i Pehlivān İbrāhīm Pāşā Raḥmetullāh-ı 'Aleyh

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fa'ilün

- 1 Rüz-1 şeb olsun şenâlar ey hüdâvend-i İlâh
Gönderüp bir maşlahı sen eyledin dünyâ-yı mâh
Câ-be-câ eṭrâf tutmulken beğâyet ender siyâh
Târumâr itdi biküllü itdiler bisyâr âh
Qal'esinden taşra geldi ḥamşioğlı bâ-fezâh
Tıg-1 kaṭı' lerzesinden bulmadılar aşlâ râh
Neylesin ol bed gevherler gerçi der vâ ḥasretâh
Gönderüp ol pehlivân pâşâyı etmiş şems-i mâh

Seyyid İbrāhīm Pāşadır qahramân-ı pâdişâh
Âl-i 'Oşmân ol ki sende cümle maḥlûqa penâh

- 2 Ḥabbezâ ittibâ'-ı pâkı ceng var hep süvâr
Bâ ḥuşuş Maḥmûd terâni eylemiş ceng-i qarâr
Niçe merdüm yanlarında tîze-yi tîğın çalar
Cümle 'âlem pehlivân pâşâya bakmış bir kenâr
Qal'e-i heyhâtından taşra götürdü baḥt-ı yâr
Ol Selîm Pâşâyı kesdi emre kıldı ikrâr
Medet-i vâfir gerekdi gerçi zabtında bikâr
İşidicek nâmını baba pâşânın itdi zâr

Seyyid İbrāhīm Pāşadır qahramân-ı pâdişâh
Âl-i 'Oşmân ol ki sende cümle maḥlûqa penâh

- 3 Pâk edüp Aḥışḥa emrine kıldı imtişâl
Hem-kîn pâşâ-yı naşb itdi de kıldı irtihâl
Görmemiştir bu cihân böyle vezîr mânend-i zâl
Bâreka'llâh ḥoş maḥâl üzre ider ferḥunde qâl
Kûs-1 ṭablın döndürüp diğēr nizâma itdi qâl
Leşkeri maḥruşe-ı Qârşâ ider hem ittişâl
Qurtarır nâsı biküllü cümleler bulur kemâl
Zîrâ andan ol mağazîret qal'esi oldu nihâl

Seyyid İbrāhīm Pāşadır qahramân-ı pâdişâh
Âl-i 'Oşmân ol ki sende cümle maḥlûqa penâh

[47b]

- 4 ‘Askeri ceng itdi anda üç gün olunca beyân
Esvedin başında çoqtu çok felâketdir ziyân
Siz bilürsüz re’y verin dir qalmadı bizde kemân
Hâk-pây-1 pehlivân pâşaya itdim el amân
Ellerinden âh gelmiş cümle eṭrâf-1 mekân
Cümleyi yıldırmiş iken tırce oldu imtiḥân
Zabṭ idüp Qarabük’ün re’sini qat’ itti hemân

Seyyid İbrâhim Pâşadır qahramân-1 pâdişâh
Âl-i ‘Oşmân ol ki sende cümle maḥlûqa penâh

- 5 Aferîn der mâhtâb cümle ‘âlemler de hû
Cem’-i dervîşân oluptur rûz-1 şeb anlarda hû
Cümle bülbül titreyüp dirler gülistânlarda hû
Bâ-ḥuşûş pâşâ-1 dîndir cem’ olur anlarda hû
‘Âşık-1 medhûş olup cevân-1 mestânlar da hû
Gonce-i ra’nâ elinden çok kimesneler de hû
Nâṭıkâ sen daḥı dirsin gice gündüzler de hû
Seyyid İbrâhim Pâşadır qahramân-1 pâdişâh
Âl-i ‘Oşmân ol ki sende cümle maḥlûqa penâh

161

**Qaşide-i der-i sitâyiş-i Devletlü Ğalib Meḥmet Pâşâ Raḥmetu’llâh-1
‘Aleyh**

mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün

- 1 Zamân eyler tefâḥür dembedem devr-i cihân üzre
Cihânın ḥâli pür ḥikmet oluptur gülsitân üzre
- 2 Gülistân-1 belâgat bülbülün bulduqda âl eyler
Bu âlinden belâbil muḥtarip her dem fiğân eyler
- 3 Fiğânın aşlı pür ḥikmet muḥabetten bedîd olmuş
Bu maşnû‘ât-1 mevcûdât quruldu ‘aşq-1 şân üzre
- 4 Bu şânın ḥâl u keyifden sükûn eyler bütün ‘âlem
Anınçün pür ḥükümdür ḥük-m-i İzid ins u cân üzre

- 5 Bu cān her demde pür ẖikmet selātīn-i zamān içre
Biḥamdi'llāh ve űükrollāh bu dem emn u amān üzre
- 6 Emān-ı pādīűāhīdir bu demde 'adildir 'adli
Muḳarrer mecdesi geldi efendim ğālibān üzre
- 7 Ne ğālib belki 'ālem ser-te-ser fermānber olmuűtur
Mu'ammer zāhir u bāḫın müberhendir lisān üzre

[48a]

- 8 Lisānın pür belāğat hem feűāḫat feyż ider her dem
Mübārek vech-i pākından melāḫat pür 'ayān üzre
- 9 'Ayāndır pür keremdir zī ḳalem u seyf u 'ilmdir bil
Mu'azzam muḫteremdir űadr-ı űabıḳ merdümān üzre
- 10 Ne merdüm belki destūrān-ı mīran ider mesdūd
Olur emrinde pāűālar daḫı ḫalḳ yek sinān üzre
- 11 Sinān aldıḳda destinde 'adūlar ser furū eyler
Emān eyler 'ayān eyler niyāz eyler zebān üzre
- 12 Zebān-ı zī'l fehm bil'lāh bi-fazlillah ve luḫfullah
Du'ā-gū oldular fī'llah űenālar āsumān üzre
- 13 Egerçi āsmānīden meh u mihr āferīn dirler
Zemīn pür beyān eyler me'anin Ḳarsiyān üzre
- 14 Münāsib Ḳarsiyān himmet-i 'āliyāları birle
Felekler yer verir her dem maḳāmın ferḳadān üzre
- 15 Efendim ferḳadān oldu senin bu 'ilm u ḫalin kim
Terāzū-yı 'adālet vezn idüptür ḫurdedān üzre
- 16 Teferruḳ bāb ider űiműīr-i 'ilmi gevher-i ferdi
Nola iḫhār iderse fehmini dāniű- verān üzre
- 17 Felātūn-ber Ferīdun-fer ol İskender zaferdür kim
Sezādır zātına her dem niḳāmı Ḥüsrevān üzre

- 18 ‘Acep mi Erzenü’r-Rûm’un umûr-ı meymenet bahşâ
Hudûd-ı şeri‘ garrâda metânet hun-feşân üzre
- 19 Sütüde eşfâ Ğalib Mehemmed Hâzret-i Pâşâ
Debîr-i lem yezel yazdı bu kıadrin kehkeşân üzre
- 20 Hâkîkat ma‘rifet bâbında şankim dürr-i yektâdır
Bulunmaz mişlin akrânın içinde ‘ârifân üzre
- 21 Egerçi tab‘-ı pâkim tîrlenmiş dehr-i gerdüne
Nazîf oldu bu an kim müjde geldi şadıķân üzre
- 22 Seni âsüde eyler Hâzret-i İzid dü dâr içre
Resûlünden eşer vardır efendim lihye-şân üzre
- 23 Buyurmuştur tıyurmuştur baña ta‘zîm iden bi’zzât
Olur dünyâ vü ‘uķbâda merâtib muhlişân üzre
- 24 Velî’ün ni‘metimsin vâcib oldu vaşfına tezyîn
Süleymân-ı zamân oldun kıaşîdem armaĝân üzre
- 25 Egerçi şems-i ihsânın cemî‘ nâs-ı şamildir
Bu çâker-dâ‘i olduĝu hüveydâdır cinân üzre
- 26 ‘Arûs-ı nazmımız zîrâ bu şân içre muşayķaldır
Seni na‘at etmek olsun devr-i dâ‘im baş cân üzre

[48b]

- 27 Ne benden gibi bir câmi sühândanı bulur devrân
Ne sen râĝib gibi ĝalib gelir çarķ-ı zamân üzre
- 28 Ben ol ‘irfân pezîrem tab‘-ı pâkım söylenir her dem
‘Ulûm-ı pür fûnûn içre müşârûn-ı bi’l- benân üzre
- 29 Bu tab‘-ı pür zülâlüm cümlesi haķdandır ey Nâţık
Görünce farkı ider cevher mekânın imtiķân üzre
- 30 Fuşûlün faşl geldi ey efendim hem gül-i ra‘nâ
Anınçün bir ĝazel bülbül oķur gör ‘âşıkân üzre
- 31 Şabâ oldum haber verdi gide küy-ı mihrîbân üzre
Nesîminden olur meczûb u mecnûn pür figân üzre

- 32 Ne denlũ dilrubā eylerse zaḥmet noktasın alur
Daḥı ḥatırşınās ol el āmān pır-i mũġān ūzre
- 33 Zũlũf-i perem perıřān olduġundan dil perıřāndır
Lebin la'linden āl olmuř utar tırin kemān ūzre
- 34 Eger her nũktece sũz sũylenũrse maḥv olur ‘āřık
Anı pervāne tek bil dilrubā ol řem’dān ūzre
- 35 Seni pũr cevr pũr miḥnet idende Nāıkā dirler
‘Acep āḥik olur ol dũrr-i yektā ol zebān ūzre
- 36 Tamām oldu kelāmım pũr niřām-ı iḥtiřār ūzre
Efendim olmasın tařdı’ feraḥ bul nām u řān ūzre
- 37 Du‘ā devletine cũmle ‘ālem ḥāzır olsunlar
Re’isũ’l avm-i yed’i bi’l beķā insāniyān ūzre
- 38 Niřām-ı ḥayme-i devlet cihān durduķça naşm olsun
ekilsin řũġ [u] sancāġın daḥı ḥaccāciyān ūzre
- 39 şefı’ olsun řefıķ olsun saña ol eşref-i ‘ālem
Du’amız hem tamām oldu senin emrin ne tān ūzre

162

**Der-tāriḥ-i Vefāt řāliḥ Efendi řarrāfzāde Eş-şehid Sāliḥũ’l Mũftũ-i
Erzurũm ‘Afvũvvũ Anh**

mefā’ilũn mefā’ilũn mefā’ilũn mefā’ilũn

- 1 Kemāl-i ma’rifet kesb eylemiř řāliḥ merām ūzre
Murād etse eniķāb ortmez vũcũh-ı semt-i irāne
- 2 Felek devrinde bir felek eyledi tertib te’lif ol
Sefıne baḥre erse dolaşır deryā-yı ‘ummāne
- 3 Muḥit-i kenz iḥfa’dır dilir ḥilm u ma’nādır
Denildi dā’imā ūstād gũldũr gũl-i burhāne
- 4 Ne bilsin cevherin adrin bu nādānān-ı ġafiller
ırārlar oparırlar baķmadılar ḥũkm-i fermāne

[49a]

- 5 Gerek 'alā gerek ednā bulurlardı bunun ḥālīñ
Raḥīmü'l kalb idi dā'im ider şefkat za'ifāne
- 6 Bu bir 'ibret-nümâdır kim bu bir hikmet fezâdır kim
Döküldü bî-sebep kanlar bakılmaz emr-i sübhāne
- 7 Ahālî Erzenü'r-Rüm çerāğı söndü ey âdem
O dem kim şâlih-i şarrâfzâde vardı yezdāne
- 8 O fâsikler mekâtiller o manşûre iden kanlar
Töküpte gittiler anlar bulur Allāh ḥekimāne
- 9 Ricāmız budur Allāhtan 'azîz zû-intikām oldur
Huşûsî birle et icrâ feraḥ ver ehl-i imāne
- 10 Bu bir müftî-i 'âlem kim ki sinen yetmiş seksen
Er ezel destine girdinde yaqdı sūy-ı gufrāne
- 11 Bu Nâṭık bir nidâ kıldı didi üstādına târiḥ
Şehîd oldu diyem Şâlih Efendi irdi Raḥmāne (1237)

163

Der-târîḥ-i Fetvâ-yı Kađızāde Edhem Efendi Raḥmetu'llāh-ı 'Aleyh

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ḥazret-i Şâlih Efendi çün şehîd oldu o dem
Mesned-i fetvâ kılıp ammâ yeridir müphemme
- 2 Fetret-i ezmān içinde Muştafü'l müftî idi
Çok sefil oldu mübarek gün be gün hep maḥkeme
- 3 Ḥazret-i İzîd-i te'âlā def idüp fetretten
Ol zamān fetvâ münāsip Kađızāde Edhem'e
- 4 Kâtip Edhem Efendi hem şerîf hem ḥaṭîr
Dā'imā Tursun mu'ammer ol Muḥammed tev'eme
- 5 Nâṭıkā itmām edip cevherli târiḥ söyledin
Derzîzāde giydi gāzeli geldi fetvâ Edhem'e (1244)

164

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Çünkü oldu sāl Mārt-ı penç-i cıl itmām ile
Zemher yeri oldu ol dem güz gibi en'āmla
- 2 Çünkü teşyî' eyledin ol demde heccâc-ı hemân
Şân bahâr olmuş efendim berf yok eyyāmla
- 3 İki gün şahrâda gittin berf yok barân yok
Otluyor hayvân ağnam hem dağı en'ām ile

[49b]

- 4 Erzenü'r-Rûm içre böyle olmadı taḥfif-i kış
Şanki es'ad sa'd edip dörtte ol bir lem ile
- 5 Nâṭikâ otlar müşâbih kâkül-i maḥbûba kim
'Âşikân ol demde oldu dil perişân şâm ile

165

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 'Aşkına seyrâne gelmiş mest u hayrân bu gece
'Âşikâne keşf-i râz et eyle nālân bu gece
- 2 'Andelîb bî-nevâ olmaz bu esrâr-ı ḥabîr
Gülşen-i bâğ melâḥat oldu iḥsân bu gece
- 3 Cennet-i 'adn içre vildân pür ḥicâb olmuş hemân
Şems-i rüyundan gurûb eyler bu necmân bu gece
- 4 Teşne-i bâğ-ı ezelden dil arîf oldu bu dem
Vâkı'â rakş eylesin çeşminde giryân bu gece
- 5 Şol rubâ'î beyit bükeriz çâr ebrûlar bu dem
Bâğ-ı hüsnünde bu çeşmin emr-i nu'mân bu gece

- 6 Kıble-i mihrābın baş indirip kıldım sücūd
Hoş tevāzu'dur efendim cān-ı fermān bu gece
- 7 Nāṭıķā tanzīr-i pākın 'āşıkā 'ārif gibi
Şanki ol melek ebedden geldi rıdvān bu gece

166

Der-tārīḥ-i Ferzend-i Memiş Pāşā

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Sefer-i hengāmdır zīrā misāfirḥāneye geldin
Müşīrā ḥacer-i esved ḥāzret pāşā-yı nūru'llāh
- 2 O dem kā'imaķāmı hem birāder pāşāya vardım
Maķar-ı hükm-i 'ālīde münāsip ḥükm şerīu'llāh
- 3 Ri'āyet birle himmetle zevi'l 'ilme şıyānetle
'Acāyip rıfķ-ı şefķatle ider ikrām zayfu'llāh
- 4 Faķīr-gede tefā'il birle oldu ḥayra esfāri
Ḥuzūr-ı ḥāzret-i ḥaķdan ṭulu' itdi o feyzu'llāh
- 5 Maķdem-i tālī mevcūd olduğundan oldu bir maṭlūb
Cihānda çok 'ömür sürsün o zāt 'ayn-ı luṭfu'llāh
- 6 Vücüp ādīdir bu dem şükür bābında bir temdiḥ
Budur bā'iş budur ḥādiş biḥamdi'llāh u şükru'llāh

[50a]

- 7 Mücevher Nāṭıķā bir müjdecı geldi dedi tārīḥ
Memiş Pāşā bu ḥaķdan gör ṭulū' itdi o luṭfu'llāh

167

Der-Tārīḥ-i Mazbūtiyyet-i Kör Ḥüseyn Beg

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ḥamdülillāh bāğiler bāğından oldu müfterīķ
Himmet-i sulṭānīdir ḥāfız vezīrin celb ile

- 2 Vâkı'â medh-i sezâ ender sezâ ender sezâ
Seyf-i şârimle hâlâş itdin berâyâ kalb eyle
- 3 Dâ'imâ ser-'asker-i şarkîde olsun müstaķim
Hoş tevâzu'la saĥâvet hem şecâ'at de'b eyle
- 4 Bellidir tedbîr-i erkân müşîrin her zamân
Cümle me'mûr-i pesendîde bulunmuş nedb eyle
- 5 Erzenü'r-Rûm vücûhı oldu mesrûrû'z- zamîr
Rûz-ı şeb kıldık du'âlar fetĥ için ol ĩarb eyle
- 6 Çünkü me'mûr-ı müşîr oldu o dem baĥr-ı ferîk
Fârsiyân sell-i sülûf etdükte ol dem ĥarb eyle
- 7 Nâţıkâ târîĥin oldu cevher-i yektâ gibi
Kör Hüseyin alnı memzûc Baĥri Pâşâ ĩarb eyle(1256)

168

**Der-târîĥ Ĥaceġân-ı Şâliĥ-Mîr-i Dâmâd Müşîr Erzenü'r-Rûm Def'iyullâĥ
'Anhâmâ el Hümûm Ve'l Ğümûm**

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ĥüsn-i aĥlâķ ile me'lûf eylemiş ĥalıķ seni
İsm-i pâķından müberhen her salâĥat şâh-râĥ
- 2 Dâ'imâ baĥş eylesün iki şefîki her zamân
Ol müşîr-i kâмили ser-'askere kılsın çü mâĥ
- 3 Nâţıkâ târîĥ-i tam ittin bu an Câmî gibi
Ĥaceġân oldu bu dem Dâmâd Şâliĥ Mîr mâĥ

169

Der Beyân-ı Aĥvâl-ı Ĥabr

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Yalnızca ĥânda ĥalsam yatamam anda gece
Yâ niçe yatsam gerekdir ĥabr içinde buncaca

- 2 Baġteten sâ'il su'al eylerse viremem cevâb
Yanarım ol maġâmda kimse gelmez yanca
- 3 Ezber u fikrimde olsa sehvi derdim ol zamân
Heybetinden iki şahşın mizbereler nârce

[50b]

- 4 Fevķ u tahtım hem yemîn u hem yesâr üzre turâb
Olmadı anda kimesne şöhet idem ķâlca
- 5 Bulmadım anda mümeyyiz ideyim hâl-i temyîz
Olmadım anda müderris ders virem yaķşıca
- 6 Bir ķerrelîķ hânedir kim dönmez olmaz bir taraf
Neylesin ande yatan bî-çâre netsin ķâlce
- 7 Nâṭıķî endîşe ile iki sâ'ildir ķavî
İmtihânında yazılsın alâ defter hârice

170

Velehu Eyżan

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Niçe bir gün çekelim bu mihen-i şıķletle
Geçelim bu deni'-yi ķaḥbeyi birer ḥaletle
- 2 Bizi izlâl ider ol mâr-ı münakķaş amma
Zehr-i ķâtildir anıñ var meylim ġafletle
- 3 Kimisin mâ'il olup cünbüşüne salınışına
Kimimiz râġıp olup şüretine zilletle
- 4 Kanı İskender Şâhım ne Süleymân ne Ali
Ḥuşûsâ gitti Muḥammed biz için 'ibretle
- 5 Ki lâzım oldu bize kim idelim vaḥdet yâd
Zarar-ı ekşer-i nâsın zarar-ı keşretle
- 6 Feraḥ-ı raḥât terk itdi ki ol ṭâlib-i câh
Niçe tezvîr-i fevâ'idsiz olur sür'atle

- 7 Berr-i gül Nâṭıķı fikr et bunun encâmı nedir
Bunun encâm-ı ḥarâbdır görelim dehşetle

171

Velehu Eyzan

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Umarız vaşl-ı merâma eşer inşâ'llâh
Dikeriz menzil-i câna şecer inşâ'llâh
- 2 Biz te'ennî ederiz vaḳtinde dek bir şeyin
Ḳaṭ'-ı menzil idegelsin ḳamer inşâ'llâh
- 3 Öylece 'âdet-i Yezdân tecellî bir vaḳt
'Abdını saltanat içre sür inşâ'llâh
- 4 Hele feryâdıma efgânıma baḳsın ey dil
Gelir ol mertebesinde nazâr inşâ'llâh

[51a]

- 5 Kılssa bir ṭarafa nigâhı daḥı işve Nâṭıķ
Ferahından ola meḳşûf kemer inşâ'llâh

172

Târîḥ-i Ṭabduḳ Velî Yûnus Dede

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Kıldık sefâret şevḳle bulduḳ ziyâret Tüzce'de
Ṭabduḳ Velî Yûnus Dede ḳılmış cihânı nûr dîde
- 2 Gördüm umaraḳ nûrunu buldum şafâ'ı rûh ile
Aldım murâdım ğavşdan buldum denâyîr ḥaybede
- 3 Çoḳça ziyâret itmişim her def'ada şân bulmuşum
Bu def'ada rûḥum şafâ eyler mişâl-i 'abdîde
- 4 Yandım yaḳıldım 'aşḳdan ḳırdım ḳalemler meşḳden
Gördüm o zât-ı naḳışdan buldum emân-ı cidîde

- 5 Çil murğ hep târîh ider geldi baña devlet kuşu
Nâṭık bu dem esrâr ço çıktı kederler hep gide(1273)

173

Târîh-i Defterdâr-ı Erzurûm Şevket Efendi Sellemehullâhu Te‘âlâ

mef‘ülü fâ‘ilâtün mef‘ülü fâ‘ilâtün

- 1 Devlet bu dem irişdi Rûm içre Erzurûm‘a
Defter-i ter-dâmenin dâmeni girdi nâze
- 2 Câzim ki cezm etmedi hürşide oldu muhtâc
Şulh u şalâha nisbet şevketli virdi bâze
- 3 Çokça huzûr eylesin ‘arif-i billâh ile
Meclis-i ‘âlî eyle hayr sühan dırâze
- 4 Nazm eyle müftü ‘atîk hayl terennüm ider
Şevk ile geldi ol zât beldemiz oldu tâze
- 5 Dört defteri çıkartmış târîh cevher etmiş
Şevket Efendi Şarkâ emr ile geldi yâze(1277-4 iḥrâc 1273)

174

**Târîh-i Ziyâret ‘Ârif-i Bi’llâh Ṭabduḡ Emre ‘Ârif-i Bi’llâh Yûnus
Emru’llâh Ḳudsu’llâh Te‘âlâ Serr-i Hümâ**

müstefilün müstefilün

- 1 Sâl-i zafer târîh ide(1271)
İtdik ziyâret Tüzce‘de
Ṭabtuḡ-ı ‘arif ğavş ile
Yûnus Dede Emrullâh

[51b]

- 2 Seyrân edip buldum şafâ
Ḳıldım cefâ-yı pür hevâ
Ḳılsın şefâ‘at dâ‘imâ
Ol Ḥazreteyn-i bî-günâh
- 3 Müftî bu dem itdi du‘â
Nuşret vire Rabb-ı Ḥudâ

Düşmenler ola pür 'inā
Etsin şafā ol pādişāh

175

Velehu Eyzan

mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün

- 1 Ne mümkündür çayanmak her belāya
Huşûşā ya hûb dünyā pür edāya
- 2 Beni mest eyledi dilber dudāğı
Taḥammül yok ruḥı bedr-i ziyāya
- 3 Tekellümden girer men' üzre baḥşa
Ne mümkündür cevāb ol rehnümāya
- 4 Bulunmaz bir güll-i ḥamrā dikensiz
İder va'dinde kizb-i müptelāya
- 5 Behey Nāṭıḳ senin vaḳtin ne müşkil
Ki pîr oldun şabr yok her azāya

Bāb-ı Ḥarf'ül Lām Ve Lām Elif

176

müstefîlün müstefîlün müstefîlün müstefîlün

- 1 İnsān olan 'aşıkların ḥaḳḳında diyemez māvla
Kāmil sūḥān söyler iken ol bābda diyemez māvla
- 2 Bilsin nedir 'aşḳ-ı İlāh duysun nedir püşt u penāh
Her rûz u şebde āh vāh ol ḥālde diyemez māvla
- 3 Ḥālik bize emr eyledi naşsında izhār eyledi
Tesbîḥin iḳşār eyledi hiç kimse diyemez māvla
- 4 Ol ḳābe ḳavsin¹⁵ zikredem 'arş üzre başdı ol ḳadem
Hem bî-mekān gördü o dem müslimde diyemez māvla

---

¹⁵ Necm Suresi / 9

- 5 Nâṭık seniñ âhın geçer çoğ kimseye kılmış eşer
'Aşkıında bağlandı kemer münkir de diyemez mâvla

[52a]

Bâb-ı Harf'ül Ya

177

Der Sitâyiş-i Mehmed Emin Ra'ûf Pâşa Edâmullah-u Te'âlâ İclâl

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ğamdulillâh her dem ü in'am-i işsân eyledi
Teşne dillerde dem-â-dem bağ-ı bostân eyledi
- 2 Luş idüp kıldı tecelli cânib-i şarka merâm
Bir mübârek şems-i izhâr külli bürhân eyledi
- 3 Ğükm-i dermânında râğıb şab'adur câmi mişâl
şahib-i seyf-i şalemdür câna fermân eyledi
- 4 Ğağ bilür kim ehl-i diller pâyinün şer-bendedir
'Andelibân-ı devâm üzre Ğoş elĞân eyledi
- 5 Her suşurunda anun hep dîn-i millet şu'lesi
Beyt-i islâmı müzeyyen bil ki herân eyledi
- 6 şad hezârân 'âlem u vefâ anın iĞyasıdır
Mürde diller hep bugün devrinde seyrân eyledi
- 7 'Âlemi rüşen kılıpdur mâh-tâb-ı rif'ati
'Ahd-i zür i'tidâli mâh-i niyân eyledi
- 8 Cümle a'dâlar zamanında olurlarsa nigün
Kâfir iken Ğâk-pâye geldi imân eyledi
- 9 Cümle eşrâf u Ğevâli hep anın emrindedir
Bağteten destür ider gah mîr-i mirân eyledi
- 10 řab'-ı Mevlânâdır anuñ iĞün re'fet kıılır
Hem şer'iat hem řariķat câna hemyân eyledi

- 11 Hū diyip Mevlānā diyip albe tecelli eylemiŝ
Naŝ idüþ gālibligi ervā-i pīrān eyledi
- 12 Rāıþ dīn-i dīyānet tālebi icrā ha
āmi‘ envāi‘ bid‘at hep nümāyān eyledi
- 13 Cānib-i şarka ser-‘asker kendisi bedrŝ münīr
İsm-i pāki çün Ra‘ūf Paŝadur i‘lān eyledi
- 14 Bu mübārek demde geldi hem muarrer hem ŝifa
Belde-i Erzurūmu hem mühr-i Süleymān eyledi
- 15 Niçe yıllar surı serle serkeş bednām iken
İniyād itdi bikülli ŝula giryān eyledi
- 16 Tı u tīrūn cümlesinden avfa zāhip oldılar
Dā‘iler ıldı du‘āyı āke yeksān eyledi
- 17 Geri menziller bināsi ‘arŝa-ı dūnyādır
Ço merātible efendim evc-i keyvān eyledi

[52b]

- 18 Hem ra‘ūf hem ‘aūf cümleinin malūbudur
āk pāyın sürme-i Mıŝır u ŝiffāhān eyledi
- 19 Ma‘den-i fet-i zaferdir merkez-i nuŝritdir ol,
Anınçün ‘ālem ire tı-ı raŝān eyledi
- 20 Tā‘atinde balanup eller tevāzu‘ eyleyip
ākim-i iranları hep bende-fermān eyledi
- 21 Kilk-i üstād-ı aza ılmış aderde adrini
Her umūretde yegāne lufa sūnān eyledi
- 22 Pādiŝāh āl-i ‘oŝman mūrahaŝ malaŝı
Bir vezīr-i āliŝāndır zīynet eyvān eyledi
- 23 Destiri ehl-i islām kim diyü fāl eyledim
Öyle buldum kim Ra‘ūf Paŝayı erzān eyledi

- 24 Hâlvetinde Nâţıkâ söylendi bir târîh saña
Çok 'aţalar şulha bânî şâh-ı İrân eyledi
- 25 Nuĥ peygamberde ki hâl-i icâbet sendedir
Şaldı ğam deryâsına 'adâ-i tufân eyledi
- 26 'Ömr-i loĥmânı saña versin ĥaţâdan saklasın
Tûĝ [u] sancâĝın demâdem ĥalka devrân eyledi
- 27 Nâşîĥ-ı Nâţık du'â-gûdur efendim her zamân
Mürveş bu nazmım elân pâye-rizân eyledi

178

**Der-tevcih-i Kaştamonu Berây-ı Şadr-ı Esbak Ra'uf Pâşâ Yesru'llâh Bi'l
Ĥayr-ı Mâ Yeşâ'**

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Kâdrinde kâdrini 'âlî kılanda bir kişinin Mevlâ
Ezelden tâ ebedâna güzelce merĥabâ oldu
- 2 Menâzil kaţ' ider billâh gerek zâhir gerek bâtın
Mehî tek devr eder dâ'im cihân andan nümâ oldu
- 3 Zuhûr-ı kâ'inâtından murâd ĥazret-i ĥaĥkın
Hemân 'irfân imiş ancaĥ bu meydâna nidâ oldu
- 4 Sa'âdet bâbını bulmaĥ bu demde ekşer-i maĥlûĥ
Re'îs-i dîne muĥtâc olduĝı her dem berâ oldu
- 5 Biĥamdi'llâh ve şükrollâh bu 'aşrın pâdişâh kim
Ferîd-i dehrdir 'adlî-i vekîl müctebâ oldu
- 6 Anınçün sevĥ ider Allâh vezîrânını dünyâya
Ki destûr-ı nizâm eyler efendim mehliĥâ oldu
- 7 Ki zîrâ şüphemiz yokdur kerâmet birle tedbîri
Delîlim çoĥdurur ammâ bir neden keşf-i câ oldu

[53a]

- 8 Bu hengâm-ı feraĥ-demden muĥaddem Erzenü'r-Rûm'a
Serâser fitneler zâhir 'acemden pür şedâ oldu

- 9 Güzel ma‘dendir ol ma‘den ‘adinden bir neşât olmuş
Dür-i yektâyı gönderdi ferahlar bir semâ oldu
- 10 Hâkîkatde bu eṭrâfa bu ekvâna bu a‘şâra
Kudûmundan ṭulû‘ itti ḥayırlar bir şifâ oldu
- 11 Huşûsâ ‘asker-i islâma itti ḥüsn-i himmetler
Sipahsâlâr-ı şarkidir ‘adûdan cân cüdâ oldu
- 12 Muḥaşşal sürḥı serler ḥavf idüp ṭâlîp olup şulḥa
Heḫimân-ı raḥîmân nizâm-ı şulḥ edâ oldu
- 13 Bu gevher cevher-i yektâ olunca ḫadr-i ḫıymette
Anı şâhib-i ḫur‘ân eyler ançün ḫoş du‘â oldu
- 14 Anıñ nâmı Ra‘ûf Pâşâ Efendim şadr-ı esbâktır
Bu anda Kaşamonu manşibında dilrübâ oldu
- 15 Mekânın hem zamânın tebdîli tervîc-i rûḥ eyler
Anıçün ḫazret-i Pâşâya teşrîfi sezâ oldu
- 16 Serîr-i saltanatta devr-i dâ‘im devr ider belkim
Anıñ iḫbâli aḫterler içinde rehnümâ oldu
- 17 Velâkin belde Erzurûm ahâlîsi bu dem maḡmûm
Anıñçün dür-i mektûm bu yerden rıḫletâ oldu
- 18 İder feryâd-ı efgânı belâbil derd-i giryânı
Gül-i ra‘nâya her anı şafâ zuhr-ı du tâ oldu
- 19 Ğurâbiler ne bilsinler türâbiler ne görsünler
Hezâr feryâd ḫılsınlar bu yerden gül cüdâ oldu
- 20 Huşûsâ ehl-i dillerde zevî‘l fiṭnat olanlarda
Bu nâşîḫ ḫayl-i demlerde efendimden rızâ oldu
- 21 Senin medḫinde ebkemdir senin vaşfın ki Edhem‘dir
Bu Nâṭıḫ gerçi etmemdür ‘ulûm içre şenâ oldu
- 22 Egerçi vâ‘îz-i Ḳârşî dimekle pend-i meşhûrum
Tabiatta belâgatta feşâḫatta beḫâ oldu

- 23 ‘Ubürun nev’-i insāna vücūdun külli devrāna
‘Aṭālar merd-i merdāne efendiden kefā oldı
- 24 Serīr-i devlet-i da’im güzelce şervet-i kâ’im
‘Adūlar ṭal’at-i nā’im meleklerden du’ā oldı
- 25 Dey-i Nāṭıķ söylendi şart-ı islām üzre bir tāriḥ
Ra’ūf Pāşā deminde Kaşṭamonu dem şafā buldı(1240)
- 26 Du’ā hengāmıdır ey dil sa’īd-i ‘ıyddır ey dil
Mübārek şehirdir ey dil qarībā bir nidā oldı

[53b]

- 27 Bunı sen iḥṭaşār eyle du’āsın iḥtiyār eyle
Demādem medḥ-i yār eyle ṭuyulsun ḥoş devā oldı
- 28 Bu demde söylendi şeş cihetten Nāṭıķā tāriḥ
Ra’ūf Pāşā lisāna Kaşṭamonu mesned buldı(1240)
- 29 Niçe manşıbla kām aldı alır hem söylerim tāriḥ
Bu dem hem Kaşṭamonu manşıbın aldı Ra’ūf Pāşā
- 30 Naẓīf işe faķaṭ yazdım iki mışrā’la tāriḥin
Ra’ūf Pāşāya geldi Kaşṭamonu beldesi manşıb(1240)
- 31 Tebşīr edip bir müjdeci geldi naẓīfā söyledi
Taḥrīr kıl tāriḥini ‘Oşman Pāşā oldu vezīr

179

Velehu Eyzan

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Yā İlāhī ver bu demde ibtidā’-ı fırsatı
Ehl-i İmāna dem-ā-dem eyle yā Rabb nuşreti
- 2 Kesr olunmuş kalb-i mü’minde tecellī eylesin
Bir meserret ver İlāhī def’ kıl her dehşeti
- 3 Ḥāzret-i Sultān-ı Maḥmūdı muẓaffer eyle ḥoş
Her murādın kıl müyesser ḥayli bulsun vüs’ati

- 4 Derd ile ālüdeyiz luṭfun irişdir her seher
Ḳalmasın küffār içinde Ḥāzret-i Ḥāḳ āyeti
- 5 Verme ey perverdigār ehl-i dalāle inřirāḥ
Dest-i ā'dādan ḥalāř et ehl-i Ḳārř-ı ümmeti
- 6 Ḳal'e-i Aḥiřha'yı ḳurtā elinden kāfirin
Ehl-i İslāma feraḥ ver ol celālin 'izzeti
- 7 Ardahan ile Eleşkird ḳal'esin eyle fütüḥ
Ehl-i derde ḳıl devā'i enbiyālar himmeti
- 8 Çoḳ za'if olduḳ ilāhī ḳuvvetinle et meded
'Aṭf ḳıl ehl-i imāna raḥmetinle řefḳati
- 9 Nāṭıḳī dil-ḥaste āzād ḳıl her dertten
El amān nuşret müyesser ḳıl erenler ḥürmeti

180

Der-tāriḥ-i Cāmi' -i Ḳundaḳçı Ḥācı

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Yār olucaḳ bir kese devlet niřānından eşer
Ḥayra tevfiḳ eyleyip eyler edā-ı sünneti

[54a]

- 2 Bā ḥuřuř eyler 'imāret beyt-i raḥmān-ı temiz
Cümle erkānın müzeyyen ḥire eyler diḳḳati
- 3 Bu mübārek cāmi'in 'indindedir ḳabr-i veli
Hem ziyāretten açılmış bāb-ı nūri vaḥdeti
- 4 Nāṭıḳā ḥāṭır řinās ol ḥaḳḳı nuṭḳ et dā'im
Bu zamān-ı řāḥib ḥayrındadır bulur bu firşatı
- 5 Beş vaḳt çıḳdı münādī söyledi tāriḥini
Mescidin cāmi' ider Ḳundaḳçı Ḥācı himmeti

Der-tārīḥ-i Tīmūr Mīrin Fermān Zuhūr Şode*müstemfilātün müstemfilātün*

- 1 İtdi işâret kıldı beşâret
‘Ayn-ı ‘inâyet-i fermān geldi
- 2 Ol pâdişâh-ı devrin penâhı
Luţf-ı İllâhî -i fermān geldi
- 3 İtlâk idendir ihkāk idendir
İşrāk edendir dīvān geldi
- 4 Çünkü o cânım şafvet nişânım
Devlet-i lisânım seyrân geldi
- 5 Nesl-i kibârın Vān’dır kararın
Hoştur bu kârın kervân geldi
- 6 Va’d-ı münîfin luţf-ı şerîfin
Merd-i zarîfin bîl şân geldi
- 7 Kıldım du‘âyı itdin şenâyı
Virdim edâyı mihmân geldi
- 8 Şükr eyle dâ’im zıkr eyle dâ’im
Devr ile kâ’im ihsân geldi
- 9 Çünkü ezelden gördük tiz elden
Şiddikın sizledin dermān geldi
- 10 Devrinde gâlib ‘aşrında râğib
Fikrinde tâ’ib-i meydân geldi
- 11 Hâ çıkdı Nâţık dinledi târiḥ
Tīmūr Mīrin burhân geldi(1243)

**Der Tārīḥ-i Şulḥ Ḥazret-i Sulţān-ı ‘Ālem Şehinşâh-ı Penâh Tāle Penâh
Ve Der Nu‘ût Vezîr-i Bî Naẓîr Vāli-i Eyālet-i Erzurüm Ḥazret-i Şefîk ‘Alî
Pâşâ Edāmullāhu Te‘ālā Bi’l Ḥayr**

[54b]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Hâbbezâ ey pâdişâh-ı hâzret-i 'âlî penâh
Muştafâ ümmetlerin her demde mes'ûd eyledi
- 2 Hâbbezâ şad hâbbezâ ey pâdişâh-ı 'âlî-câh
'Âlemi ihyâ idip şükründe mescûd eyledi
- 3 Ser-te-ser mağmûm iken Maħmûdiler maħmûd olup
Şad hezârân şükr-i İzed anı mevcûd eyledi
- 4 Görmemiştir bilmemiştir bu şâh-ı devr-i cihân
Cevr-i a'dâ'yı efendim tezce ma'bûd eyledi
- 5 Hâzret-i perverdigâr İzed te'âlâ hoş ider
Hâl-i ümmet gün-be-gün 'aşrında ma'bûd eyledi
- 6 Biñ zebân ile bu ümmet şükr iderse hâlķa
İdemez şükrünü biñ sâl anı ma'bûd eyledi
- 7 Kârş Aħışha vü Erzrûm Bâyezîd Ardahan
Zabt-ı a'dâ'dan hâlâşı birle meşhûd eyledi
- 8 Hâşıl maşrık u mağrib ser-te-ser mehmûm iken
Bağteten mesrûr edip 'âlemde pür cûd eyledi
- 9 Ol mürüvvet kânıdır ol âl-i 'oşmân hândır
Gerçi 'askerler kuşûrı oldu mesdûd eyledi
- 10 Çünkü bu 'âlem siyâh-püş oldu mâtem her yeri
Kâmet-i şulha berâber hil'at-i sûd eyledi
- 11 Neylesin îcâb idip hıfz-ı müselmân eylemek
Gerçi bâğiler beğâyet fi'l-i meşdûd eyledi
- 12 Bir şecâ'at cevşenidir bir sehvâvet gülşeni
Bu iki pür bulduğun anı maş'ûd eyledi
- 13 Luţf idip gönderdi bu dem bir vezîr-i nâmdır
Ya'ni kim bu belde-i Erzurûm memdûd eyledi

- 14 Nāmdār Ḥāzret-i peygamberidir gūş iden
Ḥamd u şükre hoş sebeptir anı maḥdūd eyledi
- 15 Vākı'ā kāri muvāfiḳ Ḥāzret-i Kerrāra kim
Ol semi ḥayderiden neş'e-i mevcūd eyledi
- 16 Ehl-i tuḡyānın fesādı ol zamān ma'dūm olup
Etmedi aşlā ri'āyet bunda hoş būd eyledi
- 17 Ya'ni kim bu belde-i Erzurūm destūrü'l fiḥām
Cāygir olduğda şarkı cābecā 'avd eyledi
- 18 Ḥükmüne tefvīz olunmuş mīr-i mirān-ı 'izām
Kimisin ma'zūl edip kimini ma'būd eyledi

[55a]

- 19 Ḥamdü'lillāh günbegün bu çarḥ-ı bālā oldu hoş
Rūz-ı şeb düşmānlar ḳalbini ma'ḳūd eyledi
- 20 Ḥāzretin birden ulaşdı ol 'alī pāşā bu dem
Ḳayşeriden ḳaşr-ı menzil birle maḳşūd eyledi
- 21 Kendini ittibā'nı yā Rabb ḥaḫadan et emīn
Ferḳadān çarḥ-ı 'alī birle ma'hūd eyledi
- 22 Geldi üçler derd döküp cevherli tārīḥ söyledi
Rū siyāhı şaḫle şābit şāh-ı Maḥmūd eyledi(1245)
- 23 Rū siyāhın tārīḫi üçler didi maḡribdedir
Ṭālī' maḡribdedir maḡribde merdūd eyledi
- 24 Nāḫikā şükrāne ḳıldın nazm-ı pākın dā'im
Dem-be-dem dilşād olup 'ālemde pür sūd eyledi
- 25 Gerçi nuşḫ-pend ile meşhūdiyim aḫḫār-veş
Cāmi u Firdevs bu nazmım görse maḫḳūd eyledi
- 26 Mūr-veş ḳıldım hedāya ḫāzret-i destüre kim
Ṭab'-ı bālā ḳadr-i i'lā üzre memcūd eyledi
- 27 Ḥaḫḳ te'ālā ḫıfz edip dā'im muzaffer eylesin
Ni'metin bisyār edip aḳrāna maḫşūd eyledi

- 28 H zret-i Musa gibi h l-i ic bet y r kıl
D şmeni bed- v h i r k  zre p r d d eyledi

183

Velehu Eyzan

f 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'il n

- 1 Bakdı d ny ya fen dır s 'ik oldu S bik 
H zret-i All h her dem ' şik oldu S bik 
- 2 B yle bir 'amm-ı peder d ny ya hi  gelmiş değil
Mer amet k ni m r vvet Őadık oldu S bik 
- 3 H l-i zer n k h b yle yol verir muhlişlere
'Arif oldu bildi h l-i f rik oldu S bik 
- 4 Ah kim 'azm itdim amm  vuşlat i re bir du' 
Bakdığım ta d re gelmez f rik oldu S bik 
- 5 H sret-i n r-ı fir k n k demi d l eyledi
R himı nışf  zre koydu z hi  oldu S bik 
- 6 Bakdı kim evl d yok ens b yok a b b yok
'Azm-i g lşen  zre gitti h zik oldu S bik 
- 7 N t k nu kun ezelden hikmet i re d 'im 
Cennet'  l Firdevse h k  l yik oldu S bik 

[55b]

184

Velehu Eyzan

f 'il t n f 'il t n f 'il n

- 1 Ruhların  l eyledi  l eyledi
G zlerin her demde biń k n eyledi
- 2 T r-i g mzen kıldı c nımda e er
M yların k fir m slim n eyledi

- 3 Ğabġab-ı tuffāh görse ‘āşıkān
Sā‘atinde cān ‘üryān eyledi
- 4 Firġatinden çoġ zamān lāl olmuşum
Vuşlatın ġalüm perīşān eyledi
- 5 Va‘d idip va‘din ‘azāb oldu baña
Ançün ki va‘de noġşān eyledi
- 6 Bu revş-i reftārın olmasın yasaġ
Yoġ olursa yere yeksān eyledi
- 7 Nāţıkā böyle tecelli çün ezel
Bāb-ı ‘aşġı saña tibyān eyledi

185

Tārīġ-i Ķavimcilik

mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün

- 1 Tevfīġ ġıldı bārī vāli-i Çıldır itdi
Ekrād-ı bed nihādın ġikmetçe oldu ġālī
- 2 Ser-‘asker-i zamāne muġliş denildi yā hū
Çünkü buyurdu Aġmed Pāşāya verdi ġālī
- 3 Çünkü ezelde yazmış levġ üzre naġş urmuş
Eşġāl birden almış saġrāda ġaldı ġālī
- 4 Nāţık bu demde saña Şākir Beg itdi ikrām
Söyle bu demde tārīġ tārīġim oldu yālī
- 5 Ķaçıncı iki def‘a tārīġ cevher itdi
Ķavimcilik aġmaġ yaġmaya verdi mālī(1253-2 iġrāc 1251)

Diġer Tārīġ

- 1 Ķavimcilik
İtdi sülük
- 2 Yaġmā gör
Ra‘nā-yı gör

3 Çıkdık bā
Bulduk adā

4 Budur ħitām
Tārīḥ tām(1251)

[56a]

186

Velehu Eyzan

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1 Bu demde müjdeler erbāb-ı ḥaṭṭ-ı kām-yāb olsun
Ki zīrā ḥaṭṭ-ı reyḥānın şülüşden ḥoş bedīd oldu

2 Şadākat birle yazdırdı saña ol ḥazret-i şāķıb
Ançün Vehbī u Raşit u Edhem u Ferdi sa'īd oldu

3 dedi üstādlar ġālib ḥuzūrunda
Şafālar kesbi der diller bu dilden ġam ba'īd oldu

4 Zehī baḥt-ı sa'ādet Hācı İsmā'īle her demde
Anıñ ferzendi ḥaṭ içre metānetle reşid oldu

5 İki destinle yazdın Nāṭıkā fehm oldu tārīḥ
Bu zībā ḥaṭṭın ey Ḥilm-i Meḥmet bu keşid oldu(1241+2 ilḥāk 1243)

187

Velehu Eyzan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ḥazret-i pīrim yeġān şeyḥ'ül meşāyiḥ türbesi
Zā'iri mestāne kıldı ol mübārek cezbese

2 Vāķı'ā kārḥāne-i 'ālemde yoķdur böyle zāt
Böyle bir nazır-ı ḥalā'ik nūr-ı ḥaķķın debese

3 Bir du'ā kıldım ḥuzūrunda ḳabül et yā İlāhī
Ḥürmet in şaḥş ra geysin murādım cübbese

4 Hem daḥı meşhūr afāk ṭarīķat pīr kim
Mesken-i nefsi-i Ḥorasan vardır anda ḳubbesi

- 5 Bu iki ehl-i haqīkat hürmet için kām-yāb
Eylesin Nāṭıķī maqşūd rāhın ḥabbesi

188

Velehu Eyzan

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1 Bir cāy-ı feraḥdır bu cihān olsa bināsı
Lakin bozulur mevt ile tez günde edāsı
- 2 Üftāde olan dā'imā bülbül teki olmuş
Kılmış ezeli āh-ı enīn ğurre bāsı
- 3 Ol tīr-i każā herkes mecrūḥ kılıptır
Meydān-ı cefāda bulunur kanlı libāsı
- 4 Ol cezbe-i edā baḥr-ı 'ulüm mütefennin
Āh eylediği vaqt yanar ḳubbe-i cırāsı

[56b]

- 5 Nāṭıķ bu ğazel vaḥdeti tanzīrini buldu
Āh olmadı erbāb-ı kemālinde bekāsı

189

Velehu Eyzan

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1 Dünyāda gördüm yārimin yanımda şābit olmadı
Derd u elemden ğayrısı cānımda şābit olmadı
- 2 Vāķı' bu derd ki derd ile gezdim cihānı sū-be-sū
Yek rüz olursam pür feraḥ şānımda şābit olmadı
- 3 Üç yüzle dördün bulmuşum aynede ḳalbin
Ḥubb-ı dādın bilmişim nānımda şābit olmadı
- 4 Çünkü cihānın ḥāli bu sırr-ı nihānın ḥāl bu
'Aşķ u kemānın ḥāli bu ḳatımda şābit olmadı

- 5 Nâṭık cihānı terk idip bul zevk u şevk-i ‘aşk-ı ḥaḳḳ
Terkinde terkin eyle gül ānımda sābit olmadı

190

Der-tārīḥ Merḥūm u Mağfūr Elçi Nūri Muḥammed Efendi
Raḥmettu‘llāhi ‘Aleyh Raḥmet-i Vāsi‘t

mef‘ülü fā‘ilātün mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Belki Erzurūma dāḥil oluptur elçi
Kāmil Ḥalīl Pāşā iḥsānın itdi vefri
- 2 Çünkü Resūl Sulṭān-ı‘Azm üzre geldi Şarka
Şarḳ ehlinin kelāmı gelmezdan itdi şabri
- 3 Kaçınıcı fevt idende ğurbette mevt idende
Ġavşa civār idende sa‘d üzre itdi fevri
- 4 Çokça cemā‘at içre kılındı hoş namāzı
İtdi du‘āyı herkes bülend itdi bedri
- 5 Nâṭık bu demde kırklar çıkınca dedi tārīḥ
Elçi Efendi Nūri müzeyyen itdi ḳabri(1299-40 *iḥrāc* 1259)

191

Der-tārīḥ Ḥaṭṭ-ı Hümāyūn Ve Mücevher Seyf-i Kāmil-i ‘Āmelhullāhu
Te‘ālā Bi-Luṭfihī‘l Müte‘āl Maa‘l-Fezā‘il Ve‘l Ma‘ālī

müstefilün müstefilün

- 1 Minnet Ḥudā‘ya her zamān
Verdi cihāna luṭf-ı Van
Mecd üzre ol şāh-ı cihān
Her demde olmuş ‘āmilī

[57a]

- 2 ‘Asker tamāmı yek ferīḳ
Ḳıldı muvazzaf bil ḥaḳīḳ
Olmuş müşirimiz şadīḳ
‘Ālemler olmuş ḳā‘ilī
- 3 Çünkü ezelden dört şunūf
Bir cezāyla şāḥib düfuf
Bir tācir u san‘at vuḳūf

Dördüncü 'âlem-i nâklî

- 4 Vâkı'da çâr etmiş hamîd
Emr eyledi Sultân Mecîd
Olsun cünûdumuz 'abîd
Olsun bu dünyâ 'âķilî
- 5 Düstûrumuz olmuş ħalîl
Âĥâd ħıyere bil delîl
Zâtındadır ecr-i cezîl
Olsun cihânda nâ'îlî
- 6 Vâkı'da her luţf-ı sezâ
Ĥaţţ-ı ĥümâyûn ĥoş edâ
Seyf-i mücevherdir yedâ
Bil i'tibâr-ı kâmilî
- 7 Perverdigâr etsin be-kâm
Nef'ini bulmuş ĥaşş u 'âmm
Her salţanat bulsun devâm
Nâţık bu sözün sâ'îlî
- 8 Lakin bu 'abda va'diniz
Luţf u ĥimâyet 'ahdiniz
Elçi Efendi sa'dınız
Versin ziyâ-yı şâmîlî
- 9 Devlet budur kim şâdıķım
Ĥaķ üzre dâ'im Nâţıkım
Versin efendim lâyıķım
Her dürlü luţf-ı âmelî
- 10 Nâţık bu dem dürler döküp
Târîĥ-i tāmın söylemiş
Geldi bu ân ĥaţţ-ı şerîf
Sâķ üzre seyf-i kâmilî(1259)
- 11 İzed bu ân içre ânı
Ĥıfzında ķılsın cânını

[57b]

Etsin terk-i şânını
Heb rûz-ı şebdir mâ'îlî

**Tahmīs-i Nāṭiqī ‘Alī Ğazel-i Necmī Sellemehümā’lullāh Te‘ālā Fī’-
Dāreyn**

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Çarḥ-ı keç-rev dönmesi devrinde gird-âb gibi
 ‘Ālem-i kevn ü fesādın baḥr-ı mevc-âb gibi
 ‘Ālem-i nāsüte baqsın şanki seyl-âb gibi
 Bu cihān-ı ḥilḳatte ğaflet-i ‘ayn pür ḥvâb gibi
 Görmedim dünyāda berşi ‘aşḳ ḥoş âb gibi
 Ehl-i dillerde şafālar ğufte-i nāb gibi
 Herkesin mecrāsı ‘uḳbā şanki miz-âb gibi
 Neylesin ehl-i ‘ilel cevḫ anıñ tāb gibi

 Rüz-ı kārın saḍra te’şiri tiz-âb gibi
 O kesr u kem durmadı dā’imī dolāb gibi
- 2 Ehl-i diller dā’imā ma’lül olunmuş bir murād
 Çünkü bu ğitī adını yoğrultmuş ğam-ı midād
 Vāḳı‘ā ğoñül diler dā’im şafāda şād-ı bād
 ‘Usre yesrīn verir İzed-i Ğudā Rabb’ül ‘ibād
 Ḥoş bilür ‘ārifāna çün olur yevmü’t tenād
 ‘İllet-i zilletle bir ādem bulur ḥayli sedād
 Ne bilsin ehl-i cefā dünyā şafāsından bu’d
 Ḥayli müdditdir çekermiş ṭab’-ı pākından şedād

 Rüz-ı şeb eyler tekellüf devri mehtāb gibi
 O kesr u kem durmadı dā’imī dolāb gibi
- 3 Söylenen sözler dem-â-dem ‘aşḳ-ı eş’ār eylemiş
 Perçem-i ğisūların ‘āşık bīmār eylemiş
 Ķāmet-i ‘ar’arların eşḫāşda bīkār eylemiş
 Çeşm-i cādūsı anıñ insān bīmār eylemiş
 Ğamzesi maḥbūb-ı ‘ālem şayd bīdād eylemiş
 Neş’e perverdigār ‘ālemde ḥoşkār eylemiş
 Ğamlı ādemler şonunda feraḥ eş’ār eylemiş
 Gerçi envā’-ı elem ma’nisi berbād eylemiş

 Her vaḳitde ma’nasız eyler sūḫan cevāb gibi
 O kesr u kem durmadı dā’imī dolāb gibi

[58a]

- 4 Şâ'ir anıñ sözleri deryâ mişâlidir hemîn
‘Ârifânın gönlü her dem manzar-i bâri mu‘în
Sâlik râh-ı hâkîkât buldu encâm-ı yakîn
Maḥv olur ‘âlem bîküllî zâtıdır ḥabl'ül metîn
Vâkı‘â ‘aşk-ı İlâhî idir sebîl-i müstebîn
Herkesin maḥşûdı bir maḥbûb Rabbü'l ‘âlemîn
Zâtını işbât ider âşâr-ı Rabbü'l ‘âlemîn
Bâb-ı ‘aşk keşf eder envâr-ı ebrâr-ı raşîn

Her süḥan Necmî ikrâr gör kim sîr-âb gibi
O kesr u kem durmadı dâ'imî dolâb gibi

- 5 Bu ğazel taḥmisini emr itdi bir fâzıl meĝer
Aniçün tanzîm idüp Nâṭık bu dem düzdi dürer
Çok zamân oldu bu fetvâ koymadı nazma eşer
Maṭla' Necm-i diyânet rûḥumuz her dem sūr
Vâkı‘â meşĝül idip men şevr-i fıḫından ğurer
Yoksa te'ḥîre sebep olmazdı bir fi'l diĝer
Gerçi esvede deĝil gönlüm sūr şân-ı hüner
Ma'rifet bâbında yektâ bir ğazel-i Necmî şükr
Şol ğazel Necmî'sini himmetle eylerse meĝer
Müftü-i Erzurüm Nâṭık itdi zer bâb gibi

193

Velehu Eyzan

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 ‘Ademden bizleri îcâd edende bir nidâ geldi
Bütün ḳullar dedi yâ Râbb şedâ geldi
- 2 ‘Aceb iḥrâc ‘aceb idḥâl zer ârî zuhr-ı âdemden
Bütün ‘ibret nümâdır bu şev ‘ibretten edâ geldi
- 3 Güzel ḳismet güzel ḫikmet güzel himmetdir ey ‘âḳil
Buña ‘ayn-i ‘inâyet ‘alleme'l esmâ bedâ geldi
- 4 Uşûlün zıkr et ey âdem neden geldin nedir maḥşûd
Fürû'un ḳıl tefekkür kim saña ḫüsn-i ğidâ geldi

[58b]

- 5 Bu 'âlem hâlinin hâlin müdekkikler hayâl etmiş
Saña müjde behey Nâṭık budur yâdın fedâ geldi

194

Velehu Eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Aşk ile geldim cihâna aradım maḥbûbumu
Râḥına girdim gözitdim o güzel maḥbûbumu
- 2 Nâgehân gördüm o şühî ol gül-i ra'nâları
Kaşları tîr-i kemânım gözleri mergûbumu
- 3 Şoḥbeti şîrîn lebinden khand-ı kerrâr tek lezîz
'İşvesi diğeri cihâni ruḥları meczûbumu
- 4 Bir 'acâyib cândır ammâ ne havârî ne melek
Cümleden efḍal yaratmış ol ten-i merbûbumu
- 5 Nâṭıkî zîkr et merâmın ol şeh-i dünyâya sen
Zor olur mu pâdişâha 'arz-ı hâl mektûbumu

195

Muḥammes Ğazel

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Saña yok kûbbe-i minâda 'anâdan ğayrı
Saña mûnis kim olur âh-ı cefâdan ğayrı
Ferahı yokdur anıñ mevt-i fenâdan ğayrı
Aña bîl bağlamadı kes ḥumeḳâdan ğayrı
Seni a'lâ kim ider luṭf-ı Ḥudâdan ğayrı
- 2 Bilmedi lezzeti mürsel beni şâḥib demler
Ki bu dünyâya da ülfet ide mi âdemler
Niçe Ḥuşenk ve Cemşîd okunan Rüstemler
Daḥı şîrân-ı cihân cümlesi içti semmler
Bulamaz râh-ı necâtı şulḥâdan ğayrı

- 3 Dağı Nemrūd ve Fir'avun ve Şeddād-ı la'în
Dağı tersâ vü mecûsi değıl küfr-i hemîn
Dağı envâ'-i taşârî dağı erbâb rehîn
Dağı aqvâm-ı revâfız dağı iblîs-i la'în
Göremez nâr-ı câhîmde ğılazâdan ğayrı
- 4 Nücebâ cümlesi dünyâda zirâ'at etmiş
Niçe bî-keslere imdâd-ı 'inâyet etmiş

[59a]

Kereminden niçe etrâfa hidâyet etmiş
Mürşid-i 'âlî merâtıba şıyânet etmiş
Bulamaz tâb'-ı metbu'-ı şafâdan ğayrı

- 5 Kerem eyle ğased-i kibr-i 'alâ'-yı terk et
Kız ü bühtân dağı cevır ü ezâ'-yı terk et
Ğâlişâ tövbe edip semt-i riyâ'-yı terk et
Nâtıķî söyle naşîğat mâsivâyı terk et
Nef'imiz kimseye yok ğayr-ı du'adan ğayrı

196

Ve Lehû Eyzan

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Beni da'vet edince Rabb bârî
Baña gösterececeğin ol cevır-i zîbâyî
- 2 Egerçi müsteğaķ değılsem ey dil
Umarım rahmetinden ol 'aţâyî
- 3 Dağı ol vaķt gönderir müllâklar
Ricâm oldur ki etmeye ezâyî
- 4 Ki ya'ni maķşatım oldur Ğudâdan
Ğatim inende vire ğoş edâyî
- 5 Günâhım 'arş-ı ferşinden büyüktür
Velîkin luţf idip eyle cezâyî
- 6 Seni tevĥîd idinmiş ezelden
Resûlün taşdîķidir müstevâyî

- 7 İlahî i Nâṭıķın nuṭķunu alma
O günde eylesin saña ricâyî

197

Tārîḥ-i Kerîmem ‘İşmet Kādûn

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Hâzret-i İzed te‘âlâ itdi ihsân-ı ‘azîm
Şulb-ı Aḥmet Nâṭıķiden kıldı birce ümmeti
- 2 Vaķı‘â ḥasret-keş evlâd idi çoķdan berü
Şems-veş itti vürüdu ğâlibâ bu ṭal‘ati
- 3 Çün Rebî‘ul- âḥirin dördüncü rûzi sâ‘ati
Altı olduķda zuhûrı birle oldu şüreti
- 4 Lafzının târîḥi biñden iki yüz kırk altıdır
Söylendi dilde dâ‘im ‘İşmet‘imdir ‘izzeti(1246)
- 5 Çün ḥasûdun iki gözü çıķdı budur târîḥi
Nâṭıķâ verdi saña luṭf-ı İlahî i ‘İşmet‘i

[59b]

198

Velehu Eyzan

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 İlahî sen murâdım ver olayız a‘lâdan â‘lâ
Ki sensin cümle maḥlûķı ‘anâşırdan iden ibhâ
- 2 Ki şefkat birle an‘âmın olursa kırd yâ vâḥid
Zemîn-i Mışra sultânlığa viresin güzel fetvâ
- 3 Eğer olamazsa enzârın olur maḥhûr bir maḥlûķ
Ki cüz‘i ihtiyâr ile olur deryâda bir ednâ
- 4 Kimi zulm-i fesâd içre olur bu dâr-ı dünyâda
Velîkin rûz-ı maḥşerde ider maẓlûm olan da‘vâ

- 5 Bu Nâṭık nuṭk ider her rûz ne fişk u cevre meyl itdi
Hemân kûs-ı sa'âdetle mûkerrem eylesin eclâ

199

Velehu Eyżan

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Ruḥun ra'nâdır ey şâhım daḥı lâleye beñzer mi
Gözün sevdâdır ey maḥbûb daḥı âlâya beñzer mi
- 2 Müdevverdir senin re'sin serinden geṭti 'aşıklar
Zenaḥdan gönçe güldür gözüm düğmeye beñzer mi
- 3 Zülüfler bend bendündür bu mużmer kayd-ı ğabğab
Vücûdun küll-i 'anberdir daḥı elmaya beñzer mi
- 4 Seniñ ḡaddın daḥı 'ar'ar-ı sînân şandukdur mermer
Çınardır dalların dalı daḥı servâya beñzer mi
- 5 Tîr medḥitdin ey Nâṭık eğerçi medḥe lâyıktır
Nazar kıll kendine bir kez melek sîmâya beñzer mi

200

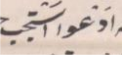
**Veliyyü'n Ni'me Benî Âdem Ve Ḥazret-i Penâh-ı 'Âlem Pâdişâh-ı Rüy-ı
Zemîn'ül Müsemme Bi's sultân Maḥmûd Ḥân Dâme Saltanatuhu Âl-i
Yevm'ül Mev'ûd Ḥazretlerinin Şedâ-yı Murğ-ı Tāvus u Bülbül-i Tütî
Me'nûs Şulb-ı Ḥucestelerinden Ḥuşül-ı Nümâyân Olan Şehinşâh-ı Cihân
Ve Melce'-i 'Âlemiyân-ı Sultân Murâd Ḥân Ḥazretlerinin Vilâdet Tarihini
Câmi' u Ber'ât-ı İstihlâlini Ḥavî Bir Ḥaşîde-i Muḥammes Câmi'ül Esrâr u
Bediü'l Ezhâr Olan Ḥaşîde-i Nâṭıkâmmıdır**

[60a]

Muḥammes

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Şenâ bî-ḡadd u bî-ta'dâd merâm üzre devâ kıldı
Ki nesl-i âl-i 'Oşmân'ın nümâsiyla şifâ buldı
Feraḡ bâbında bî-hem-tâ zuhûr ile niżâm aldı
Bu naḡş üzre gürûh-ı dâ'iyâna pes ḡudâ virdi

Ki haḳdır bu ḳavl ile nidā geldi
Ḥalā'ik çākerānın neşāt-i şükr kesb itdi
Bunun taḳdīmle zīrā niçe merdüm 'aṭā ḳıldı
Teşekkür ḥālḳa nisbet sebep zıll-i Ḥudā oldu

Ṭulū' itdi gül-i ra'nā murād üzre ziyā geldi
Bu luṭf [1] ḳıldı feyyāz cihāna şad ğidā geldi

- 2 Ḥurūc-ı müjd-gānında müje ref' oldu bir en'ām
Mübeşşer murğ-ı mānend-i vezīrāne ider i'lām
İrişdi Şarkla Ğarba şedā-yı şīt nūr-ı tām
Münevver zātıdır anıñ delīl mesned-i İslām
Edinmiş melce' vü me'vā ki cin u ins ḥaşş 'āmm
Havāş se merāṭıbla anıñ miḳdārına işmām
Ḳudüm-ı ḳuḥl-ı 'ālemdir vezīrāna ider en'ām
Şefā-yı bahş-ı naḳşında 'add u sene olur i'lām

Ṭulū' itdi gül-i ra'nā murād üzre ziyā geldi
Bu luṭf [1] ḳıldı feyyāz-ı cihāna şad ğarra geldi

- 3 Tefe'ul ḳıl terennüm et yetişdi cāna feyzullāh
Ki 'ömri oldu dünyānın ki hengām-ı murādullāh
Anıñ serḥadd-ı Ḳarş oldu eğerçi çok ḥudūdullāh
Aña naşb oldu o yektā ki ism-i pāk 'Abdullāh
Ḥudā versin aña ḳuvvet ide a'dā'-ı dīn şad āh
Çekilsin ḳūs-ı ṭablından disinler ḥaḳḳa seyfullāh
Merātib celb-i destindeki sūdı bunu zıllullāh
Ulüvv şāna nisbet ser-ā-ser min 'aṭaullāh

Ṭulū' itdi gül-i ra'nā murād üzre ziyā geldi
Bu luṭf [1] ḳıldı feyyāz-ı cihāna şad ğarra geldi

[60b]

- 4 Ne мүmkün vaşfını ḳılmaḳ ki vaşşāf olsa Beg Ḥassān
Ki ma'dendir Maḥmūd'dur ki Mevlūd-ı Murād Sulṭān
Tamām-ı salṭanat üzre ki zinde eylesin Yezdān
Ḳarār taḥt-ı devlette aña münḳād ins u cān
İde ol vāhibü'l ḥacāt ki fetḥ-i nuşret-i iḥsān
Mekān-ı Şarkla Ğarba çekilsin nacaḳ u līvān
Aman-ı āh ile küffār ḥazā'in defle iskān
Müyesser eylesin Yezdān müdemmer ola ol yeksān

Ṭulū' itdi gül-i ra'nā murād üzre ziyā geldi
Bu luṭf [1] kıldı feyyāz-ı cihāna şad ğarra geldi

- 5 Sezāvār est u migoftem ğıdādır cāy-ı āb tārīḥ
Sühāndır nık pāyān şed zebān-ı Nāṭıķı rāsīḥ
Kemāl üzre kemāl oldu pesend itdi hezār şāmiḥ
Penāh-ı 'ālemler fevt ki a'dāī olur nāsīḥ
Kelāmın zeyl-i қаşr olsun ferāīd ez murād nā'ih
Dürer bārinde şad ḥamis 'adūya oldılar sālīḥ
Menāzil üzre şād olsun irişmesin aña şārīḥ

Ṭulū' itdi gül-i ra'nā murād üzre ziyā geldi
Bu luṭf [1] kıldı feyyāz-ı cihāna şad ğarra geldi

201

Tārīḥü'l 'Oşmānū'l Mevlūd

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Bilin ma'nī ādemden ki Yezdān itdi fermānı
Ki Cibrīl söķdü zahrını ki çekdi ḥükm-i raḥmānı
- 2 Birabbiküm ḥiṭābında ḳamū ervāḥ didi yā Rabb
Belā ḥaḳḳā ki Rabbisin kimi ṭav'an kimi cānı
- 3 Çü bildin aşl-ı insānı daḥı bir lem'adan bil kim
Melā'ik kıldılar ma'cūn ḳadem başdı bu 'Oşmānı
- 4 Ki ṭav'andır bilā şüphe bunun remz o 'ālemler
Melek ta'līmdir zīrā bu 'Oşmān bin Nu'mānı
- 5 Ki et yā Rabb bunu kāmīl ki 'āmil 'ömrünü taṭvīl
Ki sā'ī 'ilimle ṭālib ki hem mühr-i Süleymānı
- 6 Ki iḳdām ideyim cānım bunu şerḥ ile tārīḥin
Şafer ayındadır taḳdīm ki ḳuşluḳ vaḳti ezmānı

[61a]

- 7 Ki bil ecīr ḥesābınca bunun tārīḥ bī-tārīḥ
Ki nuṭḳ itti bunu Nāṭıḳ 'işā vaḳt-i bisubḥānı

Velehu Eyzan

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1 Bir nebze derûnum yine bir 'aşka yetiştî
Maḥbûb-ı cihân cevri ile hem başka yetiştî
- 2 Çünkü gözümün nûr deyü bir nazar itdim
Göz gözledi yolunu bir dem şavka yetiştî
- 3 Bilmem diyem serv-i hırâmânın ucundan
Hecr ile bu cân ḥayl-i zamânmeşke yetiştî
- 4 Çünkü perişân eylemiş ol perçem-i zâtın
Çok kimseleri zabt edüben takva yetiştî
- 5 Nâṭıḳ nidelim cevri-i cefâ ḥadden aşuptur
Şabr ile bu dem muzmerimiz zevke yetiştî

Târîḫ-i Ka'b-ı Zafer

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bâreka'llâh Anaṭolıda olan ceng bu dem
Ḳal'e-i Ḳârş içre ceng itdi Moskov ḳahḳari
- 2 Lâşe-i aḥbeşleri on biñ ḳadar meydânda
Üç bu miḳtar çekmiş oldu lâşesin kāfir çeri
- 3 Vâḳı'â dört ey ḳader ḳıldı ḥişâr-ı ḳal'ayı
Çokça 'asker ḳırdırıp şahrâda ḳaldı serleri
- 4 Himmet-i 'Abdülmeçid Sultân-ı 'âlem böyledir
Her taraftan müjdeler fetḥ oldu aldı her yeri
- 5 Vâḳı'â ḳıldı şabırlar Vâşfi Pâşâ o dem
'Asker-i İslâma verdi ceng-i ḥârbi mermeri
- 6 Hem ahâlîsi bu Ḳârş'ın hem de manşûr 'askeri
Hem perişân re's olan âdemlerin ḡurbetleri

- 7 Vâkı'â bu müfti Nâţık dâ'î-i maħlaş bu dem
Şanki bir tuħfe yerinde gösterir nazm-ı ferî
- 8 Moskov'un iki gözi çıkdıkda târiħ tamâm
Beyt-i âti dürlerinden târiħi bil cevheri(1272)
- 9 Vâşfi Pâşâ o gün Pâşâ Kerîme emriyle
Kırdılar Moskovlu Kârş'ında îmân nerleri

[61b]

- 10 Bir daħı Ka'b-ı zafer târiħ-i nuşret gösterir
'Arş u levħinde melâ'ik âferin dir serseri(1272)

204

Velehu Eyzan

müstefilün müstefilün

- 1 Vaħdet elinden gelmişim
Dünyâda keşret bulmuşum
Ezvâc u evlâd görmüşüm
Maħv eyledi dünyâ beni
- 2 Yokdur cihânda bir vefâ
Keşrette yoktur bir şafâ
Çekdüğümüz 'ayn-ı cefâ
Maħv eyledi dünyâ beni
- 3 Mâzi geçen hâldir bu ân
Müstakbele olmaz gümân
Va'din gelende el amân
Maħv eyledi dünyâ beni
- 4 Mâlin keşir ola keşir
Kâlbın devâm üzre kesir
Hâlin 'asir olsa 'asir
Maħv eyledi dünyâ beni
- 5 Rûhum çıkarsa bir 'alâ
Seyr eylesin 'arş-ı semâ
Gelmez baña renc 'anâ
Maħv eyledi dünyâ beni

- 6 abrın su'âl ber su'âl
Müslimlerin eyler mâ'l
Meftûh olur güzel maâl
Mav eyledi dünyâ beni
- 7 Nâık senin nuıkun ezel
Bimâr iken itdi azel
Bilmem niün söyle tîz el
Mav eyledi dünyâ beni

205

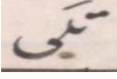
**Der-târîh-i Şulh-ı Sultân 'Abdûlmecîd Hân Ebbedellâhu Saltanatuhu
Bi'l 'İzzi Ve'l İhsân**

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bâreka'llâh pâdişâh-ı âl-i Oşmâna bu dem
Mecd-i ibâl-i cihânı itdi mânend-i külli

[62a]

- 2 Cümleler dilah üzre itdiler ceng u ıtâl
'Asker-i İslâmı tâm üzre ider ceng-i 'ali
- 3 Vâı'â kıldı müşîrân-ı kirâmı çoça arb
Müddet-i cengin zamânı ablamıştır üç yılı
- 4 Bir işi İzed murâd etdükde olur sehl ile
azret-i 'Abdûlmecîd Sultânımız dâ'î veli
- 5 Vâı'â kıldı müşîrân-ı kirâmı çoça arb
Müddet-i cengin zamânı ablamıştır üç yılı
- 6 Bir işi İzed murâd etdükde olur sehl ile
azret-i 'Abdûlmecîd Sultânımız dâ'î veli
- 7 Erzenü'r-Rûm'a duûl itdinde İsmâ'il-i müşîr
Şems u tâb oldu efendim tenvîr-i celî
- 8 Geldi bu müfti za'ife şulh ile şev-i cedîd
İtdi mûrâne hediye-yâb sultâna veli

- 9 Nāṭikā tāriḥ-i tām itdin bu dem sultān için
Şulḥ-ı sultān[a] muvāfiḳ oldu devletler ālī(1272)
- 10 Şulḥ için kıldı nīyāzı devlet-i Moskov faḳat
Yediler geldi şu Mısrā‘ düştü tāriḥ-i celī(1272)
- 11 Hāşıl-ı zeylini kes eyle du‘ā hünkār için
Eylesin melik eyyidle tül-i ‘ömrile

206

Ḳıṭ‘a-ı Nāṭikī

müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün

- 1 Aldı berātımı elimden ‘ali
Dünyāda bulmasın hiç rahāt eli
- 2 ‘Azl eyledi Şeyḥ‘ül İslām Efendi
Pīr oldum ol vaḳt itdi cedeli
- 3 Bilmez mi kim nā-ḥaḳ ola çok işler
Yarın kıyāmette olur bedeli
- 4 Vāḳı‘ā rāḥattır gūş-ı vaḥdet
Ḥussādın elinden buldun emeli
- 5 Tāli‘ zebün olmuş sonunda kuvvet
Meşhūr-ı ‘ālemdir buldu mişli

207

Velehu Eyżan

[62b]

mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Ki cennet-zādedir ismi
Seḥāda gelmemiş mişli
Efendim mīrdır resmi
Bu günlerde şenā şundu

- 2 Güzel aqvâl-i rasihi
Verilsin rütbe şâmihi
Bunun cevherli târihi
Bu dem Muş'a ziyâ kondı

208

Târih-i Divân

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

- 1 Dîvânıma gelsin bu dem kaçd-ı kaçide eyleyin
Nâzınla kılsın hoş maân eylesün bedî' câzimi
- 2 Bilsün mecâzı hem haķık bunda beyân pîr-i şefîķ
Etsin ger ism hem refîķ bulsun tamâmı râz[i]mi
- 3 Sinnem yetişmiş yetmişe 'ilm ile girdim her işe
Te'lîf edip kırdım mişe tutsun elinde bâz[i] mi
- 4 Müftülük içre şân alup hayır du'âlar nân alup
Şer' üzre hayl-i kân alup hem kırmadım ol saz[i] mi
- 5 Dîvânın itmâm eyledin Nâṭıķ bu dem kıldın firâğ
Bir çıkdı târihim dedim Sulṭân Mecîdi ġâzi mi (1275-1 iḫrâc 1274)

[63a]

Ḳad temmet tertîb-i divân-ı Nâṭıķî fî târiḫ erbâ' u seb'in u mieteyn
ve elf ba'de muḫârebet'üs Sulṭân İbn'üs Sulṭân'üs Sulṭân'ül
Ġâzî 'Abdülmecîd Ḥân ma'a mu'inin mine'd düvel'ül müteḫabbe
fî kılâ'-ı Sivastebol ḫatta mâte fî
hezâ'z zamân Ḳral Mosḫof 'aleyh ma yestehikkahu
ve heleke Re'is-i cünüdehu 'inde'l muḫârebeti Mancıķof 'aleyh ma
yulzemehu
Min ṭarafı'l ḫaḫ Allâhume'nşur
Sulṭânuna Sulṭânü'l berreyn ve
Ḥâķânü'l baḫreyn ve Ḥâdimü'l Ḥaremeynü'ş
Şerîfeyn-i baḫr mete Seyyidü'şakâleyn
Allâhume'nsur men nasareddin
ve men yu'inuhu
Biraḫmetike yâ erḫamerraḫimîn
ve'l ḫamdüli'llâhi Rabbe'l âlemîn

[63b]

Rubāiyyāt

209

Der-tārīḥ-i Vilādet-i Sultān Niẓāmeddīn

(1251)

210

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Su'āl olursa iş bu ḥaḳīrden

Size dā'ī olan şāf-i zāmīrden

Biḥamdi'llāh selāmetdir vücūdum

Du'ā buyur Begim vaḳt-i seḫerden

211

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

İrādesiyle şuūru olursa ṭab' denür

Ṭabī'i şanddır anuñ mübāyin oldu lafz

Bunuñ ikisi iḥşaddır dimiş ol mir Hüseyin

Ṭībā' oldu eamm kim muḳārin oldu lafz

212

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Bildirdim derdimi bir āh ile cānāna hep
Çorçarım sūz-1 derūnumdan felekler yāne hep
Gün gibi bilmem kimin ğamhānesin bir şakç eder
Halk-1 'ālem müptelā bir āfet-i devrāne hep

213

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Çekdüğün renc u emekler gördüğün naş u raçam
Ey dirigā cām-1 ülfet cām-1 semm olsa elem
Vaçt-1 firşatta ğanīmet vaçt u sa'atte sa'id
Şüphe olur mu efendim yoksa derdin hüzn ü ğam

214

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey göñül bir şāhib-i devrānile ülfet ne güç
Sāde rūylara kaçuşmak çurbet-i cennet ne güç
Medh ile mümtāz olan maħbūb mağrūr olmalı
Yoksa hüsün meclisinde rihlet-i 'uzlet ne güç

[64a]

215

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

Vaşıyyitdir saña cânım eğer haq üzere dinlersen
Kişiyе beş emir lâzım tekellüm-i vaqt añlarsan
Sebep nedir bu kelâma ikinci vaqtini bilmek
Dağı keyfin ve miqdârın mekânın cümle saqlarsan

216

Rubai Vezni(Ahreb)

Mürşid rāh girip kendine verdi cilā
Ġayrıya kıldı şedā meyl olup ol qalā
Geriki oqlar gibi hāl-i anıñ ay gibi
Mürşide kıldı nazār gel bu yāne cân-ı belā

217

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

İlet mektüb edep birle elin öp bu selām eyle
Ne ki senden su'al eyler anı bir bir beyān eyle
Eğer taqdîr muvâfıqdır ki taqdîm-i rüsüm añla
Eğerçi kavlen olmazsa bunu hālā vişāl eyle

218

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ol benî-i muhterem ki rihlet-i emr iledir
Sen dağı taqdîr gözle bir dinar an iledir
Reşber olmak 'ayıp olmaz hal'-i İblîs et cânım
Emr ile kılmak teselli Nâţıkâ sa'y iledir

219

Rubai Vezni(Ahreb)

'İzzât bulur âdem tevkîr ile sa'y ile
Zillât bulur âdem taĥkîr ile kibr ile
İstâde eder ta'zîm kendini kılar 'âli
İstâde eden tenfîr kendini kılar fâni

220

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Gelür nâmım esnâda sizin dergâhıza nâgah
Niçe mesrûr olur dostlar velîkin olasız âgâh
Dağı yâd ideser bizi iki mektûb ile şâhım
Birisi maşlahat olsun biri ĥubb güzel dilĥ^vah

[64b]

221

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Gel benim 'aynum çerâğı bir nazâr kıl şâhına
Ĥaĥk yetirmez sen gibi maĥşud dergâhına

Cevr ile kılma cefâyı düşmeni itme nazîr
Nâţıkın hem bed-du‘âsın alma cânım üstüne

222

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Çün ezelden âşık olduk bâb-ı ‘aşka ver nizâm
Manzurun an kadîm et ve çeşm-i âhû la‘l tām
Dilber-i ra‘nâ kelâmı çün münâsib i‘tibâr
Muhtazâ-yı hâl üzre Nâţıkâ eyler kelâm

223

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

Güzel sîret güzel himmet güzel hû
Eder şahş üzre güller ‘anberîn bû
Bu dem üçler çıkıp söylerdi târih
Selîm Pâşâ ferîk olmuş meded hû(1267)

224

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

Müftî Efendi Nâţıkî söyletmiş anı halkı
Virsin ferahlar râzıkı düşmen zemîni ber hevâ
Kesdi hasûdun başını târih için mühmel hurûf
Ordu-yı müşîr bir müşîr nâm zarîfî Muştâfa (1270)

225

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Şân-ı bâkî devlet ihsân ile olsun mezîd
Nâm-ı haydarla müsemmadır rezâbın dâ'imâ
Geldi kırklar harf-i mühmelle dedi târihîni
Müsteşâr ordu-yı 'âliden Rızâ andır Rızâ(1270)

226

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fa'ilün

Bâreka'llâh vaqt geldikde müyesser kıldı haq
Vâli-i Çıldır iken oldu vezîr [u]hem müşîr
Târihi teşhîrde kıldı musahhar 'âlemi
Oldu Feyzullah Pâşâ Erzenü'r-Rûm'a vezîr (1270)

227

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Mütevellî Recep oldu o müderris-i Şa'bân
Anın için böyle gelir Hâzret-i Şehr-i Şa'bân

[65a]

Ne güzel işler edip Hâzret-i fa'al-i mürid
Mażhar-ı 'azl edüben eyledi Hayreddin Hân

228

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Vâkı'â çok kimseler vaqtinde mesrūr eylemiş
Ançün şehr-i mübârek men' ediptir her yeri
Nâţıkâ bir müjdeci geldi dedi târihîni
'Azle gelmiş mazharım itdi târih-i cevheri(1267)

229

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Ağâver kendi her demde Vegâver kendine mecnūs
'Acâyib her imâmı ism-i vâhid içre Veys olmuş
Bu dem isfârımız Bayburd Bâlâhor şüret-i tecnîs
Ne mümkün bâl bekmez yek-'ayar olmağda lebs olmuş

230

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Ümmîd kesip bâb-ı mecâziden efendim
Feth ile derem fâtihu'lâ-bevvâb ki sensin
Nâţık kuluna eyle kerem çokça ne'am ver
Her işi gören Hâzret-i Vehhâb ki sensin

231

Rubai Vezni(Ahreb)

Manşüb-ı lafz Erzurüm nuţk etmişdi bir kez
Mâtem getirdi birden Tâtâr bî-emânsız

Nâṭıḳ bu dem ḥazîn ol ma'zûl maḥlası da
Azl oldu Es'ad Pâşâ târîḥ-i Mağrîbde(1253)

232

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Eğerci yek ḥariş oldu Ḥilmi Muştafa cânım
Niyetçe inḳitâ' itdi vezâ'ifler olur sâbıḳ
Bu demde dürr gibi târîḥ tamâm üzre dedi Nâṭıḳ
Dulû' itdi 'asâkirden ricâl-i Sâlim-i fâriḳ(1253)

233

müstef'ilâtün müstef'ilâtün

Seyyîd 'Ömerdir cedd-i şaḥîhi
Oğlu Ferîd'i başa çıkıptır
Nâṭıḳ bu demde cevherli târîḥ
Şulb-ı Ferîdden yek kız doğuptur(1261)

[65b]

234

mef'ülü mefâ'îlü fe'ülün

Cem' itdi ḳurbân ḥaylice zer sîm
Çıkdıḳda şemmni vir bâḳî kıza
Başın sağ olsun Ḥacı Muḥammed
Oğlun yaşasın ver mali size(1262)

235

müstefilâtün müstefilâtün

Bir rûz-i bâzâr kıldık güzâri
İtdik tekâ'ud havzın kenâri
Tâli'ler oldu ol demde tefrîk
Dü def'a bed-kâr yek gül'izârı

236

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Âgûşa çeküp dilber-i ra'nâyı bu hamâm
Mahcüb idüpen eyledi maħbûb-ı 'arâqdan
Ol dem ki anıñ kâkül-i şeydâsı çözüldü
Başında olan 'aşıq-i ezel eyledi giryân

237

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Vâkı'â kıldı tecemmu' Hâzret-i Sâkıb durur
Terk edüp mâl ü melâlin hem dağı bir hânesin
Irş-ı şer'iyye verildi bint-i pāk-tıynet
Esbâb-ı tezekkide buldu şigar çok dânesin

238

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Niçe günler de nâm aldın niçe sâl içre şân aldın
Diyârbekir hoş buldun okunsun rûh-ı Kürdistân
Bu sâl meymenet-baħşâda târihin mücevherdir

Efendim Hāmdi Pāşā dur müşîr-i nevi' - i Kürdistān(1269)

239

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Ṭursun Efendi vākı'ā kıldı seḫā cā-be-cā
Raḫm-ı İlähî i ser-te-ser mağfūr kılmış şān ile
Nāṭık bu dem dürler döküp tāriḫ-i fevtin söylemiş
Çarş Müftüsü adāşıma virmiş selām iḫsān ile(1270)

[66a]

240

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Hāmid Efendi fevtine 'ālem bütün maḫzūn olup
Çarş ehli vāveylā diyüp ders içre gitti kāmilā
Nādin 'alî cevvi-esmā bi'l cevheri tāriḫ-i tām
Ya Hāmid mekkin ile 'l-arşîl 'azîm sālīmā(1270)

241

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün¹⁶

Riyāz-ı cennette olsun ol zāt
Ki ḫayret oldu şem' aña mir'āt
Hüseyn nāmındadır merḫūm u mağfūr
Çerāğın tāriḫ aña oldu işbāt(1224)

---

¹⁶ Vezin kusurlu

242

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Gel dedim o aşl-ı pāka gelmedi ol dü se sāl
Şabr kıldım bunca zamān qalb oldu irtihāl
Cevr-i ğamlar oldu 'ālī itdi 'adā şed feraḥ
Vaqt-i fırsat geldiğinde bed raqīp mānend-i dāl

243

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Gelür nāmımbu esnāda sizin dergāhıza nāgāh
Niçe mesrūr olur dostlar velīkin olasız āgāh
Daḥı yād idesiz bizi iki mektüb ile şāhım
Birisi maşlaḥat olsun biri ḥubb güzel dilḥ^vah

244

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Müftü Erzurüm diyü emrin niyāzı her zamān
Eyledi Ṭursun Aḥmed ile menşūruna tef'ī
Cennetin qapıların açdı mücevher tārīḥī
Şeyḥ'ül İslām geldi ḥaḥdan baḥ Muhammed 'Ārifī (1270)

245

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Şervetle bildün her işi etme efendim teşvīşi
Bulduk efendim ḥayr işi şāhin gibi basdın toḡān

Nâṭıḳ bu dem dürler döküp târîḥ-i tâmın söylemiş
Müfti olup ‘Abdülkerîm menşûr alınmış her zamân(1271)

246

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Tazarru‘la niyâz-vârım efendim sen ıabûl eyle
Niçe âh ile zârım vâr efendim sen ıabûl eyle

[66b]

Niçe günlerle âh itdim niçe âh [u]fiġân itdim
Tazarru‘la niyâz-vârım efendim sen ıabûl eyle

247

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Nesîm-i bâġ-ı cennitdir mekîn-i âsumândur bu
Ferah bâbında maḥv eyler cihânı ‘âlî-şândır bu
Ķaşîdem gerçi ḥatm oldu rubâ‘î rub‘-ı meskündür
Anunçün bunda maḥlaşlar didiler ḥaḳ ‘ayândır bu

248

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

Müftî iken oldum melûl heft sâlde oldum hamûl
Diġer zenim oldu kelûl böyle cefâ oldu vefâ
Dü dest ile itdim du‘â oldu ḥavfı târîḥdir(1269)
Bir dürlü vaşım vâr benim dertlü olan bulsun şafâ

249

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Cevāhir-i 'ulüm içre muvaşşah-i Erzenü'r-Rüm'a
Bihamdi'llāh duḥūl ile bilindi Ḥazret-i Molla
İki gözle bakup dehr-veş bu dem derdli târiḥ
Süleymān Rüştü olmuş Van'a gör Kürdistān'a eren Molla(1268)

250

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Bir müferriḥ hücre oldu bu ḥilm-i ḥānesi
Nām-ı İbrāhim Efendi muḫtedā-yı şeyḥ ü şabb
Ḳandıḡı kūyunda böyle zāt bir iḥsāndır
Eylesin ḥoş ḥūy üzre ilm u ḥilme intisāb
Nāṭıḡım oldum müsāfir ḥayli rāḥat eyledim
Baḡırma târiḥ düşürdüm ḡalbim oldu intiṭāb(1252)

251

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey gönül bir şāḥib-i devrān ile ülfet ne güç
Sāde rūylara ḡavuşmak ḡurbet-i cennet ne güç
Medḥ ile mümtāz olan maḥbūb-ı maḡrūr olmalı
Yoksa ḥüsün meclisinde riḥlet-i 'uzlet ne güç

[67a]

252

fā'ilātün fā'ilātün fā'iatün fā'ilün

Gönlü açık zıkr ider Allah hū Allah hū
Haḡ bilür kim ṡab'ı anıñ ol cümle rāğıba
Nāṡıkā gönülde zıkr et fevtin tāriḡini
Esbāb-zāde Şıdkı erdi bāb-ı vāhibe

253

fā'ilātün fā'ilātün fā'iatün fā'ilün

Ġurbet-i bālāda sa'di Nāṡıkā medfün olur
Çok peder-māderleri vā ḡasretādır el amān
Gözden iḡrāc eyledi heṡ cihātı tāriḡi
Maḡşad-ı 'irfāna ḡurbān oldu Maḡmūd-ı cenān

254

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḥabbezā şad ḡabbezā Sulṡān-ı 'ālem ḡabbezā
Verdi dünyāya uşul ile nizām-ı 'askeri
Nāṡıkā ne ṡaḡ-ı gerdün cevher tāriḡ-i goft
Şulḡ-ı İrāni ḡavī kılmıṡ muraḡḡaş Enverī(1250+9 ilḡāḡ 1259)

255

fe'ılātün fe'ılātün fe'ılātün fe'ılün

Niçe rüzân-ı şebân rāhına kıldım nazarı
Geldi meclîse karar etmedi bir lahza-ı zamân
Biricik buse verip etmedi aşla işve
Bir bahâne edip eyledi tebdîl-i mekân

256

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Benim bint-i rebîbem çün nifâs üzre şehîd oldu
Ezîne günü kabir içre su'âlsiz hoş şafalanmış
Münâdî beş vakit çıkdı dedi cevherli târihin
Saña müjde Nefî Hânım saña firdevs maqâm olmuş(1272)

257

Târîh-i Tâtlı-Zâde

mef'ülü fâ'ilâtün fe'ülün

Bu dünyâ her dem 'ibret nümâdır
Bir kimse kalmaz rıhlet fezâdır
Kıl sen tefekkür Nâtıq gibi sen
Hayr u şerrin buldun nihâni

Hem söyle tātli hem dinle tātli
İylikle buldun iki cihānı
Bil Tātli-zāde Şaliḥ Efendi
Yetmiş ikide buldu cinānı

258

mef'ülü fā'ilātün

Medet u efser oldu
Dü sāl içre kılındı

[67b]

Moskovlu kāmın aldı
Sivāstapol alınmış
Cevherlü zer-nişānlu
Tārīḥ düşdü Nāṭık
Moskovlu qahra olmuş
Sivāstapol alınmış(1272)

259

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Şān-ı bākī devlet iḥsān ile olsun mezīd
Nām-ı ḥaydarla müsemmadır rezābın dā'imā
Geldi kırklar ḥarf-i mühmelle dedi tārīḥini
Müsteşār ordu-yı 'ālīden Rızā andır Rızā

260

Tārīh-i Zarīf Muşţafa Pāşā

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

İtdim hayāl üzre hayāl nolsa gerekdir bu cünüd
Sultānımız ‘Abdülmecīd verdi şafā üzre şafā
Çoğdan berü itdim niyāz olsun efendim serfirāz
Oldu du‘amız pür-cevāz eyle vefā üzre vefā

Kesdi hasūdun başını tārīh için mühmel hurūf
Ordū-yı müşīri bir müşīr nām-ı Zarīf Muşţafa(1270)

261

Tārīh-i Vefāt Aḥmet Ağa

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Åh kim mazlūmzāde ḥānedānı ez ḳadīm
Terk edip dār-ı cihānı gitti cennet mülküne
Müridlikde merd-i ‘ālī Aḥmet Ağa fevtine
Düşdi tārīh yetmiş iki sālne hem sinine

262

Tārīh-i Vefāt Süleymān Efendi

mef‘ülü mefā‘ilü fe‘ülün

Erzurūma na’ib oldu efendi
İtdi ‘acāyib girdi selīme

Taht-ı revānda oldu o kâdı
Baybürd'a vardı girdi rahîme
Kez geldi didi târîh-i tâmdır
Hâlid Süleymân girdi nu'miye(1254+27 ilhâk 1272)

263

Târîh-i Te'ehhül Resûl Pâşâ

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül

[68a]

Ki Bağdat elinden efendim gelür
Güzeldir te'ehhül bulur zen âri
A Nâṭık seversin Rasûl'ı müdâm
Ançün göründü bu dem aḥterî
Resûl Pâşâ girdi ḥaḳîḳi behište
Ki ḥal geldi târîhidir cevherî(1272)

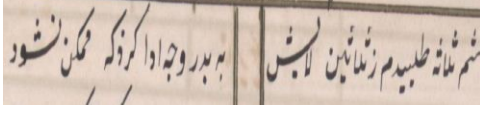
264

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hâkîpây-ı devletin bâbına kıldım ilticâ
Kılasın taṭbîḳ mührüm idesin şâhib-i ḳaza
Sâye-i menşûr [1]'âlî birle müftî eyledin
Vaḳt nâ'ib devr olunca kılasın mührim bedâ
Cân verip 'arif yolunda câna minnet olmasun
Târîhim kâ'b-ı zaferdir nuşret-i sulṭân seza(1273)

265

Lugaz

Ya'nî bûse taleb itdim sînesinden
Ebrûsuyla işâret itdi ki mümkün olmaz

266

Târîh-i Muḥarremiyye

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

Ki şulḥ-ı devlet-i 'Osmâne nâzır
Güzelce yetmiş üç bir hoşça ni'met
Muḥarremde bu târîḥ oldu ra'nâ
'Acâyib devlete sâl oldu râḫat

267

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Dedegüldür vaṭanım, maskat-ı re'sim amma
'Ayn-ı gül oldu 'ulüm içre bu rûḫum, rûḫum
Sebeb-i ḫâşılamız şehr-i 'ulüm-i Qarş'dır
Sebeb-i rif'atimiz rütbe ile Erzen-i Rum

268

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün¹⁷

Nâṭıķı̄ luṭf ile her dem cümle mûm eyledi
Ḥâzret-i me'mûniyye Ḳadı Ḥalîl mûm yolladı
Yolcudur Ḥâkim Efendi ḳıl du'â her seḫer
Böyle bir dost gelmemiştir o da bende ḳalmadı

[68b]

269

müstefilün müstefilün

Müftî 'Ali Seyid Receb
Dünyâyı ḳıldı pür 'aceb
Daḫil olan 'azâ ferah
Ḥâricler ider bî sebeb
'Âlem döner ḫayrân ile
'Âḳiller olmaz pür ta'b
Ḥaşıl cihânda yok vefâ
Nâṭıḳ bu dem oldun zeheb

270

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

Şehâsın bilesin aşlın nedendir
Münevver eyledin dil ḫânemizi
Behey cânım senin aşlın nedendir
Neden mergûb olursun bu cihânda

---

¹⁷ Vezin kusurlu

Neden mehfuz olursun bu lisanda
Behey ma'suk senin aslin nedendir

271

mef'ulu fa'ilatin mef'ulu fa'ilatin

Çünkü bilindi hakka husn-i Hasançal'ada
Tursun Beg zâdenin hizmet oldu berre
Vakı'da layık olmuş akrana fa'ik olmuş
Meddâh-ı Nâtik olmuş Hayri yaraşdı şehre

Güz geldi bitti târih künc oldu târih tām
Muştafa Fâ'ik olmuş Iştâbl-ı 'Âmiri(1246+27 ilhâk 1273)

272

mef'ulu fa'ilatin mef'ulu fa'ilatin

Hâfız Ferîd Efendi ferîd-i dehr iken
Serûte-zâde kâdı kürsisinden indirdi
Havfım budur ki Eskişeh[i]r kânûn cedîd koyup
Erz-rûm medînesinin ziyâsını söndürdi

273

müstefilün müstefilün

Şeş Müslim dü Ermeni
Zabıt eylediler harmanı
Gemerek dediler adın
Her birbirine düşmen

[69a]

274

müstefilün müstefilün

‘Azl oldu Gemerek cümlesi

Vâhidle Nûri zümresi

Geldi ferah nâsa bu dem

Yansun yaşılsın her deni

275

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

اوتنی

‘Avni Efendi vire gelsin nâzım

Râsimenin resm güzeldir diyemem ben ma‘kûd

Nâṭıķâ dūr gibi târîḥ gele geldi şimdi

Cân verir mürdelere ḥaṭṭ-ı Ḥalîl u Maḥmûd(1273)

Müfredât

276

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Çekmedikçe zaḥmeti ḳul olmaz anda iftirâḥ

Anḳün derd-i belâdan Yūsufi buldu felâḥ

277

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Belde-i Erzurûmdur ḥalâ bizim ḳısmet yeri

Sûy-ı cânımdır ‘azîzim râḥat ol ḡayet yeri

278

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Sa'yımda olan dürr-i cevāhir kemāl alsa
Çalkmak mı olur z̄ira her işler nizām aldı

279

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Sen dağı himmet-i cānım ki ğāyet güzele
İrsāl-i selām bizleri mesrūr kılmıř

280

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ğurbet-i bālāda geldi hoş selāmın ey 'azīz
Öyledir 'adet yegānem idesin sa'y-ı temīz

281

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Ki oldur ādeme devlet gice gündüz ide ğayret
Ki minnet olmaya ordū dađı zıddı ide rıřlet

282

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

şekl-i evvel yođ didi rāvī rivāyette baña
Korđarım dōrt gün kavuşamam ben saña

[69b]

283

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Dünyâ-yı ziri yedimde zâbt kılsam ey şehâ
Aşlâ râhat olmaz anda fikr kıll ey ehlihâ

284

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Niçe feryâd etmesin maĥbûblar akçesi yok
Alacağın genc zeri gerçi tûmân bendindedir

285

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

İsm-i Aĥmet Nâṭıķî maĥlaş aña
Bâķî Dursun ol laķab lâzım saña

286

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

'Acep dünyâdır ey dostum feraĥ bulmaķ ne mümkündür
Eğer bir dem şafâ sürsen kedersiz o ne mümkündür

287

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Kimseler görmüş değil cân cesedden çıķduğun
İşte ben gördüm efendim çıķdı cânımdır giden

288

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ṭālī'm geçer ve dönermiş aḡtere kıldım nazār
Hep kevākib döndürür yüz iltifāt itmez gider

289

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Gör 'alī miḡdār-ı Őemsi gelmedi
Bu cihān Őemsine olmaz 'itibār

290

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Ḥasedin başını kes Nāṭıkā dürler tārīḡ
Erzenü'r-Rüm'a müşir-i muḡliŐ Es'ad PāŐā(1269-8 1261)

291

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Nāṭıkā dürüst eyle yaz dür gibi tārīḡini
Őulḡ-ı İrānī ḡavī ḡılmıŐ muraḡḡaŐ Enverī(1262)

[70a]

292

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Cennetin kapılarını açdı mücevher tārīhi

Şeyh'ül İslām geldi haqdan baq Muhammed 'Ārifi(1271)

293

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Çıkar dört taraftan cünūd-ı şeci'

Bu nuşrette tārīh mecid-i ğayūr(1269)

294

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Edīb-i mü'miniyeler tamām olduqda tārīhi

Hac ¹⁸ yolunda cennete sevq oldu Cennet-zāde(1267)

295

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Fī gelüp Nāṭıq bu dem tārīh için

Mīr-i mirān oldu Sırrı Pāşā(1266)

296

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

Faḳīhe ḥüsn gülende gördükde ma'-i ṭāhir

Abdurrahman Şāḳıp şıgarcığı batırdı

297

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

İki yüz elli toḳuz olduḡu tārīhinde

Bir bir ayīnesine baḳdıda kırdı vāḥid

298

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Her ne denli men' iderse vā'iz u nāsıḡ seni

Baḳma anıñ sözüne bir şüret-i zībāya baḳ

299

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Riḡ-i berf yüzden aldı kıldı aḡbās-ı nefis

Ḥoş gelir ṭuṭı serāsından bize dek ceres

300

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḥacı Yūsuf-zāde görmek dilersen ḳal'ede

Ḳal'enin burcundan anı aşda öyle seyre baḳ

[70b]

301

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

Dūzah nişin oldu bu dem Moskov Kralı gör niçe

Bir müjdecı çıkdı dedi tārīh-i cevher söyledi(1272 1270)

302

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Ḥasedin başını kesdi bu tārīh

Ḥalil Fevzi cedā tāli' olmuş

303

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Ne eflāk çıkdı seyrine bu cevherli sürür neden

kal'e-i Moskovludan almış Selim Pāşā(1270)

304

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḳalmanı kimse benim gibi ğarīb

Nāṭıkā vuşlat-ı yār oldu ḳarīb

305

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Beni da'vet edince Rabb Nāṭık nuṭṭ eder dünyā

Meded yā Rabb müftā-ı müfti 'afv eyle yā Allāh

306

mef'ülü mefâ'ilün

Ḥürşid Efendi becâ

Târîhe düşdi necâ(1271)

307

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bir elinde gül bir elde cām geldin sâkiyâ

Çankısın alsam gül yâhud cāmı yâ seni

308

Velehu Eyzan

müstefilün müstefilün

'Aşkı benî kılmış hevâ

Yoğdur hevâ üzre devâ

Belki ola 'aşk-ı hüdâ

Oldur devâ üzre devâ

309

mef'ülü mefâ'ilün mef'ülü mefâ'ilün

Başın baña vir muḥbir cismin saña rām olsun

Destin baña vir cāna her cāy ḥarām olsun

Bir sen gibi dilber sen ki görmüş değilim âdem

Âdem gibi bir zâta telsîm ol kām olsun

[71a]

310

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ref-i rütbe eyleyüp oldı re'is mālîyyede
Müsteşâr qadri 'ālî-i nâmdâr Hâydar Rıza

311

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Taşaddur eylese cāhil ne ğam fevķinde dānānıñ
Olur ğıll ü ğişş üstünde güher altında deryānıñ

312

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Vüşlat-ı cānān egerçi göñlümüz mesrūr ider
Tāzeler 'aşķ āteşin dilhānemiz maħrūk ider

313

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Şoħbet-i mā'sūķumuz her demde diller şād ider
İlticā itmez o cānān t̄alib'ül ib'ād ider

314

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Ne qadar qadir olursa o qadar qadri olur
Ne qadar cevr u cefā eylese elbet yorulur

315

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Çaderini kıldı çaderde kâdir
Aniçün çalb-i selîm oldu selîm

Mu'ammâyât

316

(NĀṬIḲ)

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Elli bir çoğuz yüz olduçda anı fehm eylegil
Nāṭıķā bir merd-i kâmil bulda anı söylegil

317

(MAḤMŪD)

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Çırğ sekiz çırk altı dört üzre gelmiş
Bu mu'ammâ begim bir şağşa çonmuş

318

(MUSA)

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Başı kıllı ortası altmış ayağı on olan
İtdi deryâ-yı şuķûķ birle kırdı düşmeni

319

(ABDULLAH)

[71b]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Lafz celâl üzre bu dem yetmiş ikide dâll olur

Bu mu'ammâyı bilen ğayetde ğadri âl olur

320

(AYŞE)

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Sevdiğim seksen bir ile üç yüz üzre beş olur

Bu mu'ammâyı bilen âdemde bir olur

321

(RECEB)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Ayağı iki ğarnı üç olanın

İki yüz tâcını başına giymiş

322

(TĀRÎḤ)

Ġurüb cāzim cāz(1271)

323

İstâne-i 'aleyhde Şakirdim Ders-i 'Āmm Ḥacelerinden AhıŖha Vey Ḥacı
Nu'mân Efendiye Yazılan Mektup Şüretidir

müstefilün müstefilün

1 Ey şāhib-i 'ālem- beyān
Ey hācıyı Nu'mān- şān
Olsun selāmım armağan
Her vaqt h̄in her zamān

2 Şorsan baña hālin nedir
Destindeki mālın nedir
Bālindeki hālin nedir
Şakird u hūkūḳ inān

3 Vāḳıa seniñ uslūbuña
Bir kimse gelmez şāniña
İtsen dua' ustādiña
Çoḳca 'ömürdür rāyigān

4 Bizden niyāzī şaḳḳı
Kıldı muḫammed
Bulsun cihānda cüşse
Himmet idersin küll-i ān

5 Niçün unuttun bizleri
Kırdım mı toḡrı sāzları
Görmedim mi serv-i nāzları
Dinle bedi'ī hem me'ān

6 İtdik 'aḳā'id şerḫini
Karşa tıyurun ferruḫunu
Eyle mezāhib medḫini
Kalsın cihānda adı şān

7 Terhib bize i'lām idüp
Her şahşı hoş ifhā idüp
Her sözlerin aḥkām idüp
Mektūbuñuz kılsın zebān

8 Bizden selām andır selām
Her kim iderse hoş ḥirām
Olsun cihānda bedr-i tam
İtsin ḥasān üzre ḥasān

9 Müfti bu dem Nāṭıķ gibi
Her sözleri ḥarık gibi
Her demde bil sâbık gibi
Budur vaşiyet ez lisān

[72a]

Şahib-i hezā Dīvān-ı Tursun Aḥmed-el Nāṭıķī İbn-i İshāķ-ı ibn-i Ḥalīl'ül Ardahānī mevliden Ve'l-karsiyyu te'allümen ve ta'līmen. Ve Erzurüm'u tevattunen ve te'ehhülen. Ve tedrisen Sellemuhu'llāhu teālā fi'd dareyn.

Bu Tursun Ahmed-el Nāṭıķī Aḥışha kaçālarında Ardahan kaçāsı kararlarında Dedegül nām kāryede 1199 senesinin selḥ-i zi'l-ḥicce ayı ki eḏhiyye māhıdır evvelide 'ālem-i nāsūte gelmiş. Dört buçuk yaşında mekteb-i ebcedhāne koyulup beş yaşında ḥatm-i Qur'ān etmiştir. Ba'da me'zūn-i bi'd-ders Aḥmed Efendi el-Şavşadī kārye-i mezbūra imām iken 'ilm-i şarfdan emşile vü binā ve maķşūd u 'izz-i kitaplarını mūmāileyh efendiden diķķat birle okumuş . On beş yaşına dāḥil olduķda Karş şehrine gidip üstad-ı kāmillerden 'ulūm-ı 'arabiyye ve 'ulūm-ı şer'iyye ve tefsiriyye ve 'ilm-i ferā'iz bi-kemālihi ta'lim ü tefehhüm etmiş. On yedisine müderris-nişin olup taḥşil-i ma'ārif idüp merḥūm-ı maġfūrleh Karş müftüsü cennet-mekān el-ḥac Süleymān Efendiden me'zūn bi'd-ders olup otuz üç yaşında Medine-i Erzurüm'a hicret edip Karşlı vā'iz Tursun Efendi Ḥoca diye meşhūr-ı āfāk olmuştur. Maḥrūsa-i Karş'da ḥīn-i taḥşilde naḥivden 'Acrumiyye' metnini üç vech üzre şerḥ edip 'Mecmaü'l-Fevāid ve Ma'denü'l-Ferāid' ismi ile müsemma kılmıştır. Ve yine taḥşilinde Farsi'den 'Luġat-ı Ḥacib'i Şevāhidi-Ebyāt ile bir güzelce şerḥ edip Kirāse-i Nāṭıķa ismiyle tesmiyye etmiştir. Ve yine taḥşilinde İmam-ı 'Azam raḥmetullāhi 'aleyh ḥazretlerinin 'Maķşud' nāmında

olan kitabını neşr ü nazm üzere terceme etmiştir. İsmi 'Terceme-i Nāṭıķī' tesmiye etmiştir. Ve *Bāb-ı Surūṭ Risālesi'ni* üç baḥr üzere

[72b]

nazm etmiştir. '*Nazm-ı Nāṭıķī*' diyü vaż'-ı ism etmiştir. Ve ba'da Medine-i Erzurūm'da niçe seneler ṭaleb-i 'ulūm, tederīs-i 'ulūm edip üç defa' niçe 'ālem-i çerāğ edip me'zūn-ı bit-tederīs etmiştir. Yigirmi beş senede Kaḍı Beyzavī vesā'ir ḥavāş ü tefāsīre nazaran Lala Pāşā Cāmii'nde *Tefsīr-i Beyzāvī'yi* ḥatm etmiştir. Ve ḥīn-i tederīsinde *Muḥtaşar-ı Ma'āni*'nin ebyātını cem' edip ve me'ānisini beyān ve ḳanķı baḥirlerden geldiğini 'ayān her beytin taḳrīz etmiştir. Dibācesini şevketlü meḥabbetlü Sultān-ı 'ālem Sultān Mecīd Ḥān Efendimizin ism-i şerīfi ile müveşşah ü müzeyyen etmiştir. "*Taḳrīzāt-ı Ebyāt Muḥtaşarū't-Telḥīs Ma'al Berāhin-i Ve't-Tanşīş*" ismiyle tesmiye edip ve bu *Taḳrīzāt u Ma'denü'l Ferāiz* ḥākipāy-i devlete mūrāne ihda edip ba'den-nazar merḥūm Davud Pāşā ile Çerkesli Meḥmed Efendi'ye vesāir-i 'ulemaya nazar ile emir buyurup onlar daḥi taḥsīn buyurdıklarından maḳbūl-ı şāhāne olup kifāyet-i miḳdarı Erzurūm gümrüğünden bā-berāt-ı 'ālī kitabın müsteṭabın maḳbūl-ı şāhānem olup fermān-ı 'ālī ile māhiyeti taḥşīş olunmuştur. Ve ba'da Kaḳā-yı Erzurūm bā-menşūr-ı 'ālī müfti olup on bir sene müftülük ḥizmet-i celilesinde ḳalmıştır. Yetmiş üç tāriḥinin aḥirinde ḥasbūl-icāb 'azl-ı vāķi' olup kendi ḥānesinde devlet-i 'Āliyye-i Osmāniye El-Sultān İbn-i Sultān-ı El Ġāzi 'Abdulmecīd Ḥān Efendimizin ḥayır du'ālarında olup ve bu dīvānı evrāķ-ı şetīdeden cem' edip böylece beyān etmiştir. Hatta şāḥib-i dīvān-ı Aḥmed Naṭıķī

[73a]

buyurmuştur :

*"Dedegüldür vaṭanım, maşkat-ı reisim amma
'Ayn-ı gül oldu 'ulūm içre bu rūḥum, rūḥum
Sebeb-i ḥāşılamız şehr-i 'ulūm-i Ḳarş'dır
Sebeb-i rifatimiz rütbe ile Erzenü'r-Rūm"*

buyurup teşekkür buyurmuştur. Ḥāşılı kelām bu keyfiyet üzere sinni genc (73) tāriḥine varıp, bu dīvānı cem' edip, ḥākipāy-ı devlet-i 'ālīyye niyyet-i ḥālişasıyla tebyīz edip ḥākipāye göndermiştir. Bāķī emr ü fermān u ḥükm-i zīşān şevketli muḥābbetli pādişāh-ı 'ālem-penāh Efendimiz Ḥāzretlerindedir. Cenāb-ı Ḥāķ pādişāhımızı taḥtḡah-ı devletinde dā'im eyleye. Amin sümme amin."

[73b]

324

Tārīḫ-i in dīvān der muḥarremü'l ḫarām

Ḥabbezā sāl-i mübārek geldi zer' üzre ḫaṣīr
Geldi insāna feraḫlar oldı mānend-i fezā

Bir 'acāīb geldi kuşlar itdiler tebyin-i sāl
Murğ-ı dil tārīḫidir Nāṭıḫ-hümā geldi saña(1274)

Erzurüm Oluḫtuda 'ālem u 'ārif-i müşīr
Vālī-i serḫad olup kıldı müzeyyen cā-be-cā

[1]

FİHRİST-İ DİVÂN-I NÂTIKÎ EFENDİ SALLAH-U TE'ÂLÂ		
Ve eyzan fîh Tārīḫ Şadāret 'Azmi Ḥüsrev Muḥammed Pāşā Raḫmetu'llāhi 'aleyh	Ve eyzan fî Ḳāşide fîh Medḫ Şadr-ı Sābıḫ Meḫmet Ğalip Pāşā Raḫmetu'llāhi 'aleyh	Bāb-ı Ḥarf-el Elif fîh Ḳāşide Fî-fazl-ı Mecd'ül Ṭarīḫat'ül Naḫşbendiyye Şeyḫ Ḥalid Ziyā'addin el Baĝdādi Ḳuddūs Sürre'l 'aziz
3	2	2
Ve Fîh Tārīḫ Vefāt Müftü-i Ḳarş Ḥācī Ḥalīl Efendi Raḫmetu'llāhi 'aleyh	Ve Fîh Tārīḫ Vālī-i Erzurüm 'Osman Nūri Pāşā Raḫmetu'llāhi 'aleyh	Ve eyzan Tārīḫ Vālī-i Baĝdād Sābıḫā Dāvūd Pāşā Raḫmetu'llāhi 'aleyh
4	4	4
Ve Fîh Tārīḫ Vecihī Pāşā Sallallāh-i Te'ālā	Ve Fîh Tārīḫ İştābl-i Āmire Memiş Aĝa Sallallāh-i Te'ālā	Ve Fîh Tārīḫ-i Vefāt Şarı Ḳurra' Efendi Raḫmetu'llāhi 'aleyh
5	5	4
Bāb-ı Ḥarf-el Bā Ve fîh Ğazel 'an alennebi 'aleyhüsselām	Ve Fîh Erbaa't Ğazeliyyāt	Ve Fîh Tārīḫ 'Ārif Pāşā Sallallāh- i Te'ālā
7	6	5
Bāb-ı Ḥarf-el Tā Ve fîh şelāşe ğazeliyyāt	Ve Fîh Ğazelān	Ve Fîh Ḳāşide-i der Medḫ İbrā'il Nāzırı Aḫmed Pāşā Raḫmetu'llāhi 'aleyh
8	7	7

[2]

Ve Fih Ġazel-i Vâhid 10	Bâb-ı Ġarf-el Cim Fih Ġaside fih medh Vâlî-i Ġarş ‘Abid Pâşâ Raĥmetu’llâhi ‘aleyh 9	Bâb-ı Ġarf-el Se Fih Ġazel-i Vâhid 9
Bâb-ı Ġarf-el Dal Fih Târîĥ Vilâdet-i Şehzâde-i Cevân Baĥt ‘Abdülĥâmit Ĥân Salla’llâh-i Te‘âlâ 10	Bâb-ı Ġarf-el Ĥı Fih Ġazel-i Vâhid 10	Bâb-ı Ġarf-el Ĥa Fih Ġazel-i Vâhid 10
Der Sitayiş Ĥüsrev Muĥammed Pâşâ Raĥmetu’llâhi ‘aleyh 12	Der Târîĥ Ferzend-i Ĥâfız ‘Ali Pâşâ Raĥmetu’llâhi ‘aleyh 11	Ve Fih ‘İydiyye-i Merĥum Ġalip Pâşâ Raĥmetu’llâhi ‘aleyh 11
Ve Fih Şülüş Ġazeliyyât 13	Der Târîĥ-i Vefât Ferzend-i Ebubekir Efendi 13	Der Târîĥ-i Vilâdet-i Ferzend-i Nâţik Efendi 13
Der Târîĥ-i Vilâdet-i Şâdıĥ Beg 16	Bâb-ı Ġarf-el Râ Fih Ġaside Fih Fuzul-i Şeyĥ-i Ġuddüs Serre 14	Bâb-ı Ġarf-el Zâl Fih Ġazel-i Vâhid 14

[3]

Der Tārīḥ-i Vilâdet Muḥamed Nuri Ferzend Pâşâ Raḥmetu'llâhi Te'âlâ 18	Der Tārīḥ-i Şaliḥ Pâşâ Raḥmetu'llâhi 'aleyh 17	Der Tārīḥ Binâ-yı Sarây 'Ali Erzurûm Ġalib Pâşâ 17
Der Tārīḥ-i Şeyḥ'ül Harem 'Oşmân Pâşâ Raḥmetu'llâhi 'aleyh 21	Der Tārīḥ-i ḥâceġân Mir 'Ali Şefiḳ İbn-i Kâmil Pâşâ Selâmu'llâhi Te'âlâ 20	Der Tārīḥ-i Vefât Müfti Âlâ-nâm el-ḥâc Süleymân Efendi Raḥmetu'llâhi Te'âlâ 18
Ve Fih Tārīḥ İbkâ'-ı vüzerât Muḥliş Es'ad Pâşâ Raḥmetu'llâhi 'aleyh 23	Der Tārīḥ-i Çıldır Vâlisi Feyzullah Pâşâ Raḥmetu'llâhi 'aleyh 21	Der Tārīḥ-i Vefât Şeyḥ'ül Meşâyih 'Abdullah-el Ḥâlid el Mekke-i Kuddüs Sürre 21
Bâb-ı Harf-el Ze Fih Tārīḥ Muḥarremiyye der Manşıp Hâcî Ḥalîl Kâmil Pâşâ 26	Ve Fih Ḥamse ve 'aşrûn ġazelân 24	Ve Fih Tārīḥ Kapudan Deryâ Mehmed 'Ali Pâşâ Selamu'llâhi Te'âlâ 24
Bâb-ı Harf-el Sîn Fih Ġazel-i vâhid 27	Ve Fih Ġazelân 27	Fih Eyzâ Gofte-i Alî Tarîḳ'ül Cinâs 26

[4]

Bāb-ı Harf-el Şād Fīh Ğazel-i Vāhid 28	Ve Fīh Tārīh Hafid Müftü Pāşā Raḥmetu'llāhi 'aleyh 28	Bāb-ı Harf-el Şīn Şülüş Ğazeliyyāt 27
Bāb-ı Harf-el 'Ayn Fīh Ğazel-i Vāhid 29	Bāb-ı Harf-el Tı Fīh Ğazel-i Vāhid 29	Bāb-ı Harf-el Dād Fīh Ğazel-i Vāhid 29
Bāb-ı Harf-el Kāf Fīh Tārīh Vāli-yi Karş Beḥri Pāşā Raḥmetu'llāhi 'aleyh 30	Bāb-ı Harf-el Fā Fīh Ğazel-i Vāhid 29	Bāb-ı Harf-el Ğayın Fīh Ğazel-i Vāhid 29
Bāb-ı Harf-el Kāf Fīh Mektüb-ı 'Arabī 32	Ve Fīh Şülüş Ğazeliyyāt 31	Fīh Tārīh Hafid Ḥüsn Ağa 30
Ve Fīh Tārīh-i Vefāt Gürcü Aḥmed Efendi Raḥmetu'llāhi 'aleyh 33	Bāb-ı Harf-el Lām Ve Fīh Ğazelān- ı Na'at Resül'aleyhisselām 33	Ve Fīh Ğazelān 33

[5]

Fîh Târîhî Mansıb El-hâc Hâlîl Pâşâ 36	Fîh Târîh-i Câmî‘ Şabri Efendi 35	Bâb-ı harf-el mim Fîh Târîhî İcrâ’-ı Fermân ‘Âlî Fîh katl-ı Muş Vâlisi Selîm Pâşâ 34
Ve Eyza Târîhî Şulh Kâmil Pâşâ 38	Ve Fîh Münâcât Der vaqt-ı Sultân Maḥmud Hân Raḥmetu’llâh ‘aleyh 38	Ve Fîh Târîhî Ğazel-i Sırrı Beg 37
Bâb-ı Harf-ül nun Şülüş-i ‘aşre Ğazelât 40	Ve Fîh Sitte Ğazeliyyât 40	Ve Fîh Mektûb-ı Vâhid 39
Ve Fîh Târîhî Burhân ibn-i Nu‘mân 43	Ve Fîh Târîhî Müşîr Gözlüklü Raşîd Pâşâ Selâmu’llah-ı teâlâ 41	Ve Fîh Târîhî Celâleddin Muḥammed Pâşâ Râḥmetu’llâhi ‘aleyh 41
Bâb-ı harf-el vav Fîh Şülüş Ğazeliyyât 46	Der Merşiyye Zabiṭ-ı Erzurûm Şanı‘ullâh ‘an’ul ‘umûm 44	Der Târîhî Ser-‘asker-i Muḥammediyye Hâlîl Rıf’at Pâşâ Raḥmetu’llâhi Teâlâ 44

[6]

Ve Fih Şehadet-i Tarih Müfti-i Erzurum Şarrâfzâde Şaliğ Efendi Raḥmetu'llâhi 'aleyh 48	Ve Fih Kaşide Fih Medḥ Ġalib Mehmet Paşâ Raḥmetu'llâhi 'aleyh 47	Bâb-ı ḥarf-el ha Fih kaşide Fih Medḥ Pehlûvân Seyyid İbrahim Paşâ 47
Der Tarih-i Mazbûtîye-i Kör Hüseyn Beg Raḥmetu'llâhi 'aleyh 50	Der Tarih-i Ferzend-i Memiş Ağa 49	Ve Fih Tarih-i Fetvâ'yı Kağızâde Ethem Efendi 49
Bâb-ı ḥarf-el yâ Ve Fih tarih-i Ra'uf Paşâ Der Vaqt Şulḥ İran 52	Bâb-ı ḥarf-el lâm ve lâmelif Fih gâzel-i vâhid 51	Ve Fih Erba'-ı gâzelât 51
Der Tarih-i Câmî' Kundağçı Hâcî 52	Der Tarih-i Kaşamonu 52	Fih Tarih-el Hatt 52
Tarih Kavimcilik 55	Der Tarih-i Şulḥ-ı İran 54	Der Tarih -i İtlâk-ı Timur Beg 54

[7]

Tahmīs Nāṭıķī ‘Alī Ġazel-i Necmeddīn Efendi 57	Der tāriħ Ĥaṭṭ-ı humāyun 56	Der tāriħ-i vefāt Elçi Beg Nūri Efendi Der Ezrūm 56
Ve Fih Vilādet-i tāriħ-i Sultān Murād 59	Ve Fih Velādet-i tāriħ ‘İşmet bint-i Nāṭıķ 59	Ve Fih Muħammes-i Vāhid 58
Ve Fih Tāriħ-i Tamām Dīvān-ı Nāṭıķī Efendi 62	Ve Fih Ĥamse-i ‘aşır Ġazelān 61	Ve Fih Tāriħ-i vilādet-i ‘Osmān 60
Ve Mebħaş Mu‘ammeyāt 71	Ve Mebħaş Müfredāt 69	Mebħaş Rubā‘ıyyāt 64

SONUÇ

İstanbul Kütüphanesi'nde 1225 numarada kayıtlı Divan nüshasının kullanıldığı bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Üzerinde çalıştığımız Natiki mahlaslı kişinin gerçek adı Ahmet Dursun Efendi'dir. Hal tercemesinden anlıyoruz ki 1199 / 1785 yılında Ardahan'ın Dedegül köyünde doğmuştur.Hayatını mütfülük yaparak geçirmiştir. Küçük yaştan itibaren Arapça eğitimi almıştır.

Divanının yanında şu eserleri de vardır :

- Mecma'ül Fevā'id ve Ma'denü'l Ferā'id
- Kirāse-i Nātıkā
- Terceme-i Nātikiyye
- Nazm-ı Nātiki
- Takrizāt-ı Ebyāt Muhtasar'üt Telhis Ma'al Berāhin-i ve't Tansis:
- Şerh-i Hediyyetü's Sıbyan

Divanda toplam 324 şiir bulunmaktadır . Bazıları tarihli 15 kaside (ıydıyye, naat, mersiye, tevhid) 57 tarih, 111 gazel vardır.1 münacat, 1 hasbihal, 1 kıta, 1 tanzir, 2 mektup, 1 tahmis, 2 muhammes, yer alır. 67 Rubai, 39 müfred ve 8 muamma divanın son sayfalarında ve düzenlidir. Sonunda hal tercemesi vardır. Divanın sonunda bir de fihrist yer alır.

Şiirlerini yazarken çeşitli bahirlerden yararlanmıştır ; Hezec, remel, recez , muzari, münserih, müctes, hafif, seri' , mütekarib .

KAYNAKÇA

- Ahdi (2018), *Gülşen-i Şuara*, (Haz.Süleyman Solmaz), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Akbulut, Saliha (2004), “*Nâtikî Divanı İnceleme Metin*” Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akün,Ömer Faruk (2014) , “*Divan Edebiyatı*” İsam Yayınları,İstanbul.
- Devellioğlu, Ferit (2012), “*Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*” , Aydın Kitabevi, Ankara.
- Doç.Dr.İpekten,Haluk ve diğerleri (1988), “*Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimleri Sözlüğü*”,Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,Ankara.
- Erkal, Abdulkadir (2002), “Ahmet Dursun Nâtikî ve Divanı Üzerine” , *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S:20, ss.127-137.
- İnal, Mahmut Kemal (1969), “*Son Asır Türk Şairleri Cüz II*” , Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Mirza-zade Mehmed Salim Efendi (2018) ,*Tezkiretüş Şuara*, (Haz. Adnan İnce),T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,Ankara
- Kesik, Beyhan ve Şenödeyici, Özer (2015), “*Aruz Teori ve Uygulama*” , Kesit Yayınları, İstanbul.
- Özer, Sait (2006), “*Nâtikî Divanı (Karşılaştırmalı Metin İnceleme)*” , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Pala,İskender (2012), “*Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*” Kapı Yayınları, İstanbul.

Sarıkaya, Veli (2006), “*Nātikī Divanı (Gazeller Kısmı İnceleme Metin)*”
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Konya.

Şener, Osman Zahit (2013), “*Tuhfe-i Nāilī Metin ve Muhtevā II.Cilt s.1000-
1263*” ,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Cumhuriyet
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Sivas.

İNDEKS

A

Adn: 49b.G.3

Ahışha: 16a.G.3 / 17b.T.15 /
43a.G.7 / 47a.K.3 / 53b.G.6
/54b.T.7

Anadolu: 11a.Iyd.7

Anatoli: 5a.T.2 / 24a.T.4 /
61a.T.1

Andelīb: 2b.K.9 / 49b.G.2

Ankara: 4a.T.7

Ardahan: 53b.G.7 / 54b.G.7

B

Bağdād: 4a.T.2 / 5a.T.4 /
14b.K.8 / 40b.G.2

Bitlis: 35a.T.19

Bülbül: 2a.Nt.5 / 7a.St.5 /
24a.G.4 / 25b.G.3 / 29b.G.3 /
41b.St.12 / 42b.G.2 / 46b.G.3 /
46b.G.3 / 47b.St.5 / 47b.K.2 /
48b.K.30 / 56a.G.2

C

Cennet: 4a.T.4 / 5a.T.9 / 5b.T.2
/ 10a.G.3 / 24a.G.3 / 43a.G.2 /
46a.T.1 / 49b.G.3 / 55a.G.7 /
62b.Kş.1 / 63b.R.6 / 66a.R.33-
36 / 66b.R.39-43 / 67b.R.53 /
70a.Mf.7 -9

Cemşid: 21a.G.4 / 58b.G.2

Cibril: 16b.G.3

Ç

Çıldır: 12a.K.17 / 22a.T.5 /
28a.G.1 / 36b.T.15 / 55b.T.1 /
64b.R.18

D

Dāvud: 23b.T.12

Diyarbakir: 28.T.5 / 65b.R.30

Deşt: 34b.G.2 / 39a.Kş.1

E

Eleşkirt: 53b.G.7

Erzurum: 3a.K.17 / 5b.T.6 /
7a.K.5 / 12a.K.11 / 12b.K.12 /
13b.G.3 / 16b.G.9 / 22a.T.7
/ 24a.T.4 / 24b.T.10 / 25a.Mr.8
/ 26a.T.10 / 28a.G.1 / 30a.T.5 /
32a.T.3 / 36a.T.4-6 / 44b.T.5 /
45b.Mr.7-8-9-10 / 51a.T.1
/ 52a.St.14 / 54b.G.6 / 54b.T.7-
13-17 / 56a.T.1 / 58a.Th.5
/ 65a.R.23 / 66a.R.36 / 67b.R.54
/ 68b.R.64 / 69a.Mf.2 / 73b.T

Erzenü'r-Rüm: 5b.T.2-7 /
10b.T.5 / 17b.T.6 -19 / 18b.T.9
/ 23a.G.1 / 23b.T.5-11 /
32a.T.3 / 36b.T.19 / 39b.T.2 /
41a.St.5 / 44b.Mr.1-6 /
48a.K.18 / 49a.T.7 / 64b.R.18
/ 69b.Mf.15

Eskişehir: 68b.R.64

Eyüp: 20a.G.5 / 40b.G.1

F

Firavun: 58b.G.3

Firdevs: 2a.Nt.13 /
3b.K.38 / 4b.T.7 / 17b.T.17 /

36b.T.17 / 43a.G.5 / 55a.T.25 /
55a.G.7 / 67a.R.48

H

Halep: 32a.T.2 / 41a.St.3

Hâfız-i Şirâzî: 20b.T.9

Harran: 32a.T.5

Harput: 5b.T.2

Hoy: 38b.Mn.1

Hüsrev: 3a.K.28 / 13a.St.19 /
41b.St.13

İ

İlyās: 38b.Mn.3

İrān: 21a.G.6 / 38b.Mn.1 /
52b.St.24 / 67a.R.46 /
69b.Mf.16

İskender: 48a.K.17 / 50b.G.4

K

Ķārş: 24b.Mr.1 / 30a.T.1 /
30a.T.8 / 43a.G.1 / 44a.Kş.4 /
47a.St.3 / 53b.G.5 / 54b.T.7 /
60a.Mh.3 / 61a.T.1-9

Ķarş: 9b.K.8 / 24a.T.4 /
25a.Kş.1-4 / 30a.T.11 /
32a.T.4 / 32b.T.10 / 61a.T.6 /
65b.R.31 / 66a.R.32 / 68a.R.59
/ 71b.Mk.6

Ķaşamonu: 53a.T.14-25 /
53b.T.28-29-30

Kefe: 28a.G.1

Kürdistān: 65b.R.3

L

Leyl: 6b.G.5 / 11a.Iyd.2 /
14b.K.2 / 35a.T.10 / 42b.G.4

Leylā: 6b.G.2

M

Mecnūn: 6b.G.2 / 18a.G.3 /
24b.G.1 / 24b.Mr.2 / 27b.G.1 /
48b.K.31

Moskov: 24a.T.8 / 25a.Kş.2 /
44b.Mr.1 / 45b.Mr.7 / 61a.T.1-
8-9 / 62a.T.10 / 67b.R.50 /
70b.Mf.26 / 70b.Mf.28

Mūsā: 17b.T.20 / 34a.K.6 /
55a.T.28

Muş: 4a.T.2 / 25a.T.1 /
35a.T.16 / 35b.T.27 / 36b.T.15
/ 62b.Kş.2

N

Nemrud: 18a.T.22 / 58b.G.3

Nūh: 18a.T.22 / 24a.T.20 /
26a.T.1 / 38b.Mn.3

R

Rüstem: 9b.K.9 / 58b.G.2

S

Sivastapol: 67b.R.50

Süleymān: 4b.T.2 / 16b.G.11 /
17b.T.18 / 18b.T.9 /
38a.Mk.10 / 48a.K.24 /
50b.G.4 / 52a.St.14 / 60b.T.5 /
66b.R.41 / 67b.R..54

T

Tebriz: 38b.Mn.1

Tiflis: 45b.Mr.11

Tüzce: 51a.T.1 / 51a.T.1

Ṭübā: 23b.T.17 / 31b.T.10

Ṭrabzon: 12b.St.14

Ü

Üsküdār: 23a.G.1 / 31b.T.14

V

Van: 4a.T.2 / 12a.T.19
/33b.K.1-2-3 / 34a.K.4-5-6-7-
8-9 / 36.b.T.15 / 42a.T.10 /
56b.T.1 / 66b.R.41

Y

Yūsuf: 20a.G.4 / 21a.G.5 /
43b.G.1 / 69aMf.1 / 70a.Mf.25

Yūşa: 40b.G.1

ÖZGEÇMİŞ

29 Kasım 1992'de İstanbul ilinin Şişli ilçesinde doğdu. İlköğretimini İstanbul'da Hacı Ethem Üktem İlköğretim Okulunda okudu. Liseyi Ekrem Cevahir ÇPL'de tamamladı . Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 2016 yılında mezun oldu. Aynı sene Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesinde Yüksek Lisansa başladı.

E-mail : tugbazilif@hotmail.com

